

Oikeudenkäyntikulujen jakautuminen osavoittotilanteissa käräjäoikeuksien oikeuskäytännössä

Tarik Ahsanullah

OTM-tutkielma

Helsingin yliopisto

Oikeustieteellinen tiedekunta

Ohjaaja: Tuula Linna

Helmikuu 2019

Tiedekunta/Osasto - Fakultet/Sektion – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution – Department
Tekijä - Författare – Author Ahsanullah, Tarik		
Työn nimi - Arbetets titel – Title Oikeudenkäyntikulujen jakautuminen osavoittotilanteissa käräjäoikeuksien oikeuskäytännössä		
Oppiaine - Läroämne – Subject Prosessioikeus		
Työn laji - Arbetets art – Level OTM-tutkielma	Aika - Datum – Month and year Helmikuu 2019	Sivumäärä - Sidoantal – Number of pages XVI + 78
Tiivistelmä - Referat – Abstract		
<p>Suomessa pääsääntöisesti riita-asian oikeudenkäynnin hävinnyt osapuoli joutuu korvaamaan voittaneen osapuolen kohtuulliset ja tarpeelliset oikeudenkäyntikulut kokonaan. Toisaalta tästä ns. täyden korvauksen periaatteesta on olemassa useita poikkeuksia. Mikäli asianosainen on esittänyt useita vaatimuksia, joista osa on ratkaistu hänen ja osa vastapuolen hyväksi, tai mikäli asianosaisen yksittäinen vaatimus on hyväksytty ainoastaan osaksi, osapuolet joutuvat lähtökohtaisesti pitämään omat oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Edellä mainittua lopputulosta kutsutaan vakiintuneesti "kulut kuittiin" -ratkaisuksi. Tässä tutkielmassa syvennytään osavoittoja koskevan OK 21:3:n monimutkaiseen sisältöön ja erityisesti sitä koskevaan oikeuskäytäntöön.</p> <p>Oikeudenkäyntikulut ovat riita-asian osapuolille merkittävä osa asian kokonaisuutta. Pahimmillaan oikeudenkäyntikulut nousevat nykyään niin suuriksi, että ne voivat ylittää huomattavasti itse pääasian intressin. Merkitykseensä nähden oikeudenkäyntikuluista on kirjoitettu prosessioikeudellisessa tutkimuksessa verrattain vähän. On perusteltua väittää, että oikeudenkäyntikulujen lopullista jakautumista koskeviin säännöksiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Oikeudenkäyntikuluilla on suuri merkitys oikeuden saavutettavuuden periaatteen toteutumisen kannalta. Tämä tutkielma perustuu käräjäoikeuksien oikeuskäytäntöön vahingonkorvausjutuissa, joissa kantajan vaatimukset menestyvät osittain. Tutkielman näkökulmana on erityisesti kantajan eli vahingonkäräjän oikeussuojan toteutuminen.</p> <p>Tutkielmassa kysytään, miten oikeudenkäyntikulut tosiasiallisesti jakautuvat nykyisen oikeuskäytännön mukaan tilanteissa, joissa kantaja voittaa vain osan vaatimuksestaan. Kysymykseen vastataan empiirisen oikeustutkimuksen sekä oikeusdogmatiikan metodein. Tutkielmassa on kuusi lukua, joista ensimmäisessä esitellään tutkimuskysymys sekä –metodi. Toisessa ja kolmannessa luvussa syvennytään oikeudenkäyntikulusääntelyyn yleisesti sekä osavoittotilanteita koskeviin säännöksiin. Neljännessä luvussa käydään läpi empiirisen aineiston havainnot. Viidennessä luvussa käsitellään oikeudenkäyntikuluja vahingonkorvausoikeudellisesta näkökulmasta, ja kuudennessä luvussa esitetään tutkielman johtopäätökset.</p> <p>Tutkimuksen myötä havaitaan nykyisen oikeuskäytännön olevan epäyhtenäistä ja siten ongelmallista. Käräjäoikeuksien pitäisi pystyä tekemään johdonmukaisempia oikeudenkäyntikuluratkaisuja osavoittotilanteissa. Tutkimuksen kohteena olevasta oikeuskäytännöstä havaitaan väärän lainkohdan soveltamista, perusteluiden puuttumista jopa kokonaan sekä epäloogisia johtopäätöksiä. Erityiseksi ongelmaksi nousee kuluratkaisujen huomattavan puutteellinen perustelukäytäntö. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin yksi tärkeimmistä vaatimuksista on tuomion perusteluvollisuus. Kun oikeudenkäyntikuluratkaisulla on huomattava tosiasiallinen merkitys osapuolille, tulisi kuluratkaisu perustella yksityiskohtaisesti.</p> <p>Viimeiseksi tutkielman johtopäätöksissä esitetään, että nykyistä oikeudenkäyntikuluja koskevaa lainsäädäntöä tulisi erityisesti osavoittotilanteiden osalta päivittää. Vahinkoa aiheuttaneen osapuolen tulisi lähtökohtaisesti joutua korvaamaan ainakin osa kanteeseen pakotetun vahingonkäräjän oikeudenkäyntikuluista. Tuomioistuimille tulee luonnollisesti jättää riittävästi harkintavaltaa kuluratkaisujen tekemiseksi, mutta nykyinen harkintavalta on ongelmallisen laajaa. Oikeuskäytäntö on niin epäyhteneväistä, että osapuolilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta ennakoida kuluratkaisua monimutkaisissa tapauksissa, joissa osavoittotilanteet ovat nykyään todennäköisiä.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Prosessioikeus – oikeudenkäyntikulut – access to justice – osavoitto – oikeudenkäymiskaari – oikeudenkäynti – tuomioistuinprosessi – oikeudenmukainen oikeudenkäynti – vahingonkorvaus – täyden korvauksen periaate		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited E-thesis		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällys

Lähdeluettelo	IV
Lyhenteet	XV
Kuviot	XV
1 Johdanto	1
1.1 Oikeudenkäyntikuluriskin vaikutus	1
1.2 Tutkimustehtävä ja aiheen rajausta	3
1.3 Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto	4
1.4 Tutkielman rakenne.....	7
2 Oikeudenkäyntikulujen jakautumisesta	8
2.1 Oikeudenkäyntikulujen historiaa	8
2.2 Oikeudenkäyntikulut ja niiden määrä	9
2.3 Täyden korvauksen periaate.....	15
2.4 Täyden korvauksen periaatteen rajoitukset ja poikkeukset.....	19
3 Osavoittotilanteet riita-asioissa	26
3.1 Osavoittojen yleistyminen.....	26
3.2 Oikeudenkäymiskaaren osavoittotilanteita koskeva sääntely	28
3.3 Osavoittotilanteet korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä	30
4 Empiirinen tutkimus oikeudenkäyntikulujen jakautumisesta osavoittotilanteissa	33
4.1 Aineisto	33
4.2 OK 21:3:n mahdollistamat ratkaisuvaihtoehdot.....	39
4.2.1 Osavoiton katsominen häviöksi.....	39
4.2.2 ”Kulut kuittiin” -periaatteen toteutuminen	42
4.2.3 Osakorvaus oikeudenkäyntikuluista osavoiton perusteella	44
4.2.4 Täyden korvauksen soveltuminen osittaisesta häviöstä huolimatta	48
4.3 Oikeuskäytännön epä johdonmukaisuudet ja kantajan vaatimistaakka	51
4.4 OK 21:3:n harkinnanvaraisen seikan tulkinta oikeuskäytännössä	55
4.5 Kulujen kohtuullistaminen osavoittosäännöksen nojalla	59

5 Oikeudenkäyntikulut vahingonkorvausoikeudellisesta näkökulmasta	62
5.1 Vahingonkorvausoikeudellinen vahinko.....	62
5.2 OK 21:3 ja vahingonkorvausoikeudellinen täysi korvaus	65
5.3 Tuomioistuimen suorittama arviointi vahingon määrästä ja sen vaikutus oikeudenkäyntikuluihin.....	67
6 Johtopäätökset.....	70
6.1 Empiirisen tutkimuksen johtopäätökset	70
6.2 Tuomioistuinten perusteluvelvollisuuden laiminlyönti oikeudenkäyntikuluratkaisuissa	72
6.3 Näkökulmia vallitsevan tilanteen kehittämiseksi	74

Lähdeluettelo

Virallislähteet

Hallituksen esitykset

Hallituksen esitys Eduskunnalle riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 15/1990 vp).

Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten muuttamisesta (HE 191/1993 vp).

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 8 ja 9 §:n sekä kärjäoikeuslain 19 §:n muuttamisesta (HE 107/1998 vp).

Hallituksen esitys Eduskunnalle asunto-oikeuksien lakkauttamisesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi (HE 31/2001 vp).

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asiainvalmistelua, pääkäsittelyä sekä hakemusasioden käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta (HE 32/2001 vp).

Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeusapulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 82/2001 vp).

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 167/2003 vp).

Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 46/2014 vp).

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren 25 ja 25 a luvun sekä sotilasoikeudenkäyntilain 3 §:n muuttamisesta (HE 246/2014 vp).

Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinmaksulaiksi sekä laeiksi hallinto-oikeuslain 12 a §:n ja riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 28 §:n muuttamisesta (HE 29/2015 vp).

Hallituksen esitys eduskunnalle Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi (136/2018 vp).

Muut

Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asiain valmistelua, pääkäsittelyä sekä hakemusasioden käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta (12/2002 vp).

Oikeusministeriön asetus vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa (14.12.2001/1311).

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/E, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/11/EU kuluttajariitojen vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/2421, annettu 16 päivänä joulukuuta 2015, eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annetun asetuksen (EY) N:o 861/2007 sekä eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta annetun asetuksen (EY) N:o 1896/2006 muuttamisesta.

Kirjallisuus

Aalto, Jorma: Maksuton oikeudenkäynti, Suomen lakimiesliiton kustannus Oy, Helsinki 1974.

Aarnio, Aulis: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki 2011.

Brookes, Andrew – Hunter, Caroline: Complexity, Housing and Access to Justice. Teoksessa Palmer, Ellie – Cornford, Tom – Guinchard, Audrey – Marique, Yseult: Access to Justice: Beyond the Policies and Politics of Austerity, Hart Publishing, Oxford; Portland 2016.

Carlson, Per – Persson, Mikael: Processrättens grunder, Iustus Förlag AB, Uppsala 1996.

Ekelöf, Per Olof – Bylund, Torleif – Boman, Robert: Rättegång III, CE Fritzes AB, Tukholma 1994.

Gemmel, Hugo: Om rättegångskostnadsersättning i civila mål, Lithografiska Aktie-Bolaget, Norrköping 1899.

Hemmo, Mika: Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteissa, Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 1994.

Hemmo, Mika: Vahingonkorvausoikeus, Talentum, Helsinki 2005.

Ervasti, Kaijus: Oikeudenkäyntikulut uudessa alioikeusmenettelyssä, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 1994.

Ervasti, Kaijus: Oikeudenkäyntikulut pääkäsittelyyn edenneissä riita-asioissa, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 1997.

Ervasti, Kaijus: Riitaprosessiuudistuksen arviointi: Lakimiesten ja tuomioistuimen kansliahenkilökunnan käsityksiä ja kokemuksia uudesta riita-asioiden menettelystä, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 1998.

Ervasti, Kaijus: Käräjäoikeuksien sovintomenettely: empiirinen tutkimus sovinnon edistämisestä riitaprosessissa, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2004. (Ervasti 2004a)

Ervasti, Kaijus: Empiirinen oikeustutkimus. Teoksessa Lindfors, Heidi (toim.): Empiirinen tutkimus oikeustieteessä, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2004. (Ervasti 2004b)
Ervasti, Kaijus: Riidat käräjäoikeuksissa, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2005.

Ervasti, Kaijus: Laki, konflikti, tuomio – Oikeus yhteiskunnallisena ilmiönä, Edita Publishing Oy, Helsinki 2012.

Ervo, Laura: Oikeudenmukainen oikeudenkäynti, WSOY, Helsinki 2005.

Ervo, Laura: Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimus: käsikirja lainkäyttäjille, WSOYpro, Helsinki 2008.

Guinchard, Audrey – Wesley, Simon: The French Approach to Access to Justice. Teoksessa Palmer, Ellie – Cornford, Tom – Guinchard, Audrey – Marique, Yseult: Access to Justice: Beyond the Policies and Politics of Austerity, Hart Publishing, Oxford; Portland 2016.

Halila, Heikki – Norros, Olli: Urheilu-oikeus, Alma Talent, Helsinki 2017.

Halila, Jouko: Todistustaakan jaosta silmällä pitäen erityisesti varallisuus-oikeudellisia oikeussuhteita, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o 74, Porvoo 1955.

Hallberg, Pekka: Oikeudenmukainen oikeudenkäynti 2000-luvulla, Talentum Media Oy, Jyväskylä 2001.

Havu, Katri – Kalliokoski, Toni – Wikberg Olli: Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus, Edita Publishing Oy, Helsinki 2010.

Hirvelä, Päivi – Heikkilä, Satu: Ihmisoikeudet – Käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön, Alma Talent Oy, Helsinki 2017.

Hodges, Christopher – Vogenauer, Stefan – Tulibacka, Magdalena: The Costs and Funding of Civil Litigation: A Comparative Perspective, Hart Publishing Ltd, Oxford and Portland, Oregon 2010.

Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo: Rikostuomion perusteleminen, Helsingin hovioikeus, Helsinki 2005.

Hupli, Tuomas: Siviiliprosessin laillisuustakeita, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki 2012.

Jaakkola, Risto – Vuorinen, Sami: Mitä riitelemine maksaa: Tietoa ja tulkintaa riita-asioiden oikeudenkäyntikuluista keväällä 1997, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 1997.

Jackson, Rupert: Review of Civil Litigation Costs: Final Report, TSO, Norwich 2009.

Jokela, Antti: Oikeudenkäyntikulut ja maksuton oikeusapu, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1995.

Jokela, Antti: Oikeudenkäynti: III, Pääkäsittely, todistelu ja tuomio, Talentum, Helsinki 2015.

Jokela, Antti: Rikosprosessioikeus, Alma Talent Oy, Helsinki 2018.

Keinänen, Anssi – Väättänen Ulla: Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin?, Edita Publishing Oy, Joensuu 2016.

Klami, Hannu Tapani: Todistusharkinnasta riita-asioissa. Teoksessa Klami, Hannu Tapani: Todistelun ongelmia, Lakimiesliiton Kustannus, Tampere 1995.

Koskinen-Tammi, Tiina – Laurila, Leena: Asunto ja kiinteistökauppariidat 2000-luvun hovioikeuskäytännössä, Talentum, Helsinki 2010.

Koulu, Risto: KKO 2002:70 - KKO 2002:72. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein II 2002, Talentum, Helsinki 2003.

Koulu, Risto: Yhdessä vai erikseen? – kollektiivisen lainkäytön lupaus, University of Helsinki Conflict Management Instituten julkaisuja, Helsinki 2017.

Kultalahti, Jukka: Empiirinen metodi oikeudellisen tulkinnan apuvälineenä. Teoksessa Keinänen, Anssi – Kilpeläinen, Mia – Väättänen Ulla: Empiirisen oikeustutkimuksen kokemukset, haasteet ja tulevaisuus, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu 2010.

Lappalainen, Juha: Alioikeusuudistus 1987-1993, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1994.

Lappalainen, Juha – Hupli, Tuomas: Oikeudenkäyntikulut ja niiden korvaaminen. Teoksessa Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää Mikko: Prosessioikeus, Alma Talent, Helsinki 2017.

Liljenfeldt, Raija: Oikeudenkäyntikuluista riitajutuissa, Helsingin Yliopiston Monistuspalvelu, Helsinki 1982.

Lindell, Bengt: Civilprocessen, Iustus Förlag AB, Uppsala 1998.

Lindfors, Heidi: KKO 2008:52. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein I 2008, Talentum, Helsinki 2008.

Linna, Tuula: Prosessioikeuden oppikirja, Alma Talent Oy, Helsinki 2012.

Mielityinen, Sampo: Vahingonkorvausoikeuden periaatteet, Edita, Helsinki 2006.

Miller, Christopher John: Contempt of Court, Clarendon Press, Oxford 1990.

Määttä, Tapio: Metodinen pluralismi oikeustieteessä – ympäristöoikeudellisen tutkimuksen suuntaukset ja menetelmät, Edita Publishing Oy, Helsinki 2015.

Niemi, Johanna: Oikeuden tekstit empiirisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Keinänen, Anssi – Kilpeläinen, Mia – Vääänen Ulla: Empiirisen oikeustutkimuksen kokemukset, haasteet ja tulevaisuus, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu 2010.

Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti: Euroopan ihmisoikeussopimus, Alma Talent, Helsinki 2018.

Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti: Todistelu oikeudenkäynnissä, Tietosanoma Oy, Helsinki 2015.

Rask, Riikka: Asiantuntijatodistelun arviointi. Teoksessa Lahti, Raimo – Siro, Jukka (toim.): Asiantuntemustieto ja asiantuntijat oikeudessa, Helsingin hovioikeus, Helsinki 2011.

Rautio, Jaakko – Frände, Dan: Todistelu Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun kommentaari, Edita Publishing Oy, Helsinki 2016.

Ross, Alf: On Law and Justice, University of California Press, Berkley & Los Angeles, 1974.

Ruso, Eeva-Liisa: Maksuton oikeudenkäynti ja yleinen oikeusapu, Suomen lakimiesliiton kustannus Oy, Helsinki 1985.

Saarensola, Satu: Oikeudenkäyntikulut ja kohtuullisuus, Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 2017.

Saarnilehto, Ari: Vahingonkorvauslaki Käytännön kommentaari, Edita Publishing Oy, Helsinki 2007.

Slant, Outi – Rantala, Kati – Kautto, Petrus: Vaikuttavaa vaikutusarviointia? Vaikutusarvioinnin merkitys lainvalmisteluprosessissa, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2014.

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus, Alma Talent, Helsinki 2013.

Tomunen, Mari: Laskentateoreettinen todistusharkinta, University of Helsinki Conflict Management Institututen julkaisuja, Helsinki 2015.

Tuil, Mark – Visscher, Louis: New trends in financing civil litigation in Europe: lessons to be learned, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2010.

Turunen, Santtu: Täytyykö prosessioikeudellisessa väitöskirjassa hyödyntää empiiristä menetelmää? Teoksessa Lindfors, Heidi (toim.): Empiirinen tutkimus oikeustieteessä, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2004.

Vahtera, Veikko: Vahingonkorvaus asunto-osakeyhtiössä, Helsingin Kamari Oy, Helsinki 2017.

Viitanen, Klaus: Asianajopalkkiot – kilpailu vai sääntely?, Edita Publishing Oy, Helsinki 2011.

Virolainen, Jyrki: Alioikeusuudistus I: Käräjäoikeus ja siviiliprosessin muutokset, Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, Rovaniemi 1993.

Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Tuomion perusteleminen, Talentum, Helsinki 2010.

Ylönen, Markku: Asianajajaoikeus: laki, säännöt ja tapaohjeet, Alma Talent Oy, Helsinki 2018.

Internet-lähteet (sivustoilla vierailtu 17.2.2019)

Sutela, Mika: Empiiristä tuomioistuintutkimusta tarvitaan lisää, Edilex 7.7.2016. (<https://www-edilex-fi.libproxy.helsinki.fi/uutiset/49006?allWords=empiirinen+oikeustutkimus&offset=41&perPage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=658956>).

<http://data.worldjusticeproject.org>.

<https://e-justice.europa.eu>.

<https://www.hs.fi/kuluttaja/art-2000002696803.html>.

<https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/80832-oikeudessa-riitely-kallistunut-valtavasti-jokainen-kayttaa-asiantuntijaa>.

<https://oikeus.fi/oikeusapu/fi/index/hakeminen/millatuloilla-oikeusapu-amyonnetaan.html>.

<https://www.gov.uk/make-court-claim-for-money>.

<https://yle.fi/uutiset/3-10630047>.

Artikkelit ja muut

Aukia, Jussi-Pekka: Jokaisen juristin on ymmärrettävä ilmastotieteen perusteet, Lakimiesuutiset 1/2009.

Ervasti, Kaijus: Pääkäsitellyssä ratkaistut riita-asiat ja oikeudenkäyntikulut käräjäoikeuksissa, Defensor Legis N:o 5/2009.

Ervasti, Kaijus: Asumiseen liittyvät konfliktit ja niiden oikeudellistuminen asianajajahaastatteluiden valossa, Edilex-artikkeli, 17.12.2015.

European judicial systems: Efficiency and quality of justice, CEPEJ Studies No. 26, Council of Europe 2018.

Halijoki, Juha: Oikeudenkäyntikulut ja niiden jakautuminen, Defensor Legis N:o 2/2000.

Halila, Heikki: Onko meillä varaa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin?, Defensor Legis N:o 4/2006.

Handbook on European law relating to access to justice, Publications Office of the European Union, 2016.

Hodges, Christopher – Vogenauer, Stefan – Tulibacka, Magdalena: Costs and Funding of Civil Litigation: A Comparative Study, University of Oxford Legal research paper series 55/2009.

Hoffrén, Mia: “Omaehtoinen argumentaatio jää lähteidensä varjoon” – lainopillisten tutkielmien ongelmakohtia, Edilex, 2015.

Knutsen, Erik: The Cost of Costs: The Unfortunate Deterrence of Everyday Civil Litigation in Canada, Queen’s Law Journal (2010) 36.

Kramer, Xandra: The European Small Claims Procedure: Striking the Balance between Simplicity and Fairness in European Litigation, Zeitschrift für europäisches Privatrecht 2/2008.

Kulmala, Samuli: Oikeuden väärinkäytön kielto ja oikeudenkäyntikulusanktiosäännökset, Defensor Legis N:o 6/2018.

Linna, Tuula: Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen ulosottoasioissa, Defensor Legis N:o 2/2013.

Linna, Tuula: Oikeus kuuluu kaikille!, Lakimiesuutiset 1/2019.

Männistö, Jarkko: KKO 2005:15. Oikeudenkäyntikulut, Lakimies 2005/5.

Merrett, Louise: Costs as Damages, Law Quarterly Review, Vol. 125 July 2009.

Oikeudenkäyntikulut, Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011.

Oikeusministeriön toiminta ja hallinto (OMTH 11/2018): Tuomioistuinten työtilastoja vuodelta 2017.

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja (OMML 16/2013): Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2025.

Paso, Mirjami – Eskola, Jari: EY-tuomioistuin oikeusvertailijan intressinä: menetelmällisiä valintoja, Oikeus 3/2002.

Rissanen, Antti – Rantala, Kati: Oikeusapujärjestelmä ja oikeudensaantimahdollisuudet, Oikeus 4/2014.

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeen työryhmäraportteja X, 2009.

Steinitz, Maya: The Litigation Finance Contract, University of Iowa Legal Studies Research Paper Number 12-11, February 2013.

Suomen Asianajajaliitto: Asianajotoimintaa koskevia säädöksiä ja ohjeita: B3 Palkkio-ohje (15.1.2009, viim. muut. 11.6.2010).

Suomen Asianajajaliitto: B1 Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet (15.1.2009, muut. 8.6.2012).

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö KM 2003:3, Oikeusministeriö, Helsinki 2003.

Turunen, Santtu: Ehdolliset palkkiot – keino madaltaa prosessikynnystä?, Defensor Legis N:o 4/2000.

Viitanen, Klaus: Oikeudenkäyntikulut ja oikeuksien saatavuus, Defensor Legis N:o 4/2006.

Zeeger, Vink: A Guide to Recovering Legal Costs, Managing Intellectual Property 5/2008.

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 1997:195.

KKO 1998:9.

KKO 1999:15.

KKO 2002:70.

KKO 2002:71.

KKO 2002:72.

KKO 2004:13.

KKO 2005:15.

KKO 2005:113.

KKO 2005:91.

KKO 2006:94.

KKO 2007:96.

KKO 2008:52.

KKO 2010:24.

KKO 2011:51.

KKO 2012:20.

KKO 2012:101.

KKO 2017:68.

KKO 2018:65.

Empiirinen aineisto

Tuomio 1: Lahden kärjäoikeuden tuomio 30.5.2003 (02/3882).

Tuomio 2: Lappeenrannan kärjäoikeuden tuomio 23.2.2007 (L06/877).

Tuomio 3: Espoon kärjäoikeuden tuomio 1.6.2007 (00/1573).

Tuomio 4: Tuusulan kärjäoikeuden tuomio 1.6.2007 (L 06/2060).

Tuomio 5: Helsingin kärjäoikeuden tuomio 17.1.2008 (L 07/7426).

Tuomio 6: Päijät-Hämeen kärjäoikeuden tuomio 19.7.2010 (L10/1974).

Tuomio 7: Helsingin kärjäoikeuden tuomio 23.9.2010 (L 09/50942).

Tuomio 8: Kemi-Tornion kärjäoikeuden tuomio 27.5.2013 (L 12/1040).

Tuomio 9: Vantaan kärjäoikeuden tuomio 31.10.2013 (L 12/4874).

Tuomio 10: Helsingin kärjäoikeuden tuomio 12.11.2013 (L 12/51371).

Tuomio 11: Helsingin kärjäoikeuden tuomio 8.1.2013 (L 11/43480).

Tuomio 12: Helsingin kärjäoikeuden tuomio 26.5.2015 (L 13/22946).

Tuomio 13: Helsingin kärjäoikeuden tuomio 29.5.2015 (L 13/21731).

Tuomio 14: Helsingin kärjäoikeuden tuomio 23.10.2015 (L 15/3944).

Tuomio 15: Kainuun käräjäoikeuden tuomio 31.8.2016 (L 14/4620).

Tuomio 16: Oulun käräjäoikeuden tuomio 22.2.2017 (L 16/6262).

Tuomio 17: Vantaan käräjäoikeuden tuomio 3.3.2017 (L 15/15946).

Tuomio 18: Oulun käräjäoikeuden tuomio 18.4.2017 (L 16/13858).

Tuomio 19: Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomio 25.4.2017 (L 16/5438).

Tuomio 20: Oulun käräjäoikeuden tuomio 12.5.2017 (L 16/13858).

Tuomio 21: Oulun käräjäoikeuden tuomio 16.5.2017 (L 16/18820).

Tuomio 22: Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 19.5.2017 (L 16/10759).

Tuomio 23: Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomio 31.10.2017 (L 17/2535).

Tuomio 24: Vantaan käräjäoikeuden tuomio 1.11.2017 (L 16/12853).

Tuomio 25: Helsingin käräjäoikeuden tuomio 8.12.2017 (L 16/22643).

Tuomio 26: Vantaan käräjäoikeuden tuomio 22.12.2017 (L 13/22092).

Tuomio 27: Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomio 19.1.2018 (L 17/17310).

Tuomio 28: Helsingin käräjäoikeuden tuomio 3.4.2018 (L 16/40356).

Tuomio 29: Helsingin käräjäoikeuden tuomio 3.4.2018 (L 16/52334).

Tuomio 30: Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 29.5.2018 (L 17/12847).

Tuomio 31: Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomio 31.5.2018 (L 18/5803).

Tuomio 32: Helsingin käräjäoikeuden tuomio 4.2.2018 (L 15/54927).

Tuomio 33: Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomio 17.8.2018 (L 16/25401).

Tuomio 34: Oulun käräjäoikeuden tuomio 21.9.2018 (L 17/17815).

Tuomio 35: Vantaan käräjäoikeuden tuomio 5.10.2018 (L 17/16577).

Tuomio 36: Helsingin käräjäoikeuden tuomio 11.10.2018 (L 16/48828).

Tuomio 37: Vantaan käräjäoikeuden tuomio 12.10.2018 (L 17/6167).

Tuomio 38: Vantaan käräjäoikeuden tuomio 19.11.2018 (L 17/7532).

Tuomio 39: Oulun kärjäoikeuden tuomio 23.11.2018 (17/21404).

Tuomio 40: Päijät-Hämeen kärjäoikeuden tuomio 10.12.2018 (L 17/18641).

Muut

Itä-Suomen hovioikeuden tuomio 5.6.2007 (S 06/42).

Itä-Suomen hovioikeuden tuomio 17.10.2006 (S 05/420).

Helsingin hovioikeuden tuomio 30.8.2007 (S 04/1441).

Helsingin hovioikeuden tuomio 15.5.2008 (S 06/955).

Helsingin hovioikeuden tuomio 28.2.2014 (S 13/578).

Turun hovioikeuden tuomio 13.11.2015 (S 14/2109).

Helsingin hovioikeuden tuomio 26.11.2018 (S 18/222).

Markkinaoikeuden tuomio 6.3.2015 (2013/633).

Markkinaoikeuden tuomio 19.10.2018 (2017/765).

Ruotsin korkeimman oikeuden tuomio NJA 1978:307.

Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 19 päivänä helmikuuta 2002. Asia C-35/99.

Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 5 päivänä joulukuuta 2006. Yhdistetyissä asioissa C-94/04 ja C-202/04.

Unionin tuomioistuimen määräys 1 päivänä lokakuuta 2013. Asia C-521/09 P-DEP.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Airey v. Irlanti (6289/73), 9.10.1979.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Annoni Di Gussola ja muut v. Ranska (31819/96 ja 33293/96), 14.11.2000.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Kreuz v. Puola (28249/95), 19.6.2001.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Hirvisaari v. Suomi (49684/99), 27.9.2001.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Weismann ja muut v. Romania (63945/00), 24.5.2006.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Stankov v. Bulgaria (68490/01), 12.7.2007.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Perdigão v. Portugali (24768/06), 16.11.2010.

Lyhenteet

AHVL – Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (31.3.1995/481)

EIS – Euroopan ihmisoikeussopimus

EIT – Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

KKO – Korkein oikeus

MAO - Markkinaoikeus

OK – Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4)

PeL – Suomen perustuslaki (11.6.1999/731)

RB – Ruotsin Rättegångsbalk (1942:740)

ROL – Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689)

TSovL – Laki riita-asioden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa (394/2011).

TSL – Työsopimuslaki (26.1.2001/55)

VahKL – Vahingonkorvauslaki (31.5.1974/412)

Kuviot

Kuvio 1 Asian voittanut osapuoli pääkäsittelyyn edenneissä riita-asioissa

Kuvio 2 Empiirisen aineiston ratkaisut käräjäoikeuksittain

Kuvio 3 Empiirisen aineiston ratkaisut asianosaisryhmittäin

Kuvio 4 Vaaditut ja tuomitut pääasian intressit suuruusluokittain

Kuvio 5 Vaaditut ja tuomitut oikeudenkäyntikulut suuruusluokittain

Kuvio 6 Oikeudenkäyntikulut suhteessa pääasian intressiin

Kuvio 7 Empiirisen aineiston ratkaisut osavoittojen suuruuden perusteella

Kuvio 8 Oikeudenkäyntikuluratkaisut tyypeittäin

Kuvio 9 Osittaisen voiton myötä tuomitut osakorvaukset oikeudenkäyntikuluista

Kuvio 10 Oikeudenkäyntikulujen jakautuminen osavoittotilanteissa

Kuvio 11 Käräjäoikeuksien juttumäärät 2007 – 2017

1 Johdanto

1.1 Oikeudenkäyntikuluriskin vaikutus

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen ratkaistavaksi. Perustuslain sääntelyllä luodaan näin myös perälauta oikeudenkäyntikuluja koskevalle sääntelylle. Oikeudenkäyntikuluja koskevia säännöksiä ei voida säätää sellaiseksi, eikä niitä saa tulkita niin, että tämän perustuslaissa turvatus oikeuden käyttäminen tosiasiallisesti estyisi.¹

Oikeudenkäyntikulujen merkitys oikeuden saavutettavuuden periaatteen toteutumisessa on huomattava.² Pelkästään yhden osapuolen oikeudenkäyntikulut voivat nousta määrältään lähelle tai yli koko riidan intressin, kuten tässäkin tutkielmassa myöhemmin huomataan. Kun huomioidaan molempien osapuolten yhteenlasketut oikeudenkäyntikulut, ovat ne useasti suuremmat kuin riideltävä intressi itsessään.³ Pelko oikeudenkäyntikuluista saattaa tosiasiallisesti vaarantaa oikeuksiin pääsyä merkittävästi, kun asianosainen ei tämän vuoksi uskalla nostaa aiheellisiakaan kanteita. Suomessa oikeuden saavutettavuudessa on ollut laajalti tunnistettuja ongelmia, joista oikeudenkäyntikulut muodostavat osan.⁴

Risto Koulun mukaan ”[y]leisestä lainkäytöstä haettava oikeus alkaa olla keskiluokkaisten kuluttaja-palkansaajien ulottumattomissa: heillä ei yksinkertaisesti ole taloudellista kantokykyä siihen uhkapeliin, mitä täysimittainen oikeudenkäynti merkitsee.”⁵ Myös kansainvälisesti tarkasteltuna oikeudenkäyntikuluista on keskusteltu huomattavan paljon 2000-luvulla, ja useissa maissa on tehty oikeudenkäyntikuluja koskevia uudistuksia.⁶ Kanadassa on esitetty Koulun tavoin kantoja siitä, että tavanomaisissakin oikeusjutuissa kulut nousevat keskiluokkaisen kansalaisen kannalta sietämättömiksi, ja oikeudenkäyntejä kannattaa siten välttää viimeiseen asti.⁷

---

¹ Halijoki 2000, s. 206.

² Esim. Turunen 2000, s. 606 ja Viitanen 2006, s. 614.

³ Esimerkiksi Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2008 aineistossa 43 prosentissa tapauksista osapuolten yhteenlasketut kulut olivat suuremmat kuin riideltävä pääoma. Ervasti 2009, s. 752.

⁴ Saarensola 2017, s. 8-9. Ks. lisäksi: <http://data.worldjusticeproject.org/>. Vertailussa Suomi esimerkiksi häviää Espanjalle ja on Puolan kanssa tasapisteissä siviilioikeuden Accessibility and affordability -mittarilla.

⁵ Koulun 2017, s. 5.

⁶ Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 5.

⁷ Knutsen 2010, s. 115.

Oikeudenkäyntikuluilla on kuitenkin myös vastakkainen tavoite. Kuluriskin on syytä olla siinä määrin merkittävä, ettei tuomioistuimia rasiteta turhaan aiheettomilla prosesseilla.⁸ Yhteiskunnan kannalta on kokonaistaloudellisesti järkevää pyrkiä minimoimaan laajamittaiset riitajutut ja edistää sovintoa. Oikeudenkäyntikulut ovat oiva työkalu myös näiden tavoitteiden edistämiseen. Oikeudenkäyntikulut ovatkin yleensä huomattavasti pienemmät, mikäli asia voidaan sopia ennen varsinaiseen oikeusprosessiin lähtemistä tai valmistelun aikana.⁹

Nykyään prosessioikeudellisessa tutkimuksessa verrataan oikeudenkäyntikuluja koskevaa sääntelyä yleisiin siviiliprosessin keskeisiin päämääriin. Näitä ovat preventiivisluonteiset ulkoprosessuaaliset käyttäytymisvaikutukset sekä aineellisen oikeuden toteutuminen tarvittaessa siviiliprosessin kautta eli reparatiivisluonteiset päämäärät.¹⁰ On selvää, että oikeudenkäyntikulujen ollessa huomattavan suuret riidan kohteena oleviin intresseihin nähden, oikeudenkäyntikuluja koskevalla tutkimuksella on merkittävä rooli prosessioikeudellisten tavoitteiden toteutumisessa. Tähän tosiasialliseen merkitykseen nähden on oikeudenkäyntikuluista nähdäkseni verrattain vähän tutkimusta. Tuoreimpana ja yhtenä merkittävimmistä tutkimuksista on pidettävä Satu Saarensolan väitöskirjaa vuodelta 2017.¹¹

Oikeudenkäyntien osavoitot ovat tällä vuosituhannella lisääntyneet merkittävästi kaikissa jutturyhmissä ja kaikenlaisissa asianosaisyhdistelmissä.¹² Osavoitolla tarkoitetaan tässä tilannetta, jossa asianosainen voittaa vain osan vaatimuksistaan tai yhdestä vaatimuksestaan vain osan. Esimerkiksi oikeudenkäynnissä, jossa kantaja on vaatinut 10 000 euron vahingonkorvausta, mutta käräjäoikeus hyväksyy vaatimuksen vain 5 000 euron osalta, on kyse osavoittotilanteesta. Osavoittojen yleistyminen on entisestään lisännyt epävarmuutta riita-asioiden lopputulosten osalta. Ervastiin mukaan oikeudenkäynti onkin nykyisellään lopputulokseltaan suhteellisen epävarma konfliktinratkaisumenetelmä osapuolten ja riskien hallinnan näkökulmasta.¹³

Mikäli oikeudenkäyntikulut jakautuvat vahingonkorvausasioissa epäoikeudenmukaisesti, kuluriski voi johtaa siihen, että vahinkoa kärsineet eivät uskalla nostaa kanteita

---

⁸ HE 191/1993 vp, s. 11. Huomioi lisäksi OK 21:4. Ks. Virolainen 1993, s. 109-110.

⁹ Saarensola 2017, s. 2. Lisäksi on syytä huomioda, että tuomioistuimella on oikeudenkäymiskaaren mukainen velvollisuus edistää asiassa sovinnon syntymistä (esim. OK 5:19).

¹⁰ Lappalainen – Hupli 2017, s. 814.

¹¹ Saarensola 2017.

¹² Ervasti 2009, s. 749. Ks. lisäksi alaluku 3.1.

¹³ Ervasti 2009, s. 759.

vahingonaiheuttajia vastaan. Tapauksissa, joissa vahingonaiheuttaja ei suostu esimerkiksi minkäänlaisiin sovintoneuvotteluihin, kanteen nostaminen jää ainoaksi vaihtoehdoksi. Jos tätä ei uskalleta tehdä, johtaa se pahimmillaan vahingonkorvausoikeuden reparatiivisen luonteen heikkenemiseen. Tämän vuoksi oikeudenkäyntikuluriskillä on käytännön merkitystä myös muiden oikeudenalojen tavoitteiden käytännön toteutumisessa.

1.2 Tutkimustehtävä ja aiheen raja

Tässä tutkielmassa luodaan kuva nykytilasta oikeudenkäyntikulujen tosiasiallisesta jakautumisesta osapuolten kesken osavoittoihin päättyneissä oikeudenkäynneissä. Tutkimuskohteena on käräjäoikeuskäytäntö. Tehtävänä on yhtäältä tarkastella kaavamaisesti, minkä suuruiset osavoitot johtavat minkäkinlaisiin oikeudenkäyntikulujen korvauksiin ja havainnoida, onko käräjäoikeuksissa muodostunut vakiintunutta käytäntöä tällaisiin ratkaisuihin. Toisaalta tutkitaan oikeudenkäyntikuluratkaisujen perusteluita ja niiden laadukkuutta erityisesti tuomioistuimen perusteluvollisuus huomioden. Näiden kahden tehtävän kautta päädyn tutkimaan, olisiko nykyistä oikeuskäytäntöä syytä muuttaa, tai olisiko asiassa syytä käynnistää lakimuutokseen tähtäävä hanke.

Tutkielma on prosessioikeudellinen sekä pieneltä osin vahingonkorvausoikeudellinen. Pääpaino on vahvasti tutkielman empiirisessä osuudessa. Tutkielma vastaa tutkimuskysymyksiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten ja oikeuden saavutettavuuden periaatteiden kautta. Näin ollen sillä on myös oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvä konteksti.

Tutkielman näkökulmana on kantajan asema tilanteissa, joissa pääasian peruste tulee hyväksytyksi. Empiirisen aineiston tapauksissa on kyse vahingonkorvausjutuista, joten näkökulma on yhtä lailla vahingonkorvausoikeudellisesti vahingonkärsijän näkökulma. Tutkielmassa kiinnitetään siis erityistä huomiota vahingonkärsijän tosiasiallisen oikeussuojan sekä siviiliprosessin reparatiivisen luonteen toteutumiseen.¹⁴

Tutkielmassa käsitellään oikeudenkäyntikuluja dispositiivisten riita-asioiden osalta.¹⁵ Fokus on vahingonkorvausjutuissa, joista myös tutkielman empiirinen aineisto yksinomaan

---

¹⁴ Koulun mukaan tuomioistuinten on havaittu suosivan pohjoismaissa päinvastoin vahingon aiheuttajaa. Väite perustuu Tanskassa tehtyyn tutkimukseen, josta ei voida tehdä suoria johtopäätöksiä suomalaisesta oikeuskäytännöstä. Ks. Koulun 2003, s. 109.

¹⁵ Oikeudenkäyntikuluilla on iso rooli myös rikosprosessissa ja esimerkiksi syytteestä vapautetun syytetyn kulut voivat tulla valtion korvattavaksi. Ks. Jokela 2018, s. 715-723. Rikoksesta tuomittu voi myös joutua vastaamaan asianomistajan oikeudenkäyntikuluista kokonaan tai osittain. Ks. KKO 2005:113 ja KKO 2010:24.

koostuu.¹⁶ Muutamissa kohdin tutkielmaa viitataan myös markkinaoikeuden tuomioiden perusteluihin, sillä niihin soveltuu yhtä lailla tutkielman keskiössä oleva OK 21:3. Tutkielman painopiste on sellaisissa tilanteissa, joissa kantajalla on käytännössä yksi vaatimus, joka tulee vain osittain hyväksytyksi.

1.3 Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto

Tutkielman metodina on pääosin empiirinen oikeustutkimus. Empiirisen tutkimuksen kohteena ovat käräjäoikeuksien pääkäsittelyssä ratkaisemat laajat riita-asiat, jossa lopputuloksena kantaja on voittanut osan vaatimuksestaan. Tutkimusote on osittain sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen.¹⁷ Aineistoa on kerätty sen verran runsaasti, että siitä pystytään tekemään määrällisiä havaintoja, mutta toisaalta tutkimuksessa keskitytään oikeudenkäyntikuluratkaisujen perusteluihin. Yleensä laadulliset ja määrälliset näkökulmat täydentävätkin toisiaan empiirisessä tutkimuksessa.¹⁸

Empiirinen tarkoittaa kokemusperäistä, havaintoihin perustuvaa ja mittaamalla selvitettyä. Empiirisen tutkimuksen kohteena on havaintotodellisuus ja ihmisen kokemuspiiri kaikessa laajuudessaan.¹⁹ Empiiristä oikeustutkimusta on käytetty suomalaisessa oikeustieteessä perinteisesti vain hyvin vähän, ja lainopillinen tutkimus on ollut selkeää valtavirtaa sekä oikeustieteen ydinaluetta.²⁰ Sen sijaan yhteiskuntatieteille empiirinen lähestymistapa on ollut tyypillinen jo pitkään.²¹

Yksi merkittävimmistä perusteluista empiirisen oikeustutkimuksen puuttumiselle on ollut ns. Hume'n giljotiini.²² Hume'n giljotiinilla on tarkoitettu sitä, että siitä, miten asiat ovat, ei voida päätellä, miten niiden tulisi olla. On siis haluttu tehdä selkeä ero pitämisen (Sollen) ja olemisen (Sein) välille.²³ Nähdäkseni tämä puuttellinen perustelu on johtanut empiirisen metodin perusteettomaan aliarvostukseen oikeustieteen piirissä. Ervasti on todennut ansiokkaasti: ”[k]ukaan ei sinänsä varmaankaan kiistä käsitystä, ettei siitä, miten asiat ovat, voi loogisesti johtaa sitä, miten asioiden pitäisi olla tai sitä, että oikeudellista tulkintaa ei voida loogisesti johtaa tosiasioista. Eri asia on sen myöntäminen, että oikeudellisella

---

¹⁶ Tapauksissa on paljon myös asuntokauppaa koskevia hinnanalennusjuttuja, jotka tosiasiallisesti vertautuvat vahingonkorvausjuttuihin.

¹⁷ Ks. empiirisen tutkimuksen tutkimusotteista Keinänen – Väättänen 2016, s. 254-264.

¹⁸ Määttä 2015, s. 43 ja Paso – Eskola 2002, s. 296.

¹⁹ Keinänen – Väättänen 2016, s. 246.

²⁰ Ervasti 2004b, s. 9-10. ja Keinänen – Väättänen 2016, s. 252.

²¹ Ervasti 2004a, s. 7.

²² Turunen 2004, s. 74.

²³ Keinänen – Väättänen 2016, s. 252-253.

tulkintatoiminnalla samoin kuin arvoilla on aina yhteys tosiasioihin tai reaali maailmaan tai että ne lepäävät ikään kuin todellisuuden päällä.”²⁴

Myös prosessioikeudellisessa tutkimuksessa lainoppi eli oikeusdogmatiikka on selkeästi ollut pääsääntöinen metodi.²⁵ Kuitenkin juuri prosessioikeuden alaan empiirinen oikeustutkimus soveltuu nähdäkseni hyvin, sillä koko oikeudenalan tarkoituksena on säädellä käytännön tuomioistuintoimintaa. Kaijus Ervastian vuoden 2004 väitöskirja oli ensimmäinen tuomioistuinmenettelyä koskeva väitöskirja, jossa empiirinen metodi oli keskeisessä asemassa.²⁶ Nykyisin empiirisiä väitöskirjoja tehdään jo säännöllisemmin, mutta empiiristä tuomioistuintutkimusta kaivataan myös lisää.²⁷

Erityisesti pro gradu -tutkielmissa voitaisiin kannustaa opiskelijoita entistä enemmän käyttämään myös empiiristä menetelmää tai tekemään kokonaan empiirisiä tutkimuksia. Tutkielman laajuus on empiiriseen oikeustutkimukseen sopiva, kunhan aihe on rajattu riittävän tarkasti. Lisäksi opiskelijalla olisi tosiasiallinen mahdollisuus tuottaa uutta relevanttia tietoa. Puhtaasti lainopillisissa pro gradu -tutkielmissa tämän saavuttaminen on nähdäkseni hieman haastavampaa, ja monesti kirjoittajan oman analyysi jää vähäiseksi.²⁸

Viime vuosikymmeninä tutkitun tiedon asema on vahvistunut päätöksenteossa.²⁹ Oikeusjärjestyksen kehittämisen ja lainvalmistelun näkökulmasta empiirisellä tutkimuksella on merkittävä valmisteluaineistoa tuottava tehtävä.³⁰ Turunen on artikkelissaan pohtinut, tulisiko prosessioikeudellisissa väitöskirjoissa hyödyntää empiiristä menetelmää ainakin joiltakin osin ja myöntää, että todellisuuskuvan vahvistaminen empiirisellä osiolla olisi yleensä hyödyksi tutkimukselle.³¹ Empiiristä tutkimusta ei voida edellyttää kaikilta väitöskirjoilta, mutta sen sijaan tiedeyhteisöltä kokonaisuutena tulisi edellyttää nykyistä enemmän empiiristä tutkimusta lainsäätäjän tueksi. Yliopiston tuottama tieto on nimittäin yleisesti arvostettua lainvalmistelun tausta-aineistoa.³² Tutkimustiedon tuottaminen

---

²⁴ Ervasti 2004b, s. 10.

²⁵ Turunen 2004, s. 67.

²⁶ Turunen 2004, s. 70.

²⁷ Sutela 2016.

²⁸ Hoffrén 2015, s. 11.

²⁹ Keinänen – Väättänen 2016, s. 248.

³⁰ Ervasti 2004b, s. 12.

³¹ Ks. Turunen 2004. Hän kuitenkin toteaa, että kysymys on panos-hyöty-suhteesta, jonka perusteella empiiristä tutkimusta ei kannata tehdä, jos siihen käytetyt resurssit tuottaisivat paremmin johonkin toiseen menetelmään sijoitettuna.

³² Slant – Rantala – Kautto 2014, s. 66.

lainvalmistelun tarkoituksiin vaatisi luonnollisesti myös resurssien kohdentamista tämänkaltaiseen toimintaan.

Tutkimuksessa käytetään lisäksi lainopillista menetelmää. Empiirisen menetelmän avulla on tarkoitus kuvailla vallitsevaa oikeudellista tilaa ja sen yhteiskunnallista merkitystä.³³ Empiirisen aineiston avulla pyritään löytämään voimassaolevan OK 21:3:n tosiasiallinen sisältö vallitsevassa oikeuskäytännössä. Kultalahden mukaan tekstihermeneutiikka tai empiirinen metodi ”ei sen paremmin erikseen kuin yhdessäkään pysty saavuttamaan ehdottoman varmaa tietoa normin sisällöstä”. Kultalahden mukaan ”molempia teitä lähestymällä oikeusnormista voidaan todennäköisesti saada vakuuttavampaa ja kattavampaa tietoa kuin vain toista tietä etenemällä.”³⁴ Tutkimuksella on pyritty tähän liittämällä siihen lainopillista tutkimusta OK 21:3:n sisällöstä.

Oikeusdogmatiikalla esitetään myös oikeudenkäyntikulusäännösten voimassaolevaa kokonaisuutta. Näin ollen tutkielman lainopillisella osuudella toteutetaan lainopillisen metodin perustehtävää oikeusjärjestyksen sisällön selvittämisestä. Tutkimuskysymys sisältää myös lainopillisen tiedonitressin, johon voidaan vastata vain lainopin metodein.³⁵ Näin ollen sitä, miten tuomioistuinten pitäisi voimassa olevan oikeuden mukaan ratkaista oikeudenkäyntikuluratkaisut, ei johdeta oikeuskäytännöstä vaan vertaillaan kriittisesti lainopin metodein saavutettuun normitulkintaan.³⁶ Esitänkin läpi tutkielman havaintoja lainpuutteellisesta soveltamisesta oikeuskäytännössä.

Tämä tutkimus edustaa osaltaan skandinaavista oikeusrealismia, jonka myötä empiirinen oikeustutkimus on valikoitunut sopivaksi metodiksi. Skandinaavisessa oikeusrealismissa katsotaan oikeuden toteutuvan vasta tuomioistuinkäytännössä.³⁷ Se syntyi 1920-luvulla Ruotsissa, ja suuntauksessa korostuvat ns. funktionaaliset argumentit, joiden mukaan lain tarkoitusta sekä reaalisia argumentteja käytetään oikeuslähteenä.³⁸ Skandinaavisen oikeusrealismin merkittävimpänä edustajana pidetään Alf Rossia. Hänen näkemyksensä mukaan asian ratkaiseva tuomari on aina altis yhteiskunnassa vallassa olevalle kulttuurille ja pyrkii siten ratkaisemaan asian merkityksellisesti oikein.³⁹ Ruotsissa skandinaavisen realismin merkittävä vaikutus näkyy nykyäänkin vahvemmin kuin meillä esimerkiksi

---

³³ Ks. empiiristen menetelmien eri käyttötarkoituksista Keinänen – Väättänen 2016, s. 249-252.

³⁴ Kultalahti 2010, s. 33.

³⁵ Aarnio 2011, s. 1.

³⁶ Tämä liittyy edellä esittämäni Humen giljotiiniin. Ks. problematiikasta lisää Määttä 2015, s. 42.

³⁷ Aarnio 2011, s. 15.

³⁸ Niemi 2010, s. 101.

³⁹ Ross 1974, s. 99.

lainsäädännön tavoitteiden korostamisessa oikeustieteessä.⁴⁰ Tutkielmassa pohditaan useissa kohdin sekä siviiliprosessin että vahingonkorvausoikeuden yleisiä funktioita ja sitä, miten nykyinen oikeuskäytäntö osavoittotilanteiden oikeudenkäyntikuluratkaisuissa vastaa näihin tehtäviin.

Tutkielman aineiston pääpaino on empiirisessä aineistossa, joka esitetään kokonaisuudessaan neljännen luvun alussa. Tutkielman luonteen vuoksi lähdeaineistona on käytetty myös useita empiiristä oikeustutkimusta koskevia tekstejä, joiden ydinviestit on kuvattu yllä. Tutkielmaa tehtäessä on luonnollisesti tutustuttu keskeisiin suomalaisen prosessioikeuden asiantuntijoiden teoksiin, vaikka niiden osuus lähdeaineistossa ei ole niin keskeinen kuin puhtaasti oikeusdogmaattisissa pro gradu –tutkielmissa. Kansainvälistä vertailua on tehty sopivissa kohdissa yleisellä tasolla. Tutkielmassa on muun muassa vertailtu oikeudenkäyntimaksuja Euroopassa. Tutkielman innoittajina ovat toimineet Kaijus Ervastian oikeuspoliittiselle tutkimuslaitokselle laatimat tutkimukset oikeudenkäyntikuluista.⁴¹ Näihin viitataan läpi tutkielman ja niistä on saatu arvokasta käytännön esimerkkiä prosessioikeudellisen empiirisen tutkielman tekemiseen.

1.4 Tutkielman rakenne

Tässä luvussa on pääasiallisesti kuvattu tutkimustehtävää ja sen käytännön merkittävyyttä sekä empiirisen oikeustutkimuksen metodologiaa. Toisessa luvussa käsitellään oikeudenkäyntikuluja ja niitä koskevaa OK 21 luvun voimassa olevaa sääntelyä kokonaisuutena, kuitenkin tutkielman rajaukset huomioiden. Kolmannessa luvussa siirrytään OK 21:3:n tarkempaan lainopilliseen käsittelyyn sekä aikaisemman merkittävän oikeuskäytännön tutkimiseen.

Neljännessä luvussa käsitellään tutkielmaa varten kerätty empiirinen aineisto. Luvussa tehdään ensin kvantitatiivisen tutkimusotteen mukaisia haivaintoja kuluratkaisuista. Toiseksi kvalitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti käydään läpi oikeudenkäyntikuluratkaisuja ja niiden perusteluja pro et contra -menetelmällä.

Viidennessä luvussa oikeudenkäyntikuluja koskeva sääntely nivotaan yhteen vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden ja sääntelyn kanssa, ja kuudennessa luvussa esitetään tutkimuksen johtopäätökset sekä de lege ferenda -näkökulmat.

---

⁴⁰ Niemi 2010, s. 102.

⁴¹ Ks. Ervasti 1994, Ervasti 1997 ja Ervasti 2005.

2 Oikeudenkäyntikulujen jakautumisesta

2.1 Oikeudenkäyntikulujen historiaa

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus on tullut käyttöön jo 1600-luvulla. Aluksi korvausvelvollisuutta pidettiin rangaistuksena oikeuden väärinkäytöstä, ja vähitellen 1700-luvulta alkaen alettiin katsoa oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden perustuvan yleiseen vahingonkorvausvelvollisuuteen.⁴² Erillissääntelyn puute johti kuitenkin käytännössä siihen, että kulut lähes aina kuitattiin eli kumpikin asianosainen sai pitää omat oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.⁴³ 1800-luvun loppupuolella yleistyi käytäntö, jonka mukaan jutun lopputuloksen tuli yksin ratkaista oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus, ja hävinnyt asianosainen velvoitettiin korvaamaan voittajan oikeudenkäyntikulut. Suomessa tämä periaate on ollut selkeä pääsääntö alioikeusuudistuksesta alkaen.⁴⁴

Koko suomalainen siviiliprosessi uudistui vuonna 1993 suullisuus-, välittömyys- ja keskitysperiaatteiden myötä. Tavoitteena oli luoda mahdollisimman hyvät edellytykset aineellisesti oikean ratkaisun saavuttamiselle. Oikeudenkäynti jaettiin kirjalliseen ja suulliseen valmisteluun sekä suulliseen pääkäsittelyyn.⁴⁵ Lisäksi alioikeudet yhtenäistettiin käräjäoikeuksiksi, ja oikeudenkäyntikuluja koskeva sääntely uudistettiin.⁴⁶ Enemmistö sekä asianajajista että tuomareista oli alusta alkaen tyytyväisiä uudistukseen.⁴⁷

Uudistuksen yhteydessä Suomen oikeusjärjestelmässä vakiinnutettiin oikeudenkäyntikulujen osalta ns. häviäjä maksaa -periaate. Periaate ilmenee selkeästi OK 21:1:n sanamuodossa: ”Asianosainen, joka häviää asian, on velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolensa tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset oikeudenkäyntikulut, jollei muualla laissa toisin säädetä.” OK 21 luvun kokonaisuudistuksen tavoitteena oli erityisesti se, että voittanut asianosainen saisi aikaisempaa useammin täyden korvauksen oikeudenkäyntikuluistaan. Uudistuksella pyrittiin myös tarpeettomien oikeudenkäyntien

---

⁴² HE 191/1993 vp, s. 3.

⁴³ Ekelöf – Bylund – Boman 1994, s. 182-183. Suomessa sovellettiin käytännössä samaa oikeudenkäymiskaarta kuin Ruotsissa 1700- ja 1800-luvulla.

⁴⁴ HE 191/1993 vp, s. 3.

⁴⁵ Ks. alioikeusuudistuksen osalta HE 15/1990 vp.

⁴⁶ Ervasti 2012, s. 82. Alun perin OK 21 luvun oikeudenkäyntisäännökset koskivat myös rikosasioita, mutta nykyään niistä säädetään ROL 9 luvussa. Jokela 2018, s. 689.

⁴⁷ Ervasti 2005, s. 11. Erityisesti tuomareista valtaosa uskoi sekä aineellisen oikeuden että kansalaisten oikeusturvan toteutuvan uudessa järjestelmässä vanhaa paremmin. Ervasti 1998, s. 140-141.

vähentämiseen ja uuden riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn keskityksen sekä nopeuden turvaamiseen.⁴⁸

Vuoden 1993 uudistusta oli kuitenkin tarpeen muokata suhteellisen nopeasti, sillä kävi ilmi, että uudistus oli kasvattanut oikeudenkäyntikuluja ja pidentänyt käsittelyaikoja.⁴⁹ Hallitus antoi uuden oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevan esityksen jo vuonna 1998.⁵⁰ Perusperiaatteeseen ei tehty muutoksia: voittanut asianosainen saa lähtökohtaisesti täyden korvauksen oikeudenkäyntikuluistaan. Lakiin lisättiin kuitenkin rajausta, jonka mukaan hävinnyt osapuoli on velvollinen korvaamaan vain vastapuolen tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneet kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. Lisäksi mahdollistettiin tuomittavien oikeudenkäyntikulujen alentaminen nimenomaisesti kahdessa tapauksessa. Tuomioistuimien voi nykyään alentaa täyttää kulukorvausvelvollisuutta ensinnäkin silloin, jos asia on ollut oikeudellisesti niin epäselvä, että oikeudenkäyntiin on ollut perusteltu aihe (OK 21:8a). Toiseksi kuluvaatimusta voidaan alentaa, jos kulujen tuomitseminen täysimääräisenä olisi ilmeisen kohtuutonta oikeudenkäyntiin johtaneisiin seikkoihin, asianosaisten asemaan ja asian merkitykseen nähden (OK 21:8b).⁵¹

Vuonna 1998 asetettiin myös oikeusministeriön työryhmä, jonka tehtävänä oli valmistella hallituksen esitys riita-asian valmistelua koskevien säännösten keventämiseksi. Tässä uudistuksessa keskeisiä muutoksia oli muun muassa mahdollistaa sekä asian ratkaiseminen jo kirjallisessa valmistelussa että asian siirtäminen kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn.⁵² Koko esityksen yhtenä tavoitteena olikin yksinkertaisesti tehdä oikeudenkäynneistä aikaisempaa halvempia.⁵³

2.2 Oikeudenkäyntikulut ja niiden määrä

Korvattavista oikeudenkäyntikuluista säädetään nykyisin OK 21:8:ssä.⁵⁴ Oikeudenkäyntikulut voidaan yleisesti jakaa kahteen osaan.⁵⁵ Ensinnäkin osa kuluista

---

⁴⁸ HE 191/1993 vp, s. 1. Lisäksi esim. HE 15/1990 vp, s. 57, jossa mainitaan oikeudenkäyntikuluseuraamus ikään kuin mahdollisena sanktiona uusien todisteiden esittämisestä kirjallisen vastauksen jälkeen. Ks. lisäksi Ervasti 1994, s. 15.

⁴⁹ Ervasti 1998, s. 105. ja Ervasti 2012, s. 98.

⁵⁰ Ks. uudistuksesta HE 107/1998 vp.

⁵¹ Huom. kaikkien kriteereiden tulee täytyä samanaikaisesti.

⁵² Ervasti 2005, s. 12.

⁵³ HE 32/2001 vp, s. 25.

⁵⁴ Ks. HE 107/1998 vp, s. 18-19. Ruotsissa vastaavanlainen määritelmä RB 18:8:ssä. Ks. Lindell 1998, s. 538-540.

⁵⁵ Oikeudenkäyntikulut ymmärretään pääsääntöisesti samalla tavalla kaikissa oikeusjärjestelmissä. Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 12.

syntyy erilaisista valtiolle suoritettavista oikeudenkäyntimaksuista. Nämä ovat kustannuksia, joita asianosainen joutuu maksamaan käyttäessään tuomioistuinlaitoksen palveluja. Aikaisemmin näillä maksuilla oli tarkoitus kattaa jopa kaikki valtiolle oikeudenkäynnistä aiheutuvat menot, mutta tästä käsityksestä on luovuttu.⁵⁶ Nykyään lähtökohtana on se, että oikeudenkäyntimaksuilla ei saa tarpeettomasti estää oikeuden saatavuutta, jonka myötä maksut ovat kohtuullisella tasolla, eikä niillä voida katsoa olevan mainittavaa prosessikynnystä korottavaa vaikutusta.⁵⁷

EIS 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin. Oikeudenkäyntimaksujen periminen ei ole artiklan vastaista, mutta maksut eivät saa tosiasiallisesti estää oikeudenkäyntiin pääsemistä.⁵⁸ Maksut eivät siis saa olla niin korkeita, että niiden vuoksi oikeudenkäyntiin ei päästä alkuunkaan. Toisaalta myös asian lopputuloksen myötä kyseeseen voi tulla artiklan rikkominen.⁵⁹ Liian korkeat oikeudenkäyntimaksut ovat EIT:n oikeuskäytännössä johtaneet toistuvasti EIS 6 artiklan rikkomuksen toteamiseen.⁶⁰

Meillä oikeudenkäyntimaksuista säädetään nykyisin vuoden 2015 tuomioistuinmaksulaissa. Lakia säädettyäessä maksuja nostettiin merkittävästi aikaisempaan nähden. Esityksen tavoitteena oli vahvistaa oikeusturvaa lisäämällä tuomioistuintuloja ja tehostamalla maksujen ohjausvaikutusta niin, että tuomioistuimissa vähenisivät pienen intressin asiat. Tuomioistuinmaksulakia säädettyäessä otettiin oikeastaan askel takaisin kohti käsitystä, jonka mukaan maksujen tulee kattaa paremmin tuomioistuimen toiminnan kustannuksia. Uudistuksessa otettiin huomion oikeusturvan saatavuutta koskevat näkökulmat.⁶¹ Tällä hetkellä lain 2 §:n mukaan oikeudenkäyntimaksun suuruus on riita-asioissa kaikissa oikeusasteissa 500 euroa.⁶² Yksipuolisen tuomion summaarisessa riita-asiassa saa 65 tai 86

---

⁵⁶ Liljenfeldt 1982, s. 8. Nykyään oikeudenkäyntimaksuilla kerätään Suomessa varoja vuosittain alle 7 euroa kansalaista kohden, kun taas Saksassa maksuja kertyy yli 50 euroa kansalaista kohden. CEPEJ Studies 2018, s. 65.

⁵⁷ Viitanen 2011, s. 51. Maksuja on nostettu vuoden 2011 jälkeen, mutta ne ovat edelleen erittäin pienet verrattuna varsinaisiin asianosauskuluihin.

⁵⁸ Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 362. Ks. hyväksyttävistä oikeudenkäyntimaksuista esim. EIT:n tuomio Di Gussola ja muut v. Ranska 2000, kappale 50.

⁵⁹ Näin kävi EIT:n tuomiossa Stankov v. Bulgaria 2007. Valittaja vaati korvausta perusteettomasta vangitsemisesta ja oikeudenkäyntimaksu määrättiin vaatimuksen suuruuden perusteella. Tuomittu korvaus oli huomattavasti vaatimusta alempi, mikä johti siihen, että 90 % maksettavaksi määrätystä korvauksesta meni oikeudenkäyntimaksuun.

⁶⁰ EIT:n tuomiot Kreuz v. Puola 2001, kappaleet 61–67, Weissman ja muut v. Romania 2006, kappale 37 ja Perdigão v. Portugali 2010, kappale 74.

⁶¹ HE 29/2015 vp, s. 19.

⁶² Myös esimerkiksi Australiassa, Hong Kongissa, Norjassa ja Belgiassa oikeudenkäyntimaksut ovat samansuuruisia asiasta riippumatta. Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 13.

eurolla riippuen kanteen toimittamistavasta. Mikäli summaarinen riita-asia riitautuu, oikeudenkäyntimaksu nousee 250 euroon.

Oikeudenkäyntimaksuihin suhtaudutaan Euroopassa vaihtelevasti. Kaikissa valtioissa peritään jonkinlaisia tuomioistuinmaksuja Ranskaa, Luxembourgia ja Espanjaa lukuun ottamatta.⁶³ Ruotsissa oikeudenkäyntimaksu riita-asiassa on noin 300 euroa.⁶⁴ Saksassa oikeudenkäyntimaksut ovat puolestaan riita-asioiden osalta merkittävästi korkeammat kuin Suomessa. Monessa maassa riidan kohteena olevan intressin suuruus vaikuttaa Suomesta poikkeavalla tavalla oikeudenkäyntimaksuihin.⁶⁵ Esimerkiksi Tanskassa oikeudenkäyntimaksu vaihtelee asian intressin mukaan 70 eurosta jopa hieman yli 10 000 euroon.⁶⁶

Ylivoimaisesti suurin osa oikeudenkäyntikuluista Suomessa muodostuu niin sanotuista varsinaisista asianosaiskuluista, joilla tarkoitetaan kaikkia muita asianosaiselle oikeudenkäynnistä aiheutuvia kustannuksia. Tavallisesti valtaosa näistä kuluista on asianajalle maksettavia palkkioita ja kulukorvauksia.⁶⁷ Suomessa on perinteisesti ajateltu, että jokaisen on ainakin periaatteessa pystyttävä hoitamaan omat asiansa oikeudenkäynnissä ilman asianajajan palkkaamista.⁶⁸ Käytännössä asianosaiset esiintyvät kuitenkin erittäin harvoin oikeudenkäynnissä ilman asiamiestä tai avustajaa, ja erityisesti riita-asian ajamista ilman oikeudellisen koulutuksen saaneen avustajan apua on pidetty hankalana.⁶⁹

Muita tavanomaisia varsinaisia asianosaiskuluja ovat todistelukustannukset sekä mahdollisesti asianosaisen itsensä oikeudenkäyntiä varten tekemästä työstä aiheutuneet kulut.⁷⁰ Oikeudenkäyntiin osallistumisesta ja valmistautumisesta aiheutuvaa tavanomaista vaivannäköä ei pidetä korvattavana asianosaiskuluna.⁷¹ Lisäksi on huomioitava, että oikeudenkäyntikuluille voidaan vaatia viivästyskorkoa. Tämä osuus voi muodostua huomattavaksi, jos prosessi esimerkiksi etenee korkeimpaan oikeuteen saakka, joka vahvistaa käräjäoikeuden tuomion vuosien kuluttua.⁷²

---

⁶³ CEPEJ Studies 2018, s. 64 ja Guinchard – Wesley 2016, s. 269.

⁶⁴ HE 29/2015 vp, s. 10.

⁶⁵ Viitanen 2011, s. 52.

⁶⁶ HE 29/2015 vp, s. 14.

⁶⁷ Lappalainen – Hupli 2017, s. 812 ja Viitanen 2006, s. 615.

⁶⁸ KM 2003:3, s. 241.

⁶⁹ Liljenfeldt 1982, s. 14 ja Viitanen 2011, s. 58.

⁷⁰ Saarensola 2017, s. 57-58.

⁷¹ Helsingin hovioikeuden laatuhanke 2011, s. 9.

⁷² Jokela 2015, s. 405.

Tässä tutkielmassa keskitytään erityisesti oikeudenkäyntikulujen jakautumiseen eikä niinkään niiden suuruuteen. Oikeudenkäyntikuluja koskevan sääntelyn lähtökohtana ei varsinaisesti ole ollut kulujen määrä vaan pikemminkin niiden jakautuminen asianosaisten kesken.⁷³ Asian merkittävyyden ymmärtämiseksi on kuitenkin syytä kuvata tiiviisti palkkioiden suuruuteen vaikuttavia tekijöitä sekä niiden konkreettista tasoa ja sen kehitystä.

Asianajajaliiton palkkio-ohjesääntö toteaa asianajopalkkioista hyvin ympäripyöreästi niin, että ”palkkion on oltava oikeassa suhteessa tehtävän laatuun ja sen vaatimaan työn määrään sekä muutoinkin kohtuullinen.”⁷⁴ Käytännössä asianajajien palkkiot vaihtelevatkin huomattavasti. Helsingin Sanomien vuonna 2013 teettämän vertailun mukaan lakiasiaintuimistossa keskimääräinen tuntiveloitus on 200 euroa ja asianajotoimistossa 227 euroa. Veloitus vaihtelee kuitenkin suuresti myös toimeksiantotyyppin mukaan.⁷⁵ Tässä yhteydessä on hyvä huomioida, että Suomessa asianajopalkkioiden määrää ei siis ole nykyisin lainkaan sitovasti säännelty, vaikka tällaisestakin on aika ajoin keskusteltu.⁷⁶ Perinteisesti palkkiot ovat määräytyneet juttujen vaatiman työn laadun, laajuuden ja paikkakunnan mukaan.⁷⁷ Asianajajan on pyynnöstä kerrottava asiakkaalleen palkkioperusteensa, laskutuskäytäntönsä sekä arvionsa tulevasta kokonaispalkkiosta.⁷⁸

Esimerkiksi Italiassa on ollut käytössä palkkiotaulukko asianajajien vähimmäis- ja enimmäispalkkioista, joka todettiin ensin hyväksyttäväksi EU-oikeuden näkökulmasta, mutta myöhemmin sitovista alarajoista oli luovuttava.⁷⁹ Lakimiesten tuntiveloitukset vaihtelevat Itä-Euroopan maiden selvästi alle 100 euron ja Hollannin jopa 700 euron välillä. Lähes kaikissa valtioissa tunti hinnoissa on merkittävää vaihtelua tehtävän mukaan.⁸⁰

EU-tuomioistuimissa käsiteltävien juttujen osalta unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa vahvistaa asianosaisten omille asianajajilleen maksamia palkkioita, mutta sillä

---

⁷³ HE 107/1998 vp, s.1. Ks. lisäksi Halijoki 2000, s. 206.

⁷⁴ Asianajajaliiton palkkio-ohje 2009, s.1. Tällainen kohtuullisuusvaatimus on myös esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Kanadassa. Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 16.

⁷⁵ <https://www.hs.fi/kuluttaja/art-2000002696803.html>. Lisäksi ks. aikaisemmista tutkimuksista Viitanen 2011, s. 126-131.

⁷⁶ Laajasti esim. Viitanen 2011, s. 275 – 383. Asianajoliitolla oli vuosina 1961-1992 toimenpidekohtaiset vähimmäis- ja enimmäishinnat. Nykyään mm. kilpailuoikeudelliset vaatimukset vaikeuttaisivat sääntelymallin käyttöönottoa.

⁷⁷ Liljenfeldt 1982, s. 15. Lisäksi KKO 2006:94: ”Nämä niin sanotut normaalitaksat vaihtelevat jonkin verran paikkakunnittain ja muotoutuvat paljolti sen mukaan, miten tuomioistuimet suhtautuvat asianajajien esittämiin laskutusperusteisiin ja määriin.”

⁷⁸ Ylönen 2018, s. 562.

⁷⁹ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 19.2.2002, Asia C-35/99 ja yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 5.12.2006, Asia C-94/04.

⁸⁰ Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2009, s. 57.

on toimivalta määrittää, mihin määrään asti nämä palkkiot voidaan saada korvatuiksi oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen velvoitetulta asianosaiselta.⁸¹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa vastaajavaltio voidaan puolestaan määrätä korvaamaan valittajan oikeudenkäyntikulut.⁸²

EU:ssa otettiin käyttöön rajat ylittävissä asioissa vuonna 2009 erillinen vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely.⁸³ Enintään 5 000 euron vaatimuksia koskeva menettely on vaihtoehto kansallisille menettelyille.⁸⁴ Uudistuksen yhtenä tavoitteena oli access to justice -periaatteen vahvistaminen. Tästäkin menettelystä aiheutuvat kustannukset tulevat häviäjän maksettavaksi, mutta tarkoituksena on ollut kustannusten pitäminen tavallisia tuomioistuinprosesseja pienempinä. Kustannukset kuitenkin vaihtelevat valtioittain, joten harmonisointi on alkutekijöissään.⁸⁵ Suomessa ei ole olemassa erillistä pienten asioiden oikeudenkäyntimenettelyä, ja tällaisen järjestelmän kehittämistä olisi syytä harkita kulujen hillitsemiseksi.⁸⁶

Vuonna 2008 yksittäisessä oikeudenkäynnissä tuomittujen kulukorvausten mediaani oli Suomessa 5 277 euroa.⁸⁷ Tuoreempaa kattavaa tilastotietoa kuluista ei valitettavasti ole saatavilla, mutta nähdäkseni kulut eivät ainakaan ole voineet kymmenen vuoden takaisesta laskea. Tämä olisi vaatinut uusia merkittäviä muutoksia riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyihin, joita kuitenkin ei ole edellisessä kappaleessa käsiteltyjen uudistusten jälkeen tehty. Edellisen kattavan tutkimuksen kulujen määrästä toteuttanut Kaijus Ervasti on vuonna 2015 arvioinut kulujen olleen silloin keskimäärin 7 000 - 8 000 euroa.⁸⁸ Talouden pitkän noususuhdanteen vuoksi on perusteltua väittää, että kulut ovat kasvaneet edelleen tästä.

Etenkin yksityishenkilöiden välisten juttujen suhteellinen osuus kaikista oikeudenkäynneistä on lisääntynyt 2000-luvulla.⁸⁹ Oikeudenkäyntikulut ovat myös yksityishenkilöitä koskevissa

---

⁸¹ Unionin tuomioistuimen määräys 1 päivänä lokakuuta 2013 (C-521/09), kohta 15. Kyseisessä tapauksessa kantaja vaati 255 620,45 euron oikeudenkäyntikuluja, joista unionin tuomioistuin tuomitsi komission maksamaan 93 000 euroa.

⁸² Pellonpää – Gullans – Pölönen – Tapanila 2018, s. 270.

⁸³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 1896/2006.

⁸⁴ Raja nostettiin 2 000 eurosta 5 000 euroon vuonna 2017 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella 2015/2421.

⁸⁵ Kramer 2008, s. 367-368.

⁸⁶ Vrt. englantilainen small claims track: <https://www.gov.uk/make-court-claim-for-money>. Ks. myös alaluku 6.3.

⁸⁷ Ervasti 2009, s. 758.

⁸⁸ <https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/80832-oikeudessa-riitely-kallistunut-valtavasti-jokainen-kayttaa-asiantuntijaa>.

⁸⁹ Ervasti 2009, s. 758.

jutuissa erisuuruisia erilaisissa asioissa. Kulut näyttävät olevan korkeimmat kiinteää omaisuutta, irtainta omaisuutta sekä työtä ja palvelusta koskevissa jutuissa. Käytännössä kiinteää ja irtainta omaisuutta koskevissa jutuissa on valtaosin kyse asunnon virheestä asuntokauppatilanteesta.⁹⁰ Näiden juttutyyppejen oikeudenkäyntikuluja nostaa erityisesti erilaisten asiantuntijalausuntojen ja -todistajien kerääminen.⁹¹ Vuonna 2008 esimerkiksi kiinteää omaisuutta koskevissa asioissa molemmilla osapuolilla oli keskimäärin yli 10 000 euron oikeudenkäyntikulut. Nykyisin ne ovat Ervastian arvion mukaan jo 13 000 - 15 000 euron luokkaa.⁹²

Asumiseen liittyvät jutut aiheuttavat huomattavasti konflikteja yksityisten välisissä suhteissa, ja niistä riidellään tuomioistuimeen asti verrattain usein.⁹³ Myös kansainvälisesti asuminen aiheuttaa huomattavasti riitoja, ja esimerkiksi Englannissa merkittävä osa siviilijutuista liittyy jollain tavoin asumiseen.⁹⁴ Myös tätä tutkielmaa varten kerätyssä aineistossa noin puolet tapauksista koski jollain tavalla asumista tai asuntokauppaa. Tämän tutkielman empiirisessä aineistossa kantajan vaatimat oikeudenkäyntikulut vaihtelivat vajaasta 1 000 eurosta yli 80 000 euroon. Keskiarvo kantajien vaatimille oikeudenkäyntikuluille oli noin 22 000 euroa, joten kuluilla on väistämättä huomattava merkitys erityisesti yksityishenkilöiden välisissä riidoissa.

Oikeusturvan toteutumisen kannalta ongelmallisia tilanteita ovat yksityishenkilön ja yhteisön väliset riidat. Niissä yksityishenkilön on huomattavasti rajallisemman maksukyvyyn myötä monesti luovuttava perustellustakin oikeudenkäynnistä jo pelkästään oikeudenkäyntikulujen pelossa. Tätä on kutsuttu ”tavallisen ihmisen ongelmaksi”, jonka mukaan köyhemmän osapuolen on yleensä parasta väistyä tai tyytyä edes pieneen osaan vaatimuksistaan sovinnon kautta.⁹⁵

Suomessa on oikeusturvaa tarvitsevalle yksityishenkilölle käytännössä kaksi järjestelmää, joiden tarkoituksena on lieventää oikeudenkäynnistä aiheutuvia kustannuksia: valtion varoista maksettava julkinen oikeusapujärjestelmä sekä yksityisten vakuutusyhtiöiden

---

⁹⁰ Ibid s. 753. Lisäksi Ervasti 2005, s. 37, jonka mukaan asuminen on yksi tavallisimmista asioista, joissa yksityiset ihmiset joutuvat riita-asian oikeudenkäyntiin.

⁹¹ Ervasti 2015, s. 38. Asiantuntijat kertoivat asiantuntijalausuntojen hinnoiksi summia 4000 eurosta 25 000 euroon. Ks. asiantuntijan oikeudesta palkkioon Pölönen – Tapanila 2015, s. 442.

⁹² Ervasti 2015, s. 11.

⁹³ Ervasti 2015, s. 5-6.

⁹⁴ Brookes – Hunter 2016, s. 163.

⁹⁵ Jaakkola – Vuorinen 1997, s. 20.

tarjoamat oikeusturvavakuutukset.⁹⁶ Suomalainen oikeusapujärjestelmä on kansainvälisesti kattava, mutta järjestelmä ei kuitenkaan korvaa mitenkään asianosaisen kuluja siinä tapauksessa, jos vastapuoli voittaa jutun ja kulut tuomitaan häviäjän maksettavaksi.⁹⁷ Näin ollen oikeusapujärjestelmä ei välttämättä laske prosessikynnystä tosiasiallisesti kovinkaan paljoa.

Oikeusapujärjestelmä on rajattu meillä perinteisesti vain pienituloisille, joten keskituloisilla palkansaajilla, joille oikeudenkäyntikulut ovat tuloihin nähden merkittävät, ei ole mahdollisuutta saada julkista oikeusapua lainkaan.⁹⁸ Vuonna 2002 oikeusapulakia uudistettiin, ja tätä perinteistä näkökulmaa laajennettiin tuomalla 75 prosenttia suomalaisista kotitalouksista oikeusavun piiriin.⁹⁹ Sittemmin suunta on taas vähitellen kääntynyt. Nykyään oikeusapua ei myönnetä lainkaan, mikäli henkilön käyttövara kuukaudessa ylittää 1 300 euroa.¹⁰⁰ Oikeusavun piirissä ei siten enää ole läheskään yhtä suuri osuus kotitalouksista kuin uudistusta tehtäessä. EIS 6 artiklan noudattaminen ei vaadi toimivaa oikeusapujärjestelmää kaikkia siviilioikeudenkäyntejä varten.¹⁰¹

Vakuutusyhtiöt ovat lisäksi viime aikoina tiukentaneet ennestään rajallisia oikeusturvavakuutusten ehtoja, ja enimmäiskorvausmäärät ovat pitkään pysyneet muuttumattomina yleisestä oikeudenkäyntikulujen noususta huolimatta.¹⁰² Lisäksi tavanomaiset kotivakuutuksen osana otettavat oikeusturvavakuutukset eivät myöskään korvaa vastapuolen oikeudenkäyntikuluja.¹⁰³ Oikeudenkäyntikulujen huomattavin riski syntyy siis käytännössä riskistä joutua korvaamaan vastapuolen kulut, sillä tätä riskiä ei yleensä voida vierittää kolmannelle taholle.

2.3 Täyden korvauksen periaate

Kansainvälisesti oikeusjärjestykset on oikeudenkäyntikulujen jakautumista koskevien periaatteiden mukaan jaettu kahteen ryhmään: niihin, jotka noudattavat niin sanottua

---

⁹⁶ Rissanen – Rantala 2014, s. 398.

⁹⁷ Ibid ja Ervasti 1997, s. 14-15. Näin on myös Ruotsissa, Italiassa, Hollannissa ja Sveitsissä. Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 22.

⁹⁸ Aalto 1974, s. 87-121 ja Ruso 1985, s. 23-29.

⁹⁹ Oikeusapulain uudistamisesta HE 82/2001 vp.

¹⁰⁰ Ks. käyttövaran laskemisesta ja rajoista tarkemmin:

<https://oikeus.fi/oikeusapu/fi/index/hakeminen/millatuloilla-oikeusapua-myonnetaan.html>.

¹⁰¹ EIT:n tuomio Airey v. Irlanti 1979, kappale 24. Sen sijaan EIS 6 artiklan nojalla jokaisella rikoksesta syytetyllä on oikeus oikeudenkäyntiavustajaan.

¹⁰² Rissanen – Rantala 2014, s. 398.

¹⁰³ Saarensola 2017, s. 7. Ervastian mukaan oikeusturvavakuutuksesta olisi syytä ainakin joissain tapauksissa korvata myös vastapuolen kuluja. Ervasti 1998, s. 112.

englantilaista sääntöä ja niihin, joissa noudatetaan niin sanottua amerikkalaista sääntöä.¹⁰⁴ Iso-Britannia ja suurin osa Euroopan maista noudattaa englantilaista sääntöä, jonka mukaan häviäjän tulee maksaa oikeudenkäyntikulut. Yhdysvalloissa puolestaan asianosaiset maksavat lähtökohtaisesti itse oikeudenkäyntikulunsa.¹⁰⁵

Eri maiden järjestelmät poikkeavat kuitenkin tämän jaottelun sisällä huomattavasti toisistaan. Ruotsissa oikeudenkäyntikuluja koskevat pääsäännöt ovat käytännössä identtiset Suomen kanssa.¹⁰⁶ Ranskassa laki antaa oikeudelle harkintavallan oikeudenkäyntikulujen tuomitsemisessa, mutta käytännössä kuluratkaisu seuraa pääasian ratkaisua. Kuitenkaan tuomittavat korvaukset eivät yleensä ole mitenkään suhteessa asiasta todellisuudessa aiheutuneisiin kuluihin, ja ne jäävät tyypillisesti 1 000 ja 3 000 euron välille.¹⁰⁷ Saksassa hävinneen osapuolen on maksettava vastapuolen kulut siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä oikeusjutun asianmukaisen ajamisen kannalta.¹⁰⁸ Laissa (Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte) on kuitenkin tarkkaan säännelty tuomittavien korvausten ylärajat, eikä näiden rajojen ylittäviä kustannuksia voida saada korvatuksi häviävältä osapuolelta.¹⁰⁹ Englannissa puolestaan tuomarin harkintavalta kulukorvauspäätösten suhteen on korostetun suuri.¹¹⁰ Tämä johtune Common law -järjestelmästä.

Prosessioikeus on kansallisen toimivallan piirissä, joten Euroopan unionin tasolla ei varsinaisesti ole oikeudenkäyntikuluja koskevaa sääntelyä. Kuitenkin tietyillä aloilla on EU-oikeudesta juontuvia velvollisuuksia myös oikeudenkäyntikulusääntelyn osalta. Jäsenvaltioiden on esimerkiksi immateriaalioikeuksia koskevien oikeudenkäyntien osalta varmistettava, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta.¹¹¹

---

¹⁰⁴ Tuil – Visscher 2010, s. 177 ja Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 17.

¹⁰⁵ Saarensola 2017, s. 49. Yhdysvaltojen osalta on huomioitava esimerkiksi se, että oikeudenkäyntikulut voidaan ikään kuin sisällyttää varsinaiseen vahingonkorvausvaatimukseen. Säännöt eivät myöskään ole käytännössä ehdottomia. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa on vuodesta 1998 alkaen vaadittu oikeudenkäyntikulujen suhteellisuutta. Ks. aiheesta Merret 2009, s. 479.

¹⁰⁶ Rättegångsbalkenin 18 luvun 1 §:n mukaan asianosaisen, joka häviää asian, on korvattava vastapuolen kustannukset ellei toisin säädetä. Ks. lisäksi Lindell 1998, s. 538-541.

¹⁰⁷ Guinchard – Wesley 2016, s. 269.

¹⁰⁸ https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-fi.do

¹⁰⁹ Zeeger 2008, s. 110.

¹¹⁰ https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-ew-fi.do

¹¹¹ Direktiivin 2004/48/EY 14 artikla.

Suomessa on riita-asioissa pääsääntönä ollut viimeiset 25 vuotta siis se, että oikeudenkäynnin häviäjän on maksettava myös vastapuolen oikeudenkäyntikulut. Jutun voittajan on saatava täysi korvaus oikeudenkäyntikuluistaan, eikä näitä kuluja ole rajoitettu euromääräisesti tai suhteessa käsiteltävän asian intressiin. Tätä lähtökohtaa kutsutaan täyden korvauksen periaatteeksi.¹¹² Täyden korvauksen periaatteesta on kuitenkin useita poikkeuksia, joita käydään läpi jäljempänä. Halijoki onkin käyttänyt periaatteesta mielestäni osuvaa nimeä kutsuessaan sitä täyden, mutta kohtuullisen korvauksen periaatteeksi.¹¹³

Perinteisesti täyden korvauksen periaatetta on perusteltu niin sanotuilla yksiarvoisilla teorioilla. Nämä teoriat ovat helppoja ymmärtää, mutta ne eivät yksinkertaisuudessaan riitä yksistään selittämään oikeudenkäyntikulujen jakautumista koskevaa sääntelyä. Hävinneen osapuolen oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta on perusteltu rangaistus-, vahingonkorvaus- sekä kausaliteettiteorioilla. Rangaistusteorian mukaan oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus oli rangaistus oikeuden väärinkäyttämisestä.¹¹⁴ Teorian mukaan hävinnyt osapuoli oli aiheuttanut kärsimystä ja vahinkoa sekä vastapuolelle että valtiolle, jonka vuoksi hävinnyttä osapuolta tuli rankaista.¹¹⁵ Rangaistusteoriasta siirryttiin vahingonkorvausteoriaan, kun ymmärrettiin rangaistuksen ja vahingonkorvauksen välinen ero. Perusteena korvausvelvollisuudelle säilyi edelleen syyllisyys, mutta edellytyksenä korvausvelvollisuudelle oli se, että hävinnyt osapuoli oli ymmärtänyt aiheuttavansa vahinkoa. Kausaliteettiteorian myötä luovuttiin syyllisyysajattelusta, joka johti tulkintaan siitä, että häviäjä oli objektiivisesti katsottuna aiheuttanut turhan oikeudenkäynnin. Tämä teoria puolestaan johti helposti kohtuuttomuuteen häviäjän kannalta.¹¹⁶

Nykyisin täyden korvauksen periaatetta perustellaan ennen kaikkea siviiliprosessin yleisten funktioiden kautta.¹¹⁷ Vuoden 1993 alioikeusuudistuksessa korostettiin sitä, että kun hävinnyt asianosainen velvoitetaan täysimääräisesti korvamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut, voidaan vaikuttaa siihen, ettei perusteettomia kanteita nosteta. Toisena käyttäytymistä ohjaavana vaikutuksena on pidetty kannustinta velalliselle täyttää velvoite

---

¹¹² HE 107/1998 vp, s. 16: ”Ehdotettu säännös kuitenkin täsmentää täyden korvauksen periaatetta.” Lisäksi oikeuskirjallisuudessa vakiintuneesti esim. Saarensola 2017, s. 123.

¹¹³ Halijoki 2000, s. 206.

¹¹⁴ Ks. rangaistusteoriasta laajemmin Kulmala 2018, s. 891-894. Oikeuden halventaminen, ”contempt of court”, on monissa common law -maissa edelleen rikos, josta voi seurata jopa vankeutta. Ks. Miller 1990.

¹¹⁵ Gemmel 1899, s. 16.

¹¹⁶ Saarensola 2017, s. 67-69. Common law -maissa oikeuden halventaminen, ”contempt of court”,

¹¹⁷ Saarensola 2017, s. 123.

vaadittaessa ilman oikeudenkäyntiä.¹¹⁸ Näin ollen sekä asianosainen, joka on oikeuksiin päästääkseen joutunut nostamaan kanteen tuomioistuimessa, että asianosainen, jota vastaan on nostettu perusteeton kanne, saavat korvauksen oikeudenkäyntikuluistaan. Näiden preventiivisten vaikutusten vuoksi useimmat täyttävät velvollisuutensa vapaaehtoisesti.¹¹⁹ Täyden korvauksen periaate toteuttaa lisäksi oikeussuojaa silloin, kun preventiivinen vaikutus on epäonnistunut, ja asia joudutaan ratkaisemaan tuomioistuimessa.¹²⁰ Oikeudenkäyntikulusäännöksillä on siis sekä siviiliprosessin preventiivistä vaikutusta että oikeussuojaa toteuttava tehtävä. Häviöön perustuva kuluvastuu vahvistaa myös voimassa olevaa oikeusjärjestystä, sillä kustannukset eivät jää oikeussuojaa tarvinneen kannettaviksi.¹²¹

Ruotsissa täyden korvauksen periaate on myös pääsääntönä riita-asioissa. RB 18:1:n mukaan häviävän osapuolen on korvattava vastapuolen oikeudenkäyntikulut, jollei muuta ole määrätty. Perusteluina on käytetty samankaltaista oikeusturva-ajattelua, jonka mukaan hänen, joka on joutunut oikeudenkäyntiin oikeuksiinsa pääsemiseksi, on saatava korvaus siitä aiheutuneista kuluista.¹²² Lisäksi kulusääntelyllä tavoitellaan sitä, että velallinen suorittaa velkansa ilman oikeudenkäyntiä ja näin ollen pyritään estämään tarpeettomia oikeudenkäyntejä.¹²³

Täyden korvauksen periaatetta käsiteltäessä on syytä muistaa dispositiivisten riita-asioden yleiset periaatteet kuten määräämisperiaate. Tuomioistuin ei voi luonnollisesti tuomita oikeudenkäyntikuluja lainkaan vastapuolelle maksettavaksi, ellei vastapuoli ole tätä vaatinut. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2008 aineiston perusteella kantajat vaativat oikeudenkäyntikuluja 93 prosentissa ja vastaajat 85 prosentissa tapauksista.¹²⁴ Käytännössä oikeudenkäyntikulukysymys realisoituu siis lähes kaikissa pääkäsitteilyyn edenneissä riita-asioissa määräämisperiaatteesta huolimatta.

---

¹¹⁸ HE 191/1993 vp, s. 3-5. Ks. samankaltaisista perusteluista Kanadassa Knutsen 2010, s. 116-117.

¹¹⁹ Saarensola 2017, s. 124-125.

¹²⁰ Ibid, s. 125- 126.

¹²¹ Jokela 1995, s. 43. Toisaalta Viitanen on kritisoinut täyden korvauksen periaatetta siitä, että osapuolten on avustajineen monesti aidosti vaikeata tietää etukäteen, kumpi osapuoli on oikeussuojan tarpeessa. Viitanen 2006, s. 621.

¹²² Lindell 1998, s. 540-541.

¹²³ Ekelöf – Bylund – Boman 1994, s. 180.

¹²⁴ Ervasti 2009, s. 756.

2.4 Täyden korvauksen periaatteen rajoitukset ja poikkeukset

Täyden korvauksen periaate sisältää myös hävinneen osapuolen suojaamisen liialliselta korvausvastuulta. Lähtökohtaisesti periaate koskee kaikkia syntyneitä kuluja, mutta yhtä selkeästi vastuu rajataan vain tarpeellisiin toimenpiteisiin ja kohtuullisiin kuluihin.¹²⁵

Ensinnäkin kulujen tulee olla tarpeellisia oikeudenkäynnin kannalta. Hallituksen esityksen mukaan tarpeellisilla toimenpiteillä tarkoitetaan sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat olleet aiheellisia kanteen ajamiseen tai siihen vastaamiseen. Tämä nimenomainen vaatimus lisättiin vuoden 1999 oikeudenkäyntikuluja koskevan uudistuksen yhteydessä. Vuonna 1993 voimaan tullessa OK 21 luvussa korostettu täyden korvauksen periaate saattoi ennen uudistusta johtaa aikaisempaa useammin hävinneen osapuolen kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen, ja kuluriskin kasvaminen nosti liikaa prosessikynnystä.¹²⁶

Vaatimus kulujen tarpeellisuudesta vastaa pitkälti vahingonkorvausoikeudellista vahingon minimointivelvollisuutta. Vahingonkorvausoikeudellisesta täyden korvauksen periaatteesta tulee nimittäin myös poiketa, mikäli vahingonkärsijä ei ole ryhtynyt tarpeellisiin toimiin vahingon rajoittamiseksi tai torjumiseksi.¹²⁷ Oikeudenkäynneissä asianosaisten tulee myös pitäytyä vain tarpeellisissa toimenpiteissä, jotta kulut voivat tulla kokonaan häviävän vastapuolen korvattavaksi. Kyseessä on nähdäkseni siis käytännössä identtinen periaate siitä, että vastapuolelle ei voida tarkoituksellisesti aiheuttaa tarpeettoman suurta vahinkoa.

Hyväksyttäviä toimenpiteitä ovat normaaliin asianajoon kuuluvat toimenpiteet, laissa suoritettavaksi määrätyt toimenpiteet sekä tuomioistuimen määräämät toimenpiteet.¹²⁸ Sovinnon edistämisestä ennen oikeusprosessia aiheutuneet kulut kuuluvat pääsääntöisesti korvattavien kulujen joukkoon, mutta tuomioistuinsovittelessa syntyneistä kuluista vastaavat osapuolet suoraan lain nojalla itse.¹²⁹ Yksittäisen toimenpiteen tarpeellisuuden arvioinnissa on lähdettävä kysymyksestä, onko toimenpiteen suorittamisen ajankohtana ollut objektiivisesti arvioiden perusteltu syy pitää sitä aiheellisena. Eräänä lähtökohtana tulee olla kulloisenkin asian laatu ja tarpeellisten toimenpiteiden vaatima työn määrä.¹³⁰ On selvää, että tällainen määritelmä jättää tulkintamahdollisuutta yksittäisessä oikeudenkäyntikulua

---

¹²⁵ Saarensola 2017, s. 137.

¹²⁶ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 35.

¹²⁷ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 464.

¹²⁸ Saarensola 2017, s. 137.

¹²⁹ Saarensola 2017, s. 138-139. Ruotsissa ja Norjassa tilanne on toisenlainen, sillä kaikki sovittelun kustannukset voivat tulla myöhemmässä oikeudenkäynnissä häviäjän korvattavaksi, mikäli sovintoon ei ole päästy. Tällainen lähestyminen olisi myös Suomessa perustellumpi. Ks. lisäksi TSovL 27 §.

¹³⁰ HE 107/1998 vp, s. 16.

koskevassa harkinnassa. Oikeuskäytännössä ei ole juurikaan otettu toimenpiteittäin kantaa siihen, mitkä kulukorvauksen perusteena olleet toimenpiteet ovat olleet tarpeellisia, ja miten kustannusten kohtuullisuutta on arvioitava.¹³¹ Ennen vuoden 1993 uudistusta laissakaan ei ollut mitään säännöstä siitä, mitkä oikeudenkäyntikulut on korvattava.¹³²

Tutkielman empiirisestä aineistosta löytyi eräs kärjäoikeuden ratkaisu, jossa osavoitosta huolimatta tuomioistuin katsoi täyden korvauksen periaatteen soveltuvan, mutta oikeudenkäyntikuluja alennettiin OK 21:1:n nojalla. Vastaaja oli paljoksunut oikeudenkäyntikuluja 5 000 euron ylittäviltä osin, minkä myötä kärjäoikeus päätyi arvioimaan poikkeuksellisen tarkasti tarpeellisia toimenpiteitä ja niistä kohtuullisena pidettäviä kustannuksia.¹³³

Oikeustieteellisiä asiantuntijalausuntoja ei yleensä ole pidetty tarpeellisina oikeudenkäyntikuluina.¹³⁴ Tämä johtuu jura novit curia -periaatteesta, jonka mukaan tuomioistuin tuntee sovellettavan lain. Siten osapuolten ei ole lähtökohtaisesti tarpeen kertoa tuomioistuimille, mikä on lain sisältö tai miten sitä tulee soveltaa.¹³⁵ Poikkeuksen voivat muodostaa vieraan maan oikeudesta hankitut lausunnot sekä erityistä asiantuntijuutta vaativat jutut.¹³⁶ Asiantuntijan nimennyt asianosainen vastaa aina ensin asiantuntijan vaatimasta palkkiosta. Lopullinen vastuu palkkiosta ratkeaa oikeudenkäyntikuluvastuun mukaan.¹³⁷

Kulujen tarpeellisuuden lisäksi niiden on oltava suoraan OK 21:1:n nojalla myös kohtuullisia. Kulua on pidettävä kohtuullisena, kun se vastaa sitä, mitä asian hoitaminen on kyseisessä tapauksessa edellyttänyt, ja mikä on siitä normaali sekä kohtuullinen palkkio.¹³⁸ Oikeuskäytännössä myös korkein oikeus on lähtenyt kulujen kohtuullisuutta arvioitaessa siitä, mitä jutun hoitaminen on sen laatu ja laajuus huomioon ottaen edellyttänyt ja mikä on siitä normaali ja kohtuullinen palkkio.¹³⁹

---

¹³¹ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 36.

¹³² HE 191/1993 vp, s. 5.

¹³³ Tuomio 23. Ratkaisussa ei kuitenkaan viitata suoraan pykälään. Ks. alaluku 4.5.

¹³⁴ HE 46/2014 vp, s. 51 ja Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 37.

¹³⁵ Periaate ilmenee OK 17:4:ssa. Pykälään lisättiin OK 17 luvun kokonaisuudistuksen yhteydessä maininta, jonka mukaan asianosainen saa antaa kirjallisen selvityksen siitä, miten lakia olisi sovellettava. Tämä ei kuitenkaan muuttanut sitä lähtökohtaa, että selvityksen antamisesta syntyneet kulut eivät ole tarpeellisia ja siten korvattavaksi tulevia oikeudenkäyntikuluja. Ks. HE 46/2014 vp, s. 50-51.

¹³⁶ HE 46/2014 vp, s. 51 ja Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 38.

¹³⁷ Pölönen – Tapanila 2015, s. 442.

¹³⁸ Saarensola 2017, s. 146.

¹³⁹ KKO 1997:195. Ks. kulujen tarpeellisuudesta sekä kohtuullisuudesta laajemmin Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 35-42.

Kohtuullisuus on siis korostuneen tapauskohtaista. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan veloituksen tulee sekä tuntihinnan että tuntimäärän osalta vastata kulloisenkin toimenpiteen vaatimaa työn laatua ja määrää. Asiamiesten tulisi siten erotella tuntiveloitustaan siten, että esimerkiksi haastehakemuksen laatimiseen käytetty aika on arvokkaampaa kuin neuvotteluajankohdasta sopimiseen käytetty aika. Asiamiehen veloituksen tulee suhteutua asian erityispiirteisiin sekä asian vaikeuteen, työn määrään ja laatuun sekä samanlaisissa asioissa yleensä käytettyyn laskutukseen.¹⁴⁰

Jotta kulujen tarpeellisuutta ja kohtuullisuutta voidaan tarvittaessa arvioida, oikeudenkäyntikuluvaatimuksen tulee olla yksilöity ja siinä tulee eritellä kulut ja asiamiehen palkkio.¹⁴¹ OK 21:14:n perusteella vaatimus on tehtävä ennen käsittelyn päättymistä, joten käytännössä osapuolilla on mahdollisuus vaatia oikeudenkäyntikuluja missä vaiheessa käsittelyä tahansa. Osapuolet voivat säännöksen nojalla myös täydentää kuluvaatimuksiaan niin pitkään kun asian käsittely on kesken.¹⁴² Oikeudenkäyntikulujen tarkkaa määrää ja erittelyä ei voida aina esittää pääkäsittelyn päättyessä, ja siksi usein lopullinen kululasku toimitetaan pääkäsittelyn jälkeen.¹⁴³ OK 5:2:n nojalla jo haastehakemuksessa on ilmoitettava oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisena. Kantajan onkin syytä ilmoittaa aina tarkat euromääräiset kanteen nostamiseen mennessä syntyneet kulut, siltä varalta, että asiassa annetaan yksipuolinen tuomio OK 5:13:n nojalla.¹⁴⁴

OK 21:4:n mukaan voittajan on korvattava hävinneen osapuolen oikeudenkäyntikulut silloin, kun oikeudenkäynti on aloitettu turhaan. Tästä on kyse esimerkiksi silloin, kun asia olisi järjestynyt ilman oikeudenkäyntiäkin kantajan haluamalla tavalla. Saman pykälän nojalla asian voittanut vastaaja joutuu korvaamaan hävinneen kantajan oikeudenkäyntikulut silloin, kun vastaaja ei ole ilmoittanut kantajalle seikasta, johon hänen oikeutensa kiistatta perustuu ja josta vastapuoli ei ole tiennyt eikä hänen ole pitänytkaan tietää.¹⁴⁵

OK 21:5:n nojalla voittanut osapuoli voi joutua korvaamaan myös kokonaan asian hävinneen osapuolen oikeudenkäyntikuluja osaksi silloin, kun hän on pitkittänyt oikeudenkäyntiä ja

---

¹⁴⁰ HE 107/1998 vp, s. 16.

¹⁴¹ HE 107/1998 vp, s. 13.

¹⁴² HE 15/1990 vp, s. 50 ja HE 191/1993 vp, s. 19.

¹⁴³ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 120. Näissäkin tilanteissa itse korvausvaatimus on tullut esittää ennen pääkäsittelyn päättymistä. Kululasku voidaan antaa myös suullisesti oikeudenkäynnissä. Jokela 2018, s. 712.

¹⁴⁴ HE 15/1990 vp, s. 50 ja Lappalainen 1994, s. 63.

¹⁴⁵ HE 191/1993 vp, s. 12.

aiheuttanut näin myös vastapuolelle ylimääräisiä oikeudenkäyntikuluja.¹⁴⁶ Oikeuskäytännössä on esimerkiksi alennettu häviäjän maksettavaksi tulevia oikeudenkäyntikuluja sillä perusteella, että voittanut osapuoli on valmistautunut suulliseen valmisteluistuntoon huolimattomasti.¹⁴⁷ Säännöstä on luonnehdittu prosessuaaliseksi sanktioksi.¹⁴⁸ Toisaalta myös tuomioistuimen prosessinjohtovelvollisuuteen kuuluu evätä esimerkiksi selvästi asiaan vaikuttamattoman seikan käyttö todisteena.¹⁴⁹

Edellä kuvattua säännöstä voidaan pitää keskittämisperiaattetta¹⁵⁰ ja preklusiosäännöstöä vahvistavana. Preklusiolla tarkoitetaan tietynlaista painostusta asianosaiselle tuoda riittävän varhaisessa vaiheessa esiin seikat, joihin hän haluaa vedota.¹⁵¹ OK 6:9:n nojalla dispositiivissa riita-asiassa asianosainen ei saa lähtökohtaisesti vedota sellaiseen seikkaan, johon hän ei ole vedonnut jo valmistelussa. Tällaisissa asioissa tuomioistuin voi lisäksi OK 5:22:n nojalla asettaa valmistelun sisällä preklusiouhan, eli käytännössä määrätä ajankohdan, jonka jälkeen uusia vaatimuksia tai todisteita ei voida enää esittää. OK 21:5 täydentää siten prosessitehosteena näitä keskittämisperiaatteen kannalta merkittäviä säännöksiä.¹⁵²

OK 21:8a:n nojalla tuomioistuin voi määrätä, että asianosaiset osaksi tai kokonaan vastaavat itse oikeudenkäyntikuluista, mikäli asia on ollut oikeudellisesti niin epäselvä, että hävinneellä asianosaisella on ollut perusteltu syy oikeudenkäyntiin. Säännös on tarkoitettu poikkeukseksi, ja sitä tulee hallituksen esityksen perusteluiden mukaan soveltaa ensisijaisesti siten, että hävinneen asianosaisen vastapuolelle maksettavia kuluja alennetaan, mutta hävinnyt osapuoli ei vapaudu kokonaan kuluvastuusta. Säännöksen soveltamisen kynnys on tarkoitettu suhteellisen korkealle.¹⁵³ Oikeuskäytännössä onkin esimerkiksi toistuvasti hylätty pykälään vetoaminen silloin, kun osapuoli on väittänyt olevan oikeudellisesti epäselvää, ketä vastaan kanne olisi tullut nostaa.¹⁵⁴

---

¹⁴⁶ Esitöiden mukaan asianosainen on velvollinen korvaamaan toiselle asianosaiselle ne kulut, jotka ovat aiheutuneet, kun hän tahallaan tai huolimattomuudesta on pitkittänyt oikeudenkäyntiä jäämällä pois tuomioistuimesta taikka jättämällä noudattamatta tuomioistuimen antamia määräyksiä taikka esittämällä väitteen, jonka hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää aiheettomaksi, taikka menettelemällä muuten velvollisuutensa vastaisesti. HE 191/1993 vp, s. 13.

¹⁴⁷ KKO 2004:13.

¹⁴⁸ Kulmala 2018, s. 894.

¹⁴⁹ Ks. OK 17:8.

¹⁵⁰ Ks. periaatteen sisällöstä HE 15/1990 vp, s. 6. Tarkoituksena on ollut erityisesti nopeuttaa oikeudenkäyntejä.

¹⁵¹ Linna 2012, s. 89. Preklusiosäännöksillä vahvistetaan keskittämisperiaattetta.

¹⁵² HE 191/1993 vp, s. 14. OK 21:5 soveltuu myös indispositiivisiin asioihin.

¹⁵³ HE 107/1998 vp, s. 19.

¹⁵⁴ KKO 2018:65 ja KKO 2005:91.

OK 21:8b:n nojalla tuomioistuin voi alentaa tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrää silloin, kun häviävän osapuolen velvoittaminen korvaamaan vastapuolen kulut olisi kokonaisuutena arvioiden ilmeisen kohtuutonta. Myös tämä on poikkeussäännös, jonka soveltaminen edellyttää kaikkien kohtuuttomuusarviointiin liittyvien tekijöiden yhtäaikaista täyttymistä.¹⁵⁵ Nämä pykälässä mainitut tekijät ovat oikeudenkäyntiin johtaneet seikat, asianosaisten asema ja asian merkitys. Säännöksen merkitys on jäänyt odotettua vähäisemmäksi ja oikeuskäytännössä on useasti hylätty myös kohtuullistamisvaatimukset.¹⁵⁶ Säännös edustaa ns. sosiaalista kulusääntöä, jonka laajempaa käyttöönottoa Koulu on kannattanut. Sen mukaan hävinneen asianosaisen vastuu vastapuolen kustannuksista tulee sitoa hänen maksukykyynsä ja sosioekonomiseen asemaansa.¹⁵⁷ Myös Saarensola on katsonut, että kohtuullistamissäännöksen merkitys on jäänyt liian vähäiseksi, ja tilanne tulisi korjata.¹⁵⁸

Kokonaisuutena vaikuttaa siltä, että edellä mainittujen poikkeussäännösten soveltamiskynnys on oikeuskäytännössä asetettu korkeaksi. Pidän tätä onnistuneena, sillä se vahvistaa täyden korvauksen periaatetta, joka itsessään sisältää jo vaatimuksen kulujen kohtuullisuudesta. Kulujen kohtuullisuutta ja sen arviointia on tutkittu verrattain hyvin.¹⁵⁹ Tässä tutkielmassa ei käsitellä näitä poikkeussääntöjä tämän enempää. Jäljempänä on hyvä kuitenkin muistaa, että lopulliset oikeudenkäyntikuluratkaisut voivat vielä OK 21:3:n soveltamisen jälkeen muuttua edellä käsiteltyjen säännösten nojalla.

Aiemmin mainitun määräämisperiaatteen osalta on oikeuskäytännössä hyväksytty merkittäväkin poikkeus koskien yllä käsiteltyjä säännöksiä. Korkein oikeus on nimittäin todennut, että oikeudenkäyntikuluja voidaan alentaa OK 21:8a:n perusteella, mikäli asianosaisen lausumista voidaan päätellä hänen vastustaneen vastapuolen oikeudenkäyntikuluvaatimusta ylipäänsä.¹⁶⁰ Osapuolen ei siten tarvitse nimenomaisesti vedota asian oikeudelliseen epäselvyyteen, mikä voisikin olla asianajopsykologisista

---

¹⁵⁵ HE 107/1998 vp, s. 20-21.

¹⁵⁶ Saarensola 2017, s. 271. Ks. lisäksi esim. KKO 2011:51, KKO 2012:20 ja KKO 2018:65.

¹⁵⁷ Koulu 2017, s. 313. Koulu kuitenkin toteaa, että pykälän soveltamisedellytykset ovat epämääräisiä, ja ei ole olemassa kattavaa tietoa siitä, miten pykälää käytännössä sovelletaan. Kysymys olisi mielenkiintoinen empiirisen oikeustutkimuksen selvitettäväksi.

¹⁵⁸ Ks. tilanteen kehittämiseksi Saarensola 2017, s. 271-295.

¹⁵⁹ Esim. Saarensola 2017 ja Viitanen 2011.

¹⁶⁰ KKO 2005:15.

näkökulmista haastavaa.¹⁶¹ Tuomioistuim voi soveltaa myös OK 21:8b:ää viran puolesta ja kohtuullistaa kuluja ilman nimenomaisen kohtuullistamisvaatimuksen esittämistä.¹⁶²

OK 21:8c:ssä säädetään niin sanotuista taksoitetuista kulukorvauksista summaaristen riita-asioiden osalta. Niiden tarkoituksena on pitää summaaristen velkomis- ja häätöasioiden kulut kurissa.¹⁶³ Asunto-oikeuksista luopumisen yhteydessä samat taksat otettiin käyttöön myös vuokrasuhteita koskevissa summaarisissa asioissa.¹⁶⁴ Taksoitetut korvaukset on määritelty asetuksella, ja tällä hetkellä ne vaihtelevat 50 eurosta 160 euroon.¹⁶⁵ Taksoitetut korvaukset eivät ole millään lailla sidoksissa asiasta aiheutuneisiin todellisiin kuluihin, joten niitä on pidettävä myös poikkeuksina täyden korvauksen periaatteesta.

Taksoitettujen korvausten taso on nähdäkseni oikeudenkäyntikulujen yleiseen tasoon nähden hieman liian alhainen. Käytännössä nimittäin usein esimerkiksi häätöä haettaessa maallikko kaipaa perustellusti oikeudellista apua. Vuokranantajan voi olla todellisuudessa hyvin vaikea tietää, aikooko esimerkiksi häiriötä aiheuttanut vuokralainen riitauttaa hädän vai ei, eli onko asia todellisuudessa riidaton. Tällöin alkuperäinen kanne on syytä laatia huolellisesti, ja kulut voivat perustellusti nousta yli asetuksen 160 euron maksimisumman. Tämä puolestaan johtaa siihen, että mikäli vastaaja ei vastaakaan kanteeseen, ei häätöä hakenut voi vaatia näitä kohtuullisia ja perusteltuja oikeudenkäyntikuluja kokonaan vahinkoa aiheuttaneelta. Tämä johtaa AHVL 64 §:n vastaiseen tilanteeseen, jossa vuokranantaja ei saa täyttä korvausta hänelle aiheutetusta vahingosta.

Kantaja voisi toki laittaa asian vireille laajalla haastehakemuksella ja vaatia siinä suurempia oikeudenkäyntikulukorvauksia. Mikäli asia kuitenkin ratkaistaan yksipuolisella tuomiolla, kulut määräytyisivät OK 21:8c:n nojalla. Jos taas summaarisena vireille laitettu häätöasia riitautuu, voi kantaja vaatia todellisia oikeudenkäyntikuluja OK 21:14:n nojalla. Näin ollen kantajan näkökulmasta ei ole merkitystä minkälaisella haastehakemuksella asia laitetaan vireille. Kun yleensä tavoitteena on asian mahdollisimman nopea käsittely, on summaarisen haastehakemuksen laatiminen perustellumpi vaihtoehto.

---

¹⁶¹ Männistö 2005, s. 805-806.

¹⁶² HE 107/1998 vp, s. 20: ”Lisäksi vaikka hävinnyt asianosainen olisi myöntänyt vaatimuksen, se ei estä kohtuullistamista.”

¹⁶³ Ks. Lappalainen – Hupli 2017, s. 817-818. Myös Ruotsissa on samankaltaisia rajoituksia summaarisissa asioissa. Carlson – Persson 1996, s. 51.

¹⁶⁴ HE 31/2001 vp, s. 8. Asiasta säädetään nykyisin OK 21:8d:ssä.

¹⁶⁵ Oikeusministeriön asetus vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa (14.12.2001/1311).

Valitettavasti OK 21:8d:n nojalla vuokrasuhteita koskevissa laajoissakin riita-asioissa kulut tuomitaan lähtökohtaisesti edellä mainitun oikeudenkäyntikuluasetuksen mukaisesti. Suomessa vuokra-asunnot ovat huomattavilta osin yksityisten pienvuokranantajien omistuksessa. Kuluja rajoittavat säännökset ovat sinänsä perusteltuja, mutta on erikoista, että lainsäädännöllä on merkittävästi rajoitettu yksityishenkilöiden mahdollisuutta saada oikeudenkäyntikulukorvauksia, kun samanaikaisesti isot yritykset voivat vaatia yksityishenkilöiltä kymmenien tuhansien eurojen kuluja ilman minkäänlaisia erityisrajoituksia.¹⁶⁶

Osittain täyden korvauksen periaatteen vastaisena voidaan pitää sitä, ettei riita-asian voittanut ulosotonhakija voi periä ulosottomenettelyssä syntyneitä asianosaiskulujaan enää vastapuolelta.¹⁶⁷ Lisäksi on syytä muistaa, että indispositiivisissa asioissa pääsääntö on päinvastainen, ja siten osapuolet vastaavat lähtökohtaisesti itse omista oikeudenkäyntikuluistaan.¹⁶⁸ Tällaisissa riita-asioita ovat esimerkiksi perheoikeudelliset jutut. OK 21:2:n nojalla tuomioistuimien voi kuitenkin erityisestä syystä velvoittaa asianosaisen korvaamaan osaksi tai kokonaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut. Näihin tilanteisiin ei ole syytä syventyä tässä tarkemmin.

Suomessa täyden korvauksen periaatteesta poikkeaminen on jätetty yllä olevien sääntöjen pohjalta lopulta tuomioistuimen kohtuullisen vapaaseen harkintaan. Monissa englantilaista sääntöä noudattavissa maissa on merkittävästi tarkemmat rajoitukset oikeudenkäyntikulukorvausratkaisujen suhteen, vaikkakin yleensä tuomioistuimelle jää silti jonkin verran harkintavaltaa. Monissa maissa voittanut asianosainen joutuu kulukorvauksesta huolimatta kantamaan ison osan omista kuluistaan.¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ Ks. esim. MAO:419/16, kappaleet 81-82. Yksityishenkilönä ollut vastaaja joutui maksamaan 600 euroa hyvitystä yhden elokuvan sekä kymmenen televisiosarjan jakson luvattomasta yleisön saataviin saattamisesta. Tämän lisäksi hänet tuomittiin maksamaan vaaditut, noin 32 000 euron, oikeudenkäyntikulut.

¹⁶⁷ Linna 2013, s. 123.

¹⁶⁸ Linna 2012, s. 38.

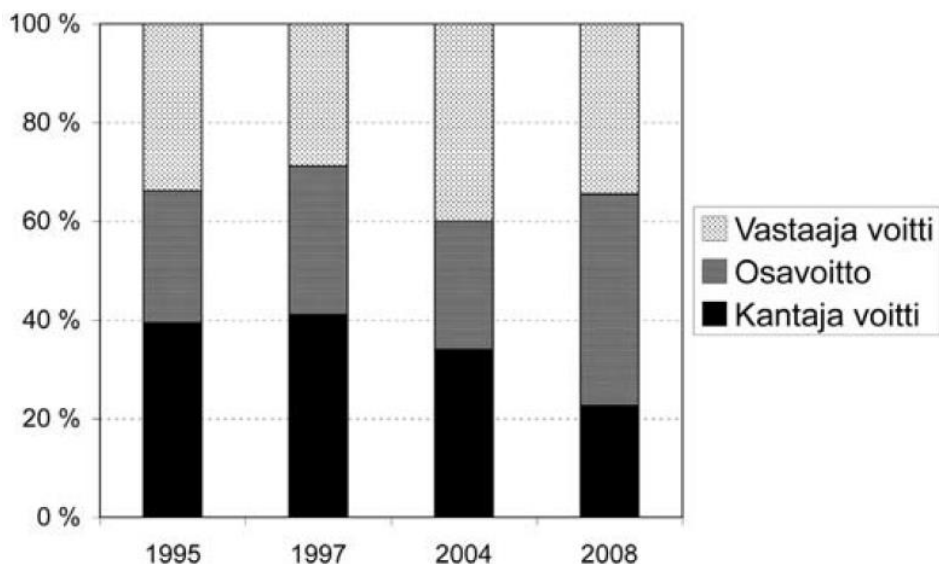
¹⁶⁹ Englanniksi termi on ”recoverability gap”. Se on käytössä muun muassa Norjassa, Virossa, Saksassa, Kanadassa ja Puolassa. Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 20.

3 Osavoittotilanteet riita-asioissa

3.1 Osavoittojen yleistyminen

Osavoitoilla tarkoitetaan riitaoikeudenkäynneissä kahdenlaisia tilanteita. Ensimmäisen ryhmän muodostavat tilanteet, joissa kantajalla on useita vaatimuksia samassa kanteessa, esimerkiksi useita eri kauppoja koskevia virhevaatimuksia, joista vain osa menestyy. Toisaalta osavoitolla voidaan tarkoittaa tilanteita, joissa kantajalla on vain yksi vaatimus, esimerkiksi vahingonkorvaus, joka menestyy vain osittain. Näitä tilanteita koskevat omat OK 21:3:n momentit, mutta käytännössä soveltamistilanteet eivät juurikaan poikkea toisistaan.¹⁷⁰

Kun vaatimuksia on useampia, oikeudenkäyntikulut tulisi pyrkiä jakamaan eri vaatimuksille, ja käsitellä niiden lopullinen jakautuminen jokaisen vaatimuskohdan osalta erikseen.¹⁷¹ Näin ollen kantajan tulisi saada täysi korvaus oikeudenkäyntikuluista niiden vaatimusten osalta, jotka hän on voittanut. Käytännössä kulujen jakaminen eri vaatimuskohdille on hyvin vaikeata, jonka vuoksi OK 21:3 on katsottu tarpeelliseksi.¹⁷² Tässä tutkielmassa keskitytään juttutyyppeihin, joissa on ollut käytännössä kyse yksittäisestä vahingonkorvausvaatimuksesta, joka on voitettu vain osittain. Tutkimuskysymysten kannalta ne muodostavat mielenkiintoisimmat tilanteet.

Kuvio 1 Asian voittanut osapuoli pääkäsittelyyn edenneissä riita-asioissa¹⁷³

¹⁷⁰ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 11-12.

¹⁷¹ Halijoki 2000, s. 220.

¹⁷² HE 191/1993 vp, s. 12. Korkein oikeus on lisäksi linjannut, että

¹⁷³ Ervasti 2009, s. 749.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aineistoissa osavoittojen määrät ovat lisääntyneet yllä kuvatulla tavalla erityisesti 2000-luvulla. Vuoden 2008 aineistossa kantaja voitti juttunsa 23 prosentissa tapauksista, vastaaja 35 prosentissa ja osavoittoihin päädyttiin 43 prosentissa tapauksista.¹⁷⁴ Samaisessa vuoden 2008 aineistossa hieman yli kolmanneksessa (34 %) kaikista tapauksista kantaja tuomittiin korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikuluja. Vastaaja taas joutui maksamaan kantajalle kulukorvauksia hieman alle puolessa tapauksista (45 %). Hieman alle viidenneksessä tapauksista (19 %) kumpaakaan ei tuomittu korvaamaan vastapuolen kuluja. Osavoittotapauksista noin kahdessa kolmasosassa kulukorvauksia on tuomittu maksettavaksi, ja kolmanneksessa tapauksista kulut on kokonaisuudessaan kuitattu. Hieman yli kolmanneksessa osavoittotapauksista kulut on tuomittu täysimääräisesti, ja hieman alle kolmannes on sellaisia tapauksia, joissa kulut on tuomittu vaadittua pienempinä.¹⁷⁵

Osavoitot ovat lisääntyneet Ervastian mukaan kaikissa jutturyhmissä ja kaikenlaisissa asianosaisyhdistelmissä.¹⁷⁶ Vuoden 2008 jälkeen ei ole valitettavasti saatavilla kattavaa aineistoa osavoittojen yleistymisestä. Koskinen-Tammi ja Laurila ovat ansioituneesti tutkineet asunto- ja kiinteistökauppariitoja 2000-luvun alun hovioikeuskäytännössä. Kyseisessä aineistossa hinnanalennusvaatimukset olivat menestyneet kokonaan vain murto-osassa tapauksista, ja yli puolet ratkaisuksista olivat sellaisia, joissa lopullinen hinnanalennus oli alle puolet vaaditusta.¹⁷⁷ Käytännössä siis valtaosa asuntokauppariidoista päättyy osavoittotilanteeseen.

Osavoittojen yleistymistä selittänee ainakin osittain juttujen monimutkaistuminen. Esimerkiksi kilpailuoikeudellisia vahingonkorvausjuttuja ei käytännössä ollut lainkaan ennen 2000-lukua.¹⁷⁸ Asuntokauppariidat ovat puolestaan muuttuneet entistä monimutkaisemmiksi, ja niiden prosessaamiseen on erikoistunut suuri joukko lakimiehiä. Näin ollen molemmilla osapuolilla on yleensä asuntokauppariidassa osaava asiamies, joka pystyy näyttämään vähintään muutaman virheperusteen joko toteen tai perusteettomaksi.

Kaiken kaikkiaan laajoja riita-asioita käsitellään käräjäoikeuksissa yhä vähemmän, mikä sekin saattaa olla yksi selittävä tekijä osavoittojen suhteellisen osuuden kasvulle. Vähänkään yksinkertaisemmat riidat pyritään viimeiseen asti ratkaisemaan muilla tavoilla, joten

---

¹⁷⁴ Ibid, s. 749.

¹⁷⁵ Ibid, s. 757.

¹⁷⁶ Ibid, s. 749.

¹⁷⁷ Koskinen-Tammi – Laurila 2010, s. 454.

¹⁷⁸ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 47-51.

pääkäsittelyyn etenevät asiat ovat monimutkaisempia. Vuonna 2017 muita kuin suppealla haastehakemuksella vireille tulleita riita-asioita saapui 8647 kappaletta.¹⁷⁹ Laajoista riita-asioista ja riitautuneista summaarisista asioista 4959 asiaa ratkaistiin istuntokäsittelyssä.¹⁸⁰

3.2 Oikeudenkäymiskaaren osavoittotilanteita koskeva sääntely

OK 21:3.1:n mukaan, jos samassa asiassa on esitetty useita vaatimuksia, joista osa ratkaistaan toisen ja osa toisen hyväksi, he saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan, jollei ole syytä velvoittaa asianosaista korvaamaan niitä vastapuolelle. Jos sillä, minkä asianosainen on hävinnyt, on vain vähäinen merkitys asiassa, hänen tulee saada täysi korvaus kuluistaan. Pykälän toisen momentin mukaan edellä mainittua sovelletaan myös silloin, kun asianosaisen vaatimus hyväksytään ainoastaan osaksi. Säännöksen tarkoituksena on ollut, että kumpikin osapuoli vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan sellaisissa osavoittotilanteissa, jotka ovat katsottavissa tasapelitilanteiksi.¹⁸¹

Käytännössä momentissa siis ensin syrjäytetään OK 21 luvun pääsääntö poikkeussäännöllä (1 virke), ja sitten palautetaan pääsääntö voimaan tekemällä poikkeussäännöstä poikkeus (2 virke). Poikkeussääntö on harkinnanvarainen, jota tulee soveltaa, mikäli siitä ei ole syytä poiketa. Toisen virkkeen poikkeuksen poikkeus on puolestaan ehdoton. Koulun mukaan lakiteknisesti sääntely on sekavaa, eikä se käytännössä toimi.¹⁸² Tämän tutkielman myötä Koulun väite näytetään toteen.¹⁸³

Tämän lisäksi OK 21:3.2:ssa on vielä maininta siitä, että asianosaiselle voidaan tuomita täysi korvaus kuluistaan myös siinä tapauksessa, että hänen vaatimuksensa hyväksymättä jäänyt osa koskee ainoastaan harkinnanvaraista seikkaa, jolla ei ole sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään. Tämä lisäys tehtiin eduskunnan lakivaliokunnassa asiantuntijakuulemisen perusteella.¹⁸⁴ Hallituksen esitys oli siten merkittävän puutteellinen osavoittotilanteiden osalta. Kun lainsäädäntöä on osittain muutettu valiokunnan lausunnon perusteilla, ovat perustelut jääneet tämän kohdan osalta ohuiksi. Lakivaliokunta piti asianmukaisena säätää asiasta joustavammin tunnistuen oikeuskäytännöstä tilanteita, joissa on kohtuullista korvata asianosaisen

---

¹⁷⁹ OMT 11/2018, s. 34. Tämä oli noin 400 asiaa vähemmän kuin vuonna 2016.

¹⁸⁰ Ibid, s. 35.

¹⁸¹ Lappalainen – Hupli 2017, s. 812. Todellisuudessa säännöksen nojalla kuluja saatetaan kuitata tilanteissa, jotka ovat hyvin kaukana tasapelitilanteesta.

¹⁸² Koulun 2003, s. 122-123.

¹⁸³ Myös tuomarit ovat pitäneet OK:n osavoittosäännöstä tulkinnanvaraisena. Ervasti 1998, s. 103.

¹⁸⁴ Ervasti 1994 s. 23.

oikeudenkäyntikulut täysimääräisesti, vaikka pelkästään määrällisesti hävittyä osaa ei voida pitää vähäisenä. Tämän tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoista on se, että lakivaliokunnan perusteluissa on nimenomaisesti mainittu esimerkkinä tilanne, jossa kantaja voittaa vaatimastaan 200 000 markan vahingonkorvauskanteesta 100 000 markkaa. Lakivaliokunta toteaa, että tällaisissa tilanteissa ”ei tunnu oikealta ottaa lähtökohdaksi kulujen kuittaamista”.¹⁸⁵ Lakivaliokunta jättää valitettavasti toteamatta, minkälainen ratkaisu olisi esimerkkitalanteessa sen näkemyksen mukaan oikeudenmukainen.

Jokela on vastakkaisesti esittänyt, että kulujen kuittaminen myös osavoittotilanteissa, joissa kyse on ainoastaan harkinnanvaraisesta määrällisestä seikasta, tulisi olla Ruotsin tavoin pääsääntönä myös Suomessa.¹⁸⁶ Nähdäkseni Suomen omaksuma järjestelmä on kuitenkin järkevämpi erityisesti jäljempänä käsiteltävän vahingonkorvausoikeudellisen näkökulman perusteella.¹⁸⁷ Valitettavasti harkinnanvaraisia seikkoja ei ole lakivaliokunnan mietinnössä analysoitu lainkaan. Koulu on katsonut ”harkinnanvaraisen seikan” käsitteen jääneen jokseenkin avoimeksi myös KKO:n vuoden 2002 ennakkopäätösten jälkeen.¹⁸⁸ Käsitteen osalta on edelleen epäselvyyksiä oikeuskäytännössä, kuten jäljempänä esitetään.

Hallituksen esityksen mukaan silloin, kun samassa asiassa esitetään puolin ja toisin useita vaatimuksia, oikeudenkäyntikulujen kohdentaminen eri vaatimuksiin on usein äärimmäisen vaikeata.¹⁸⁹ Tätä on pidettävä oikeana näkemyksenä. Sen sijaan johtopäätös siitä, että pelkästään tästä syystä tulee säätää pääsäännöksi asianosaisten vastuu omista oikeudenkäyntikuluistaan, on ongelmallinen. Tästä ongelmallisuudesta kertoo muun muassa edellä käsitelty monimutkainen poikkeuksien verkko. Olisikin ollut lainsäädännön kannalta yksinkertaisempaa säätää, että kulut tulee kuitata vain tasatilanteiksi katsottavissa ratkaisuissa ja määritellä tasatilanteen käsite perusteellisesti.

Jokela on korostanut, ettei nykylainsäädännön valossa osavoiton rahamäärä saisi olla pelkästään ratkaiseva tekijä osakorvauksen määrittelemiselle, vaan tärkeämpää on esitettyjen eri vaatimusten tosiasiallinen merkitys kulujen kannalta eli ns.

---

¹⁸⁵ LaVM 22/1993 vp, s. 3.

¹⁸⁶ Jokela 1995, s. 152.

¹⁸⁷ Myös kaikki lakivaliokunnassa kuullut oikeuslaitosta edustaneet asiantuntijat ovat pitäneet kuittaamisen asettamista pääsäännöksi epäasianmukaisena niissä tapauksissa, joissa perusteeltaan kiistetty kanne hylätään osittain vain määrältään. LaVM 22/1993 vp, s. 3.

¹⁸⁸ Koulu 2003, s. 108-109.

¹⁸⁹ HE 191/1993 vp, s. 12.

painopisteperiaate.¹⁹⁰ Kuitenkin tämän toteuttaminen on usein hankalaa, ellei jopa mahdotonta. Osavoiton määrään olisi nähdäkseni kiinnitettävä merkittävää huomiota osana kuluratkaisua. Tällaisia linjauksia ei kuitenkaan ole löydettävissä suoraan lainsäätäjän perusteluista tai korkeimman oikeuden oikeuskäytännöstäkään.¹⁹¹ Empiirisen aineiston perusteella huomataan, että tuomioistuimet kyllä kiinnittävät huomiota jonkin verran kantajan voittamaan osuuteen, mutta siitä tehtävät johtopäätökset vaihtelevat huomattavasti.

Ruotsissa vastaavanlainen pykälä on RB 18:4. Se tarjoaa kolme vaihtoehtoista ratkaisua, joiden mukaan voidaan tuomita täysi korvaus kuluista, kuitata kulut kokonaan tai sovitella kuluja. Kulujen kuittaus on samalla tavalla lain pääsääntö, mutta Ruotsissa on sekä tuomioistuinkäytännössä että oikeuskirjallisuudessa kiinnitetty enemmän huomiota siihen, kuinka suuren osuuden kantaja voittaa määrällisesti vaatimuksistaan.¹⁹²

Kansainvälisesti osavoittotilanteita säädellään hyvin vaihtelevasti. Pääsääntöisesti kuitenkin silloin, kun osapuolet voittavat osan jutusta, joutuvat molemmat osapuolet maksamaan jonkin verran oikeudenkäyntikuluja. Tähän lopputulokseen päästään ensinnäkin Suomen ratkaisulla, jossa pääsääntöisesti kummallekaan osapuolelle ei tuomita korvauksia oikeudenkäyntikuluista. Toisaalta esimerkiksi Saksassa, jossa oikeudenkäyntimaksut ovat huomattava osa kaikista kustannuksista, ne jaetaan lopulta matemaattisen kaavan avulla osapuolten maksettavaksi suhteessa pääasian lopputulokseen.¹⁹³

3.3 Osavoittotilanteet korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä

Osavoittotilanteiden osalta korkein oikeus on julkaissut muutamia nimenomaan OK 21:3:ää koskevia ennakkoratkaisuja. Äsken kuvailtu lainsäädännön jättämä aukko on tullut hyvin esiin ratkaisussa KKO 1998:9. Vahingonkorvausta vaatineet kantajat voittivat vahingonkorvausvaatimuksensa perusteeltaan, mutta saivat vaatimastaan 192 000 markan korvauksesta ainoastaan 40 000 markkaa. Tapauksessa oikeudenkäyntikuluvaatimuksen osalta enemmistö katsoi äänin 3-2, että koska vahingonkorvausvaatimus on määrältään hyväksytty ainoastaan osaksi, on häviöjä syytä velvoittaa korvaamaan myös oikeudenkäyntikulut vain osaksi. Vaadituista 80 000 markan oikeudenkäyntikuluista

---

¹⁹⁰ Näin on määrätty esim. Ruotsin vastaavassa lainkohdassa (RB 18:4.1) ja osittain myös Saksan oikeudessa (ZPO 92.1 §). Jokela 1995, s. 146-148 ja Jokela 2015, s. 414-415.

¹⁹¹ Tosin vähemmistö oli kanssani samalla kannalla tapauksessa KKO 2002:72.

¹⁹² Ekelöf – Bylund – Boman 1994, s. 200-202. ja Lindell 1998, s. 544.

¹⁹³ Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 18.

vastaajan maksettavaksi tuomittiin 50 000 markkaa. Vähemmistöön jääneet oikeusneuvokset totesivat puolestaan seuraavaa:

*”Vahingonkorvauksen määrän arvioiminen on tyypillisesti sellainen harkinnanvarainen seikka, jota tarkoitetaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n 2 momentissa. Näin ollen täyden oikeudenkäyntikulujen korvauksen tuomitseminen on tuon lainkohdan mukaan mahdollista, vaikka A ja B osaksi häviävätkin jutun. Tässä tapauksessa se on perusteltua erityisesti sen vuoksi, että ainoastaan osittaisen korvauksen tuomitseminen merkitsisi sitä, että A ja B menettäisivät omina oikeudenkäyntikuluinaan osan siitä, mitä he vahingonkorvauksena jutussa voittavat.”*¹⁹⁴

Enemmistön perustelut oikeudenkäyntikuluratkaisusta ovat huomattavan suppeat. Tapauksessa erimielisyys vaikuttaa koskeneen sitä, mikä on katsottava oikeudenmukaiseksi oikeudenkäyntikuluratkaisuksi kyseessä olevassa tapauksessa, eikä niinkään sitä, olisiko oikeus voinut tuomita täyden korvauksen. Kantajat ovat määrällisesti voittaneet 21 prosenttia vaatimuksistaan, jonka vuoksi enemmistö on katsonut oikeudenmukaiseksi tuomita oikeudenkäyntikuluista vain osakorvaus. Vähemmistö näyttää puolestaan lähteneen ajatuksellisesti vahingonkorvausoikeuden täyden korvauksen periaatteesta. Valitettavasti enemmistö ei ole lainkaan perustellut sitä, miksi ratkaisussa on päädytty velvoittamaan häviäjä korvaamaan nimenomaan 50 000 markkaa oikeudenkäyntikuluista. Tämä määrä on vastannut 63 prosenttia vaadituista kuluista. Osavoiton suhteellisesta merkityksestä oikeudenkäyntikulujen osakorvaukseen ei ole saatu lainkaan korkeimman oikeuden linjausta.

Vuonna 2002 korkein oikeus julkaisi kolme ennakkoratkaisua oikeudenkäyntikuluista osavoittotilanteissa. Ratkaisuja KKO 2002:70, 2002:71 ja 2002:72 kannattaa Koulun mukaan tarkastella kokonaisuutena. Ensimmäinen ratkaisu antaa ohjeen siltä varalta, että kantajan vahingonkorvauskanne hyväksytään perusteiltaan, mutta vastaajan korvausvelvollisuutta sovitellaan vahingonkorvauslain perusteella.¹⁹⁵ Kantaja vaati noin 17 000 markan vahingonkorvausta, josta hänelle tuomittiin käräjäoikeudessa reilut 4 000 markkaa. Käräjäoikeus ei tuominnut häviäjän maksettavaksi oikeudenkäyntikuluja lainkaan, ja tästä osapuolet riitelivät korkeimpaan oikeuteen saakka. Korkein oikeus tuomitsi lopulta

---

¹⁹⁴ KKO 1998:9.

¹⁹⁵ Koulun 2003, s. 108.

osittain hävinneen vastaajan korvaamaan kantajalle 40 000 markan oikeudenkäyntikuluista noin 13 000 markkaa. Korkein oikeus totesi, että vahingonkorvauksen sovittelu oli harkinnanvarainen seikka, joka ei vaikuta kuluvastuun jakautumiseen.

Ratkaisussa KKO 2002:72 oli puolestaan kyse tapauksesta, jossa kantaja oli vaatinut noin 390 000 markan vahingonkorvausta, josta hänelle tuomittiin noin 25 000 markkaa. Tapauksen osalta oikeudenkäyntikulut kuitattiin kokonaan. Ratkaisussa vähemmistö on sittemmin KKO:n presidenttinä toimineen Pauliine Koskelon johdolla esittänyt OK 21:3:n soveltamisen perustaksi sitä, että osavoittotilanteessa vastapuolen korvattavaksi tulisi määrätä sellainen osuus toisen oikeudenkäyntikuluista, joka suhteutetaan tämän vaatimuksista hyväksytyyn osuuteen. Vähemmistö on päätenyt lopputuloksen osalta samaan kuin enemmistö, mutta se olisi halunnut linjata pääasian ja oikeudenkäyntikuluratkaisun suhdetta osavoittotilanteissa.¹⁹⁶ Mielestäni tämä olisi ollut järkevää sekä tarpeellista, ja se olisi merkittävästi vähentänyt alempien tuomioistuinten oikeuskäytännössä myöhemmin syntyviä epä johdonmukaisuuksia. Myös Koulu on ratkaisua koskevassa kommentissaan kritisoinut ratkaisun ennakkopäätösarvoa vähäiseksi.¹⁹⁷

Ratkaisussa KKO 2008:52 kyse oli sovintotarjouksen merkityksestä sekä osavoiton määrittelemisestä häviöksi. Kun kantajat olivat kiinteistön kauppaa koskeneessa jutussa voittaneet alle kuusi prosenttia vaatimastaan vahingonkorvauksesta, pidettiin heitä koko oikeudenkäynnin häviöinä. Kantajat veloitettiin siten korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut kokonaisuudessaan. Ratkaisussa korkein oikeus totesi, että sovintotarjouksella voi olla merkitystä arvioitaessa OK 21:3:n mukaista ”häviön vähäistä merkitystä”. Näin ollen korkein oikeus vahvisti tulkinnan siitä, että häviön vähäisyyttä arvioitaessa ei ole pelkästään merkitystä osavoiton rahamääräisellä osuudella.¹⁹⁸

Korkeimman oikeuden käytännössä ei ole muodostunut selkeää soveltamislinjaa erityisesti OK 21:3.2:n osalta. Osavoittotilanteet ovat niin tapauskohtaisia, että johtopäätösten tekeminen on ollut huomattavan vaikeaa.¹⁹⁹ Näiden havaintojen perustella on ryhdytty tämän tutkimuksen tekemiseen.

---

¹⁹⁶ Vähemmistö ei siten ole tarkoittanut sitä, että oikeudenkäyntikulujen osakorvauksen tulisi suoraan vastata samaa osuutta vaadituista oikeudenkäyntikuluista kuin mitä kantaja on suhteessa vaatimaansa vahingonkorvaukseen voittanut.

¹⁹⁷ Koulu 2003, s. 122.

¹⁹⁸ Lindfors 2008, s. 406.

¹⁹⁹ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 77-81. Raportissa on ansioituneesti käsitelty edellä mainittujen korkeimman oikeuden tapauksien lisäksi hovioikeuskäytäntöä. Raportti toteaa käytännön olevan

4 Empiirinen tutkimus oikeudenkäyntikulujen jakautumisesta osavoittotilanteissa

4.1 Aineisto

Tutkielman empiirinen aineisto koostuu 40:stä käräjäoikeuden ratkaisusta, joissa on päädytty hyväksymään osa kantajan vaatimuksista. Merkittävä osa tuomioista koskee asunnon tai kiinteistön kauppaa sekä asunto-osakeyhtiön ja osakkaan välisiä riitoja. Lisäksi aineistossa on useita sopimuksenulkoiseen vahingonkorvauslain sääntelyyn perustuvia vahingonkorvauskanteita. Kaikissa ratkaisuissa on kyse joko vahingonkorvauksesta tai hinnanalennuksesta.

Tuomioista 25 kappaletta on vuosilta 2017 tai 2018, ja loput 15 ovat hieman vanhempaa oikeuskäytäntöä 2000-luvulta. Tutkielman tutkimuskysymykseen vaikuttavia lakimuutoksia tai korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä ei ole tullut kyseisenä ajanjaksona. Aineiston perusteella ei ole voitu tehdä havaintoja, joiden perusteella oikeuskäytännössä olisi tapahtunut linjanmuutoksia missään vaiheessa 2000-luvulla.

Tutkielman laajuus huomioiden aineistoa on pidettävä riittävänä tutkimuskysymyksiin nähden.²⁰⁰ Tutkimuksella ei ole tarkoitus, eikä sillä tässä laajuudessa pystytäkään, esittämään selkeitä rajoja, joiden sisällä oikeudenkäyntikuluratkaisut kussakin osavoittotilanteissa vaihtelisivat. Pikemminkin empiirisen osuuden hypoteesina on ollut väittää, että tällaisen käytännön havainnointi on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, epäjohdonmukaisesta ja siten ongelmallisesta oikeuskäytännöstä johtuen.

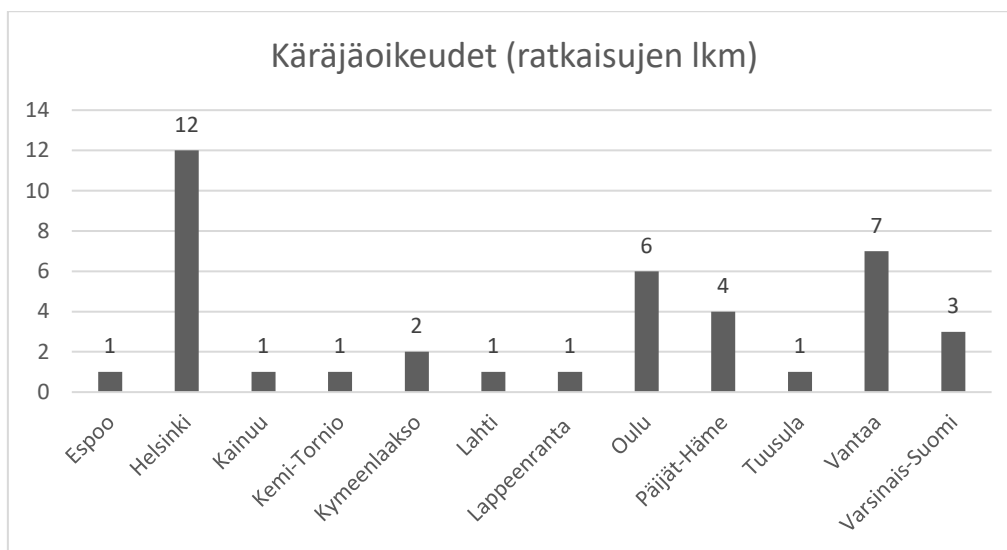
Tuomioita saatiin kerättyä yhteensä yhdeksästä eri käräjäoikeudesta oheisen taulukon mukaisesti. Asiakirjojen toimittaminen tietopyynnön lähettämisen jälkeen vaihteli parista vuorokaudesta noin kuukauteen. Aineiston kerääminen oli haastavaa verrattuna siihen julkisuuslain peruseriaatteeseen, jonka mukaan julkiset tuomiot tulee olla kaikkien saatavilla. Empiirisen tutkimuksen ja oikeusjärjestelmän kehittämisen kannalta tuomioiden läpinäkyvyyttä tulisi entisestään lisätä. Mika Sutela on kirjoittanut asiasta hyvin: ”Yksi merkittävä parannus suomalaiseen empiiriseen oikeustutkimukseen olisi tuomioistuinten päätösten saatavuuden lisääminen. Mikäli kaikkien tuomioistuinten ratkaisut olisi

---

epäselvää sekä huomattavan tapauskohtaista. Ks. myös luku 4 sekä alaluku 6.1, jossa esitetään samat johtopäätökset käräjäoikeuskäytännön perusteella.

²⁰⁰ Esimerkiksi Ervasti on käyttänyt oikeudenkäyntikulujen uudistusta koskevassa tutkimuksessa 84 laajan riita-asian ratkaisua. Ks. Ervasti 1994, s. 46 ja s. 66-79.

mahdollista tallettaa yhteen kansalliseen tietokantaan, jota tutkijat ja mahdollisesti kaikki kansalaiset voisivat esimerkiksi internetin välityksellä helposti käyttää, tuomioita voitaisiin paremmin selailla ja vertailla ja niistä voisi helpommin koota tutkimusaineistoa.”²⁰¹ Olen vakuuttunut, että tällaisen järjestelmän kehittäminen lisäisi hyödyllisen empiirisen tutkimuksen määrää merkittävästi. Kun nykyään kaikki tuomiot joka tapauksessa tallennetaan sähköisesti, ei tällaisen järjestelmän luomiselle vaikuttaisi olevan suuria esteitä. Vuonna 2020 toimintansa aloittavan tuomioistuinviraston tulisi ottaa tuomioiden parempi saatavuus tehtävälisälleen.²⁰²

Kuvio 2 Empiirisen aineiston ratkaisut käräjäoikeuksittain

Osa aineiston ratkaisuista ei ole lainvoimaisia ja kaksi tuomiota²⁰³ on jo kumottu hovioikeudessa. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia nimenomaan käräjäoikeuden tuomioita ja käytäntöä, joten näitä ratkaisuja ei ole ollut tarkoituksenmukaista poistaa aineistosta. Käräjäoikeuskäytäntöön sisältyy luonnollisesti myös aineellisen oikeuden ja/tai näytön arvioinnin kannalta virheellisiä tuomioita ja siten ne kuuluvat osaksi käräjäoikeuksien toimintaa arvioivaa tutkimusta.

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on arvioida oikeudenkäyntikulusääntelyn vaikutusta oikeuden saavutettavuuteen ja erityisesti oikeussuojan toteutumiseen. Oikeuden saavutettavuuteen liittyvissä näkökohdissa on perinteisesti painotettu yksityishenkilöiden asemaa. Aineisto on tähän tarkoitukseen sopiva, sillä selvä enemmistö tapauksista koskee

²⁰¹ Sutela 2016.

²⁰² Ks. tuomioistuinviraston perustamisesta HE 136/2018 vp.

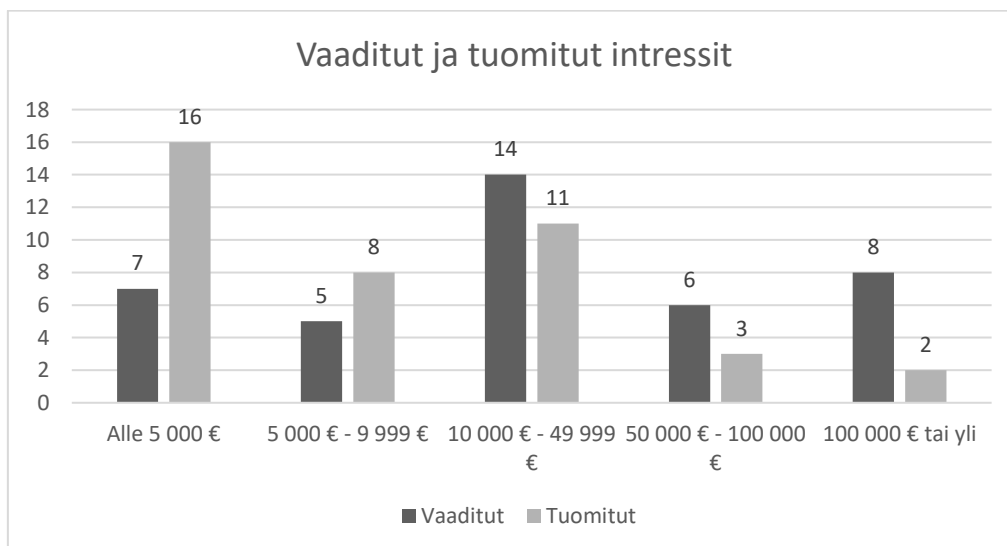
²⁰³ Tuomio 5 ja Tuomio 14.

yksityishenkilöitä.²⁰⁴ Henkilötiedot on anonymisoitu tuomioista siltä osin kun niitä lainataan tässä tutkielmassa.

Kuvio 3 Empiirisen aineiston ratkaisut asianosaisryhmittäin

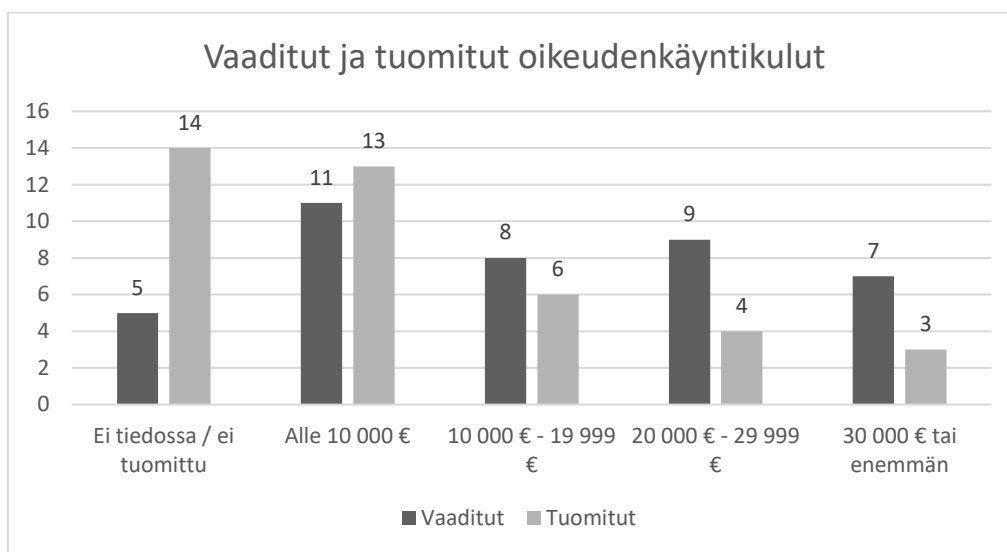
Aineiston tuomioiden kohteena oli hyvin erisuuruisia intressejä 1 346 eurosta reiluun 1,1 miljoonaan euroon. Seuraavassa kuviossa on esitetty tuomioiden jakautuminen eri intressien perusteella eri suuruusluokkiin sekä vaaditun että tuomitun määrän osalta. Kuvio näyttää johdonmukaiselta osavoittoja koskevan tutkimuksen kontekstissa.

Kuvio 4 Vaaditut ja tuomitut pääasian intressit suuruusluokittain

²⁰⁴ Lisäksi aineiston yhteisöjä koskevissa tilanteisissa kyse on monesti tosiasiallisesti tavallisia keskituloisia kansalaisia suoraan koskettavista jutuista. Erityisesti asumiseen liittyvissä riidoissa osapuolena on usein asunto-osakeyhtiö, jonka omaisuus koostuu kokonaisuudessaan tavallisten yksityishenkilöiden merkittävimmistä varallisuuseristä.

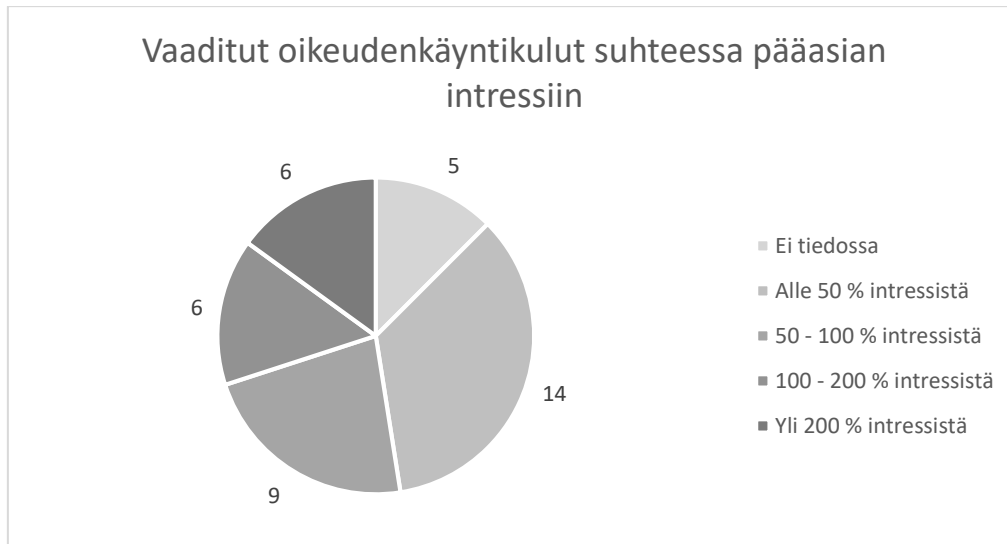
Vaaditut oikeudenkäyntikulut vaihtelivat vajaasta 1 000 eurosta 83 000 euroon. Myös vaaditut oikeudenkäyntikulut suhteessa pääasian intressiin vaihtelivat merkittävästi. Korkeimmillaan oikeudenkäyntikuluvaatimus oli yli viisinkertainen suhteessa riidan intressiin. Yli puolessa tapauksista oikeudenkäyntikulujen määrä oli yli 50 prosenttia suhteessa pääasian intressiin. Voidaan siis heti todeta, että tämänkin tutkimuksen empiiriset havainnot vahvistavat edellisissä luvuissa esitettyä. Oikeudenkäyntikulut ovat paikoitellen täysin suhteettomat riidan intressiin nähden. Erityisesti yksityishenkilöiden kannalta laajat riitaoikeudenkäynnit sisältävät merkittävän riskin koko henkilökohtaisen talouden romahtamisesta.²⁰⁵

Kuvio 5 Vaaditut ja tuomitut oikeudenkäyntikulut suuruusluokittain

Kuten jäljempänä tarkemmin esitetään, vaikka kantaja voittaa osan jutustaan, häntä voidaan pitää osavoittotilanteessa häviäjänä. Edellisessä kuviossa ei ole huomioitu sitä, että vastaajan oikeudenkäyntikulut on voitu tuomita myös kantajan maksettavaksi. Tällaisia, kantajalle kaikista tappiollisimmiksi koituneita, tapauksia on aineistossa yhteensä kuusi kappaletta. Tutkielman yksi mielenkiintoisuutta ja relevanssia korostava tekijä on oikeudenkäyntikulujen merkitys koko jutun kannalta. Seuraavassa kuviossa on esitetty aineiston jutut lajiteltuna pääasian intressin ja oikeudenkäyntikuluvaatimuksen suhteiden mukaan.

²⁰⁵ Näin myös Koulu 2017, s. 5.

Kuvio 6 Oikeudenkäyntikulut suhteessa pääasian intressiin

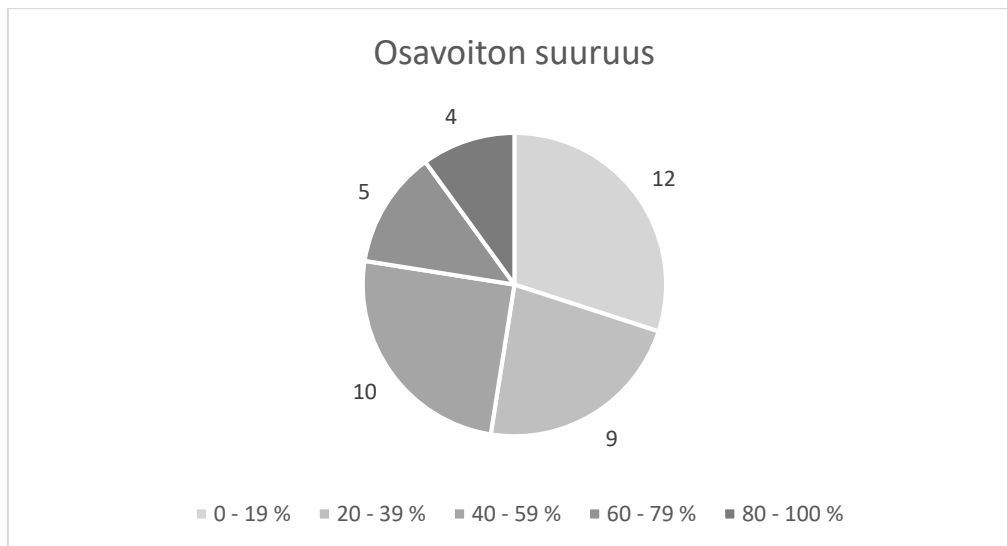
Kuviosta nähdään hyvin, miten oikeudenkäyntikulut muodostavat lähes poikkeuksetta lopulta merkittävän osan koko asiasta. Erityisesti asunto- tai kiinteistökauppariidoissa oikeudenkäyntikulut nousevat suuriksi.²⁰⁶ Kuluratkaisujen merkittävyyteen nähden niiden jäljempänä esiteltävät puutteelliset perustelut voivat olla huomattava ongelma oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisessa.²⁰⁷

Osavoittojen prosenttiosuudet vaihtelivat yhdestä promillesta sataan prosenttiin.²⁰⁸ Aineiston painopiste on pienemmissä osavoitoissa, joissa vaikuttaa olevan enemmän vaihtelua ratkaisujen suhteen. Kaikissa neljässä yli 80 prosentin osavoittoon päättyneessä jutussa tuomioistuimien sovelsi täyden korvauksen periaatetta, mutta kaikissa muissa osavoittoryhmissä oli selkeitä vaihteluita kuluratkaisujen suhteen.

²⁰⁶ Ks. Koskinen-Tammi – Laurila 2010, s. 453.

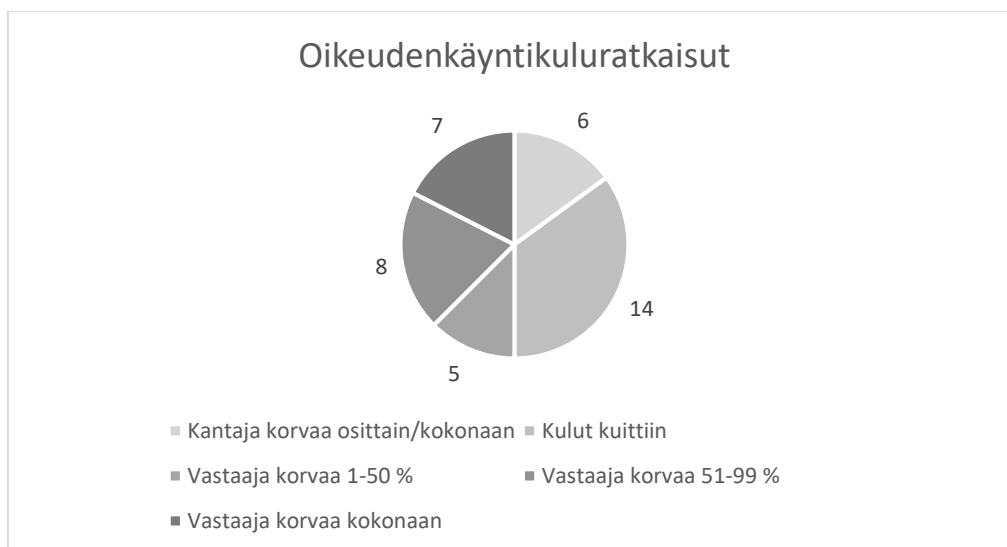
²⁰⁷ Ks. perusteluvollisuudesta Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 125 sekä alaluku 6.2.

²⁰⁸ Tuomiossa 26 oli kyse tilanteesta, jossa vastaaja luopui valmisteluistunnossa merkittävästä osasta vaatimuksia, mutta voitti pääkäsittelyssä kaikki jäljelle jääneet vaatimukset. Peruttuihin vaatimuksiin vastaaminen oli aiheuttanut vastaajalle oikeudenkäyntikuluja. Käräjäoikeus kuitenkin totesi, että ”B on osittaisesta kanteesta luopumisesta huolimatta velvollinen korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikulut kokonaan.”

Kuvio 7 Empiirisen aineiston ratkaisut osavoittojen suuruuksien perusteella

Puolet ratkaisuista oli sellaisia, joissa kantaja joutui maksamaan omat oikeudenkäyntikulunsa kokonaan itse ja puolet sellaisia, joissa kantaja sai ainakin osittaisen korvauksen kuluistaan. Esittelen seuraavaksi aineiston ratkaisuja ensin jakaen ne neljään oikeudenkäymiskaaren mahdollistamaan kantajan näkökulmasta erilaiseen ratkaisuvaihtoehtoon.²⁰⁹

Kuvio 8 Oikeudenkäyntikuluratkaisut tyypeittäin

²⁰⁹ Todellisuudessa vaihtoehtoja on yhteensä viisi, sillä myös kantaja voidaan tuomita korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut joko kokonaan tai osittain.

4.2 OK 21:3:n mahdollistamat ratkaisuvaihtoehdot

4.2.1 Osavoiton katsominen häviöksi

Ensinnäkin silloin, kun kantaja voittaa vain hyvin pienen osan vaatimuksistaan, kantajan voidaan katsoa hävinneen asiansa. Tällöin kantaja joutuu korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut OK 21:1:n nojalla. Aineiston ratkaisuissa kantaja katsottiin jutun häviäjäksi ja siten velvolliseksi korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut sellaisissa osavoittotilanteissa, joissa osavoiton suuruus oli 0,1, 2, 5, 7 tai 13 prosenttia.²¹⁰ Toisaalta aineistosta löytyy esimerkiksi ratkaisu, jossa viiden prosentin määrällisen osavoiton jälkeen kulut kuitattiin.²¹¹

Tuomio 14 ”Ostajien ensisijainen kannevaatimus on siten hylätty ja ostajien toissijaisesti esittämän hinnanalennus- ja vahingonkorvausvaatimusten yhteismäärästä on hyväksytty ainoastaan noin kaksi prosenttia. Ostajat ovat näin ollen pääosin hävinneet asian. Toisaalta ostajilla on kuitenkin ollut perusteltu aihe oikeudenkäyntiin myyjien kiistettyä vastuunsa kaikilta osin sekä myös ostajille aiheutuneiden terveysoireiden johdosta. Tämän vuoksi käräjäoikeus ei katso oikeudenmukaiseksi ostajien velvoittamista korvaamaan myyjien oikeudenkäyntikuluja kokonaisuudessaan, vaan lähtökohdaksi on otettava osittainen kuluvastuu.”

Edellä kuvatussa tapauksessa kantaja voitti määrällisesti 2 prosenttia vaatimuksistaan ja joutui korvaamaan 80 prosenttia vastaajan oikeudenkäyntikuluista. Ratkaisua on mielestäni pidettävä onnistuneena, sillä tuomioistuimien on antanut merkitystä sille, että kaupan kohteessa on kuitenkin ollut virhe, vaikka kantajan vaatimukset ovatkin olleet selvästi ylimitoitettuja.

Seuraavissa kahdessa tapauksessa on huomattavissa selkeää oikeuskäytännön epä johdonmukaisuutta siinä, minkä suuruinen osavoitto on katsottava kantajan häviämiseksi.

Tuomio 8 Tapauksessa kantaja oli nostonut asunto-osakkeen kaupan jälkeen vahingonkorvauskanteen sekä myyjää että asunto-osakeyhtiötä vastaan. Yhtiöltä vaadittiin noin 10 000 euron korvausta, myyjältä noin 4 500 euron korvausta ja molemmilta yhteisvastuullisesti noin 30 000 euron korvausta.

---

²¹⁰ Tuomiot 5, 8, 16, 14, 38 ja 37.

²¹¹ Tuomio 33, jossa kyse oli usean eri sopimuksen muodostamasta kokonaisuudesta ja asia ratkaistiin siten OK 21:3.1:n perusteella.

Kantajan vaatimus menestyi sekä myyjää että yhtiötä kohtaan 3 000 euron osalta. Suhteessa myyjään oikeudenkäyntikulut kuitattiin, mutta kantaja joutui maksamaan asunto-osakeyhtiön kulut.

Tuomioistuimien päätys käytännössä siihen, että 12 prosentin osavoitto on häviö, jonka perusteella kantajan on maksettava oikeudenkäyntikulut, mutta 15 prosentin osavoitto on sellainen osavoitto, jossa tulee noudattaa OK 21:3:n perussääntöä kulujen kuitaamisesta. Ongelmallisinta on se, ettei tätä rajanvetoa perustella lainkaan ratkaisussa.

Seuraavassa käräjäoikeuden tuomiossa on päädytty toisenlaiseen, ja nähdäkseni parempaan, ratkaisuun. Oikeudenkäyntikulut on kuitattu, vaikka osavoiton osuus on kokonaisuudessaan ollut pienempi. Molemmissa ratkaisuissa on lisäksi todettu osan vaatimuksista olevan selvästi perusteettomia. Tuomiossa on kuitenkin perusteltu oikeudenkäyntiratkaisua riittävällä tasolla, ja siten tuomio vaikuttaa kokonaisuudessaan oikeudenmukaiselta.

Tuomio 3 ”-- oikeudenkäynnin painopiste puoltaisi siten, sitä että B:n tulisi korvata A:n oikeudenkäyntikulut. Toisaalta vaaditusta hinnanalennuksen pääoman A:lle määrätään maksettavaksi vain noin 10 prosenttia. Vaatimus hyväksytään siten vain pieneltä osaltaan, ja näin arvioituna A:n on katsottava häviävän asian. Vaaditun määrän ja hyväksytyn määrän erot eivät ole vain suuruusluokan arviointia, vaan ero perustuu siihen, että hinnanalennusvaatimukseen on sisällytetty perusteettomia eriä, kuten toisten huoneistojen väitettyjen virheiden korjauskustannuksia ja ennen kaikkea toisista oikeudenkäynneistä aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja. Edellä m[ä]nityillä perusteilla on kohtuullista, että asianaosaiset saavat pitää heillä asiassa olleet oikeudenkäyntikulut kaikilta osin vahinkonaan.”

Vaikka kantaja olisi voittanut hyvin pienen osan kanteestaan, tulee OK 21:3 sovellettavaksi.²¹² Tällöin lähtökohtana on myös ”kulut kuittiin” -periaate. Kantajan tuomitseminen korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut edes osaksi vaatii siten aina syyn.

Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että kokonaan perusteettomilla tai perusteettoman suurilla vaatimuksilla saattaa olla merkitystä oikeudenkäyntikuluratkaisussa myös osavoittotilanteissa. Perusteettomia vaatimuksia koskee oma pykälänsä OK 21:5. Tämä

---

²¹² HE 191/1993 vp, s. 12.

säännös tulee kuitenkin sovellettavaksi vain silloin, kun asianosaisen menettely tai laiminlyönti on johtanut asian käsittelyn pitkittymiseen tai muuten tuottanut toiselle asianosaiselle kustannuksia.²¹³ Sen sijaan estettä sille, että selvästi perusteettomien vaatimusten esittämistä voitaisiin käyttää OK 21:3:n mukaisena syynä osakorvauksen tuomitsemiselle, ei näytä olevan.

Kantaja voidaan velvoittaa maksamaan kaikki vastaajan oikeudenkäyntikulut puolestaan vain, mikäli hänen voittamallaan osalla on vähäinen merkitys asiassa, tai kyse on ainoastaan harkinnanvaraisesta seikasta, jolla ei ole sanottavaa vaikutusta kulujen määrään. Osittaisen voiton tilanteessa täyden korvauksen tuomitseminen oikeudenkäyntikuluista vastaajalle on siten yhtä lailla poikkeus, joka tulisi perustella pykälässä mainituilla tavoilla. Seuraavassa ratkaisussa perustelut ovat puuttuneet käytännössä kokonaan.

Tuomio 28 ”Esitettyihin vaatimuksiin ja toisaalta lopputulokseen nähden B:tä on pidettävä asian voittaneena osapuolena. A on sen vuoksi velvollinen korvaamaan vastapuolensa tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneen kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. A:lla ei ole ollut huomautettavaa oikeudenkäyntikulujen määrästä.”

Seuraavaa ratkaisua voidaan pitää ikään kuin vähimmäistasona perusteluille tuomita kantaja maksamaan täysi korvaus vastaajan oikeudenkäyntikuluista tilanteessa, jossa edes murto-osa kantajan vaatimuksista tulee hyväksytyksi. Ratkaisussa käytännössä vain toistetaan pykälän sanamuoto, mutta ainakin siinä on sovellettu oikeaa lainkohtaa ja otettu kantaa kaikkiin laissa mainittuihin seikkoihin. Jäljempänä löytyy nimittäin ratkaisuja, joissa tuomioistuin on epäonnistunut myös näissä perustavanlaatuisissa kohdissa.

Tuomio 16 ”Käräjäoikeus katsoo, että kantaja A on pääosin hävinnyt asian ja että sillä, minkä vastaaja B on hävinnyt, on vain vähäinen merkitys asian kokonaisuus huomioon ottaen. Tämän vuoksi A on velvollinen korvaamaan B:n oikeudenkäyntikulut asiassa.”

Vaikka aineistossa oli vain kuusi ratkaisua, joissa kantaja tuomittiin maksamaan vastaajan oikeudenkäyntikuluja, voidaan näistä ratkaisuista päätellä, että jäljempänä esitettävät ongelmat koskevat yhtä lailla myös tällaisia tilanteita. OK 21:3 tulee sovellettavaksi kaikista pienimmissäkin osavoittotilanteissa, joissa sinänsä on toki perusteltua pitää kantajaa asian

---

²¹³ HE 191/1993 vp, s. 14.

hävinneenä osapuolena. Kantajan oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta näissä tilanteissa ei voida kuitenkaan perustella suoraan OK 21:1:n nojalla, mihin käräjäoikeudet näyttävät välillä sortuvan.

4.2.2 ”Kulut kuittiin” -periaatteen toteutuminen

Kuten aiemmin on tullut ilmi, OK 21:3:n osavoittoja koskeva pääsääntö on ns. ”kulut kuittiin” -periaate. Aineistossa tätä lainsäätäjän pääsääntöä on käytetty 14 tapauksessa. Luonnollisesti tutkielman otos on siinä määrin puutteellinen kvantitatiivista tutkimusta varten, että siitä voisi vetää kovin mittavia johtopäätöksiä kaikista laajoista riita-asioista. Kuitenkin, kun kyse on lainsäätäjän tarkoittamasta pääsäännöstä, ja vain 35 prosenttia aineiston tuomioista noudattaa tätä pääsääntöä, voidaan sen asema tosiasiallisena pääsääntönä oikeuskäytännössä tämän tutkielman nojalla kyseenalaistaa.

”Kulut kuittiin” -ratkaisuja löytyy viiden prosentin osavoitosta 55 prosentin osavoittoon saakka. Seuraavaksi käydään läpi keskeisimpiä perusteluita OK 21:3:n pääsäännön mukaisille oikeudenkäyntikuluratkaisuille.

Tuomio 35 ”Asian lopputulokseen nähden osapuolet saavat pitää oikeudenkäyntikulut vahinkonaan.”

Tuomio 11 ”Kantajan vaatimukset on hyväksytty ainoastaan osaksi. Asianosaiset saavat pitää oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n nojalla oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.”

Tuomio 33 ”Asiassa on esitetty useita vaatimuksia, joista osa on ratkaistu kantajan ja osa vastaajan hyväksi. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n nojalla asianosaiset saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.”

Tuomio 20 ”Käräjäoikeus katsoo, huomioon ottaen kantajan kannevaatimusten hylätty osa ja asiassa puolin ja toisin esitetyt sekä osittain hylätyt erilliset perusteet, että oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen on sovellettava oikeudenkäymiskaarin 21 luvun 3 §:n säännöstä. Asianosaiset saavat pitää asiassa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut vahinkonaan.”

Tuomio 9 ”Kantajat ovat vaatineet yli 233000 euron suuruista hinnanalennusta. Käräjäoikeus on määrännyt 31500 euron suuruisen hinnanalennuksen. Vastaajat ovat jo vastauksessaan suostuneet maksamaan 4000 euroa. Asiassa on tehty piilovirhevakuutukseen liittyvä korvauspäätös,

jonka perusteella on mahdollista saada 3.899,46 euron suuruinen korvaus. Kantajat eivät ole nostaneet sanottua korvausta. Kantajien vahingonkorvausvaatimukset on hylätty. Kantajat ovat voittaneet asian. Kantajien vaatimukset on hyväksytty ainoastaan osittain. Tämä osuus on hinnanalennusvaatimuksen kokonaissumman nähden ollut hyvin pieni alle 14 % kokonaisvaatimusmäärästä. Tähän nähden kantajilla ei ole oikeutta saada osaksikaan korvausta oikeudenkäyntikuluistaan.”

Tuomio 19 ”Kantaja on esittänyt asiassa useita vaatimuksia, joista vaatimuksista osa on hyväksytty ja osa hylätty. Rahamääräisesti vaatimukset ovat menestyneet myös noin puolesta määrästä. Käräjäoikeus katsoo lisäksi vaatimusten olleen selvästi liiallisia ottaen huomioon alkuperäisessä haastehakemuksessa vaadittu määrä suhteessa korjauskustannusten lopulliseen rahalliseen arvoon sekä vastaajan pyrkineen ratkaisemaan asian sovinnollisesti. Vastaaja on katsonut kantajan hyväksyneen vuokrakohteen muutokset hiljaisesti sekä koiran aiheuttamien jälkien olleen tavanomaista kulumista, joten hänellä on ollut peruste kiistää kanne. Asiassa ei ole syytä velvoittaa vastaajaa korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikuluja osaksikaan. Edellä ja yllä selostetuista oikeusohjeista ilmenevin perustein asianosaiset saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.”

Tuomio 1 ”A:n vaatimusten peruste eli se, että talossa on laatuvirhe, on osittain hyväksytty. Kaupanpurkua koskeva vaatimus on hylätty ja määrällisesti hinnanalennus- ja vahingonkorvausvaatimuksista on hyväksytty huomattavasti pienempi osa kuin on hylätty. Kuitenkaan sillä, minkä B on hävinnyt, ei ole vain vähäinen merkitys asiassa, ja toisaalta A:n vaatimusten hyväksymättä jäänyt osa ei koske ainoastaan harkinnanvaraista seikkaa. Näihin seikkoihin nähden käräjäoikeus on päätenyt siihen, että asianosaiset saavat oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n pääsäänn[ö]n mukaisesti pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.”

Kuten huomataan, perusteluiden laatu vaihtelee tuomioiden välillä merkittävästi. Tuomion 1 perusteluita on pidettävä teknisesti kaikista onnistuneimpina, sillä niissä on otettu kantaa kaikkiin mahdollisiin OK 21:3:n ratkaisuvaihtoehtoihin. Esimerkiksi Tuomiossa 35 on puolestaan laiminlyöty tuomioistuimen perusteluvelvollisuus kokonaan. Suurimmassa

osassa ”kulut kuittiin” -ratkaisuihin on kuitenkin nähdäkseni riittävät perustelut, erityisesti kun otetaan huomioon, että kyse on lain pääsäännön soveltamisesta. Kaikissa muissa ratkaisuissa perusteluvollisuus on asetettava korkeammalle pääsäännöstä poikkeamisen myötä.

4.2.3 Osakorvaus oikeudenkäyntikuluista osavoiton perusteella

Kolmas vaihtoehto on tuomita asian osittain voittaneelle osittainen korvaus oikeudenkäyntikuluista. Tämä vaatii OK 21:3:n perusteella syyn. Hallituksen esityksessä näistä mahdollisista syistä on mainittu esimerkinomaisesti kaksi. Tilanteissa, joissa vastaaja oikeudenkäynnin alussa myöntää kantajan toisen vaatimuksen, mutta kantajan toinen vaatimus, jonka käsitteleminen on aiheuttanut suurimman osan oikeudenkäyntikuluista, hylätään, kantaja tulisi velvoittaa korvaamaan vastaajan ne oikeudenkäyntikulut, jotka kantajan hylätyn vaatimuksen käsittelystä ovat aiheutuneet. Toisaalta, myös silloin, kun selvitykseksi jostain vaatimuksesta on esitetty huomattavia kustannuksia vaatinutta, tulisi nuo eriteltävät kustannukset voida ottaa huomioon oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta päätettäessä.²¹⁴

Kantajan näkökulmasta parhaimmillaan vain 24 prosentin määrällinen osavoitto riitti tuomioistuimen tuomitsemaan osittaisen korvauksen oikeudenkäyntikuluista vastaajan maksettavaksi. Toisaalta korkeimmillaan 76 prosentin osavoitto johti myös vain osittaiseen korvaukseen oikeudenkäyntikuluista.²¹⁵

Tuomio 24 ”A on voittanut asiansa perusteen osalta, mutta hinnanalennuksen määrästä on hyväksytty vain noin kolmannes. Yhtiön vastakanne on hylätty. Tässä tilanteessa käräjäoikeus harkitsee oikeaksi B:n ja C:n velvoittamista korvaamaan noin 2/3 eli 19.000 euroa Ylösten oikeudenkäyntikuluista käräjäoikeudessa.”

Tuomio 32 ”Korvausvaatimuksia ei ole hyväksytty määrällisesti kokonaan [hyväksyttiin 26 prosentin osalta], mutta määrät ovat koskeneet harkinnanvaraisia seikkoja, joilla ei ole ollut sanottavaa vaikutusta oikeudenkäyntikulujen määrään. Käräjäoikeus katsoo, että B:n tulee edellä sanotun perusteella korvata A:n oikeudenkäyntikulut osaksi. B on hyväksynyt A:n oikeudenkäyntikulut määrältään oikeaksi. Asian lopputulokseen nähden

---

²¹⁴ HE 191/1993 vp, s. 12.

²¹⁵ Tuomio 31 ja Tuomio 10.

käräjäoikeus katsoo A:lle korvattavaksi kohtuulliseksi oikeudenkäyntikulunmääräksi 24.000 euroa.”

Tuomiossa 32 kantaja oli vaatinut samalla perusteella toissijaista, alhaisempaa, summaa vahingonkorvauksena. Ilmeisesti tarkoitus on ollut varmistua asian voittamisesta juuri oikeudenkäyntikulujen vuoksi. Käräjäoikeus kuitenkin totesi, ettei kuluvastuun osalta ollut merkitystä sillä, onko hyväksytty vaatimus ollut ensisijainen vai toissijainen. Mielenkiintoista ja ristiriitaista on myös se, että käräjäoikeus toteaa OK 21:3.2:n mukaisesti, että kanteesta hyväksymättä jäänyt osa koskee ainoastaan harkinnanvaraisista seikkaa, mutta ei ole silti tuominnut pykälän mahdollistamaa täyttä korvausta. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että kantaja on voittanut vain noin neljänneksen määrällisistä vaatimuksistaan, mutta tuomioistuimen olisi tullut perustella ratkaisunsa selkeämmin.

Tuomio 4 ”Kanteessa esitetyistä hinnanalennusvaatimuksista on hyväksytty noin puolet. Siltä osin kuin kyseiset vaatimukset on hylätty, ratkaisu on johtunut vaatimusten perusteisiin ja määriin liittyvästä näytöstä. Vahingonkorvauksen osalta kyse on ollut sellaisista harkinnanvaraisista seikoista, joilla ei ole ollut sanottavaa vaikutusta oikeudenkäyntikulujen määrään. Kanteen vireillepaneminen on ollut välttämätöntä vastaajien kieltäytyttyä kokonaan kaupanvastuusta. Asiassa on myös vastaajien toimesta teetetty uusi tavarantarkastus, mihin molemmat asianosaiset ovat tukeutuneet. Edellä mainitut seikat huomioiden käräjäoikeus harkitsee, että vastaajat on syytä velvoittaa korvaamaan puolet kantajien oikeudenkäyntikuluista.”

Tuomio 22 ”Kantaja on voittanut vaatimuksestaan vain noin 45 %. Käräjäoikeuden saaman käsityksen mukaan kantajayhtiön velvollisuutena olisi ollut selvittää, periikö B siltä takymetrin vuokran heinäkuulta 2016 vai ei. Kun yhtiö ei ole sitä ennen kanteen nostamista eikä edes sen vireilläoloaikana ennen pääkäsittelyä selvittänyt, yhtiön on vastattava hävityltä osin omista oikeudenkäyntikuluistaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:ään viitaten. Käräjäoikeus viittaa lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 1999:15.”²¹⁶

---

²¹⁶ Viitattu korkeimman oikeuden ratkaisu oli äänestystulos 3-2, ja erimielisyys koski sitä, onko kantajalla oikeutta korvaukseen oikeudenkäyntikuluista lainkaan. Sen sijaan ratkaisusta ei voida tehdä sellaisia johtopäätöksiä, että osavoiton suhteen ja oikeudenkäyntikulujen osakorvauksen suhteen tulisi olla yhtenevät, kuten käräjäoikeus on tässä ratkaisussa tuominnut.

Tuomio 34 ”Sitä minkä A on hävinnyt, käräjäoikeus ei pidä merkitykseltään vähäisenä eikä A:n hyväksymättä jäänyttä osaa myöskään sellaisena puhtaasti harkinnanvaraisena seikkana, jolla ei olisi ollut sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään. -- Edellä mainitut seikat huomioon ottaen käräjäoikeus ei katso kohtuulliseksi sellaista ratkaisua, jossa A saisi täyden korvauksen oikeudenkäyntikuluistaan eikä toisaalta myöskään sellaista ratkaisua, jossa A saisi kokonaan pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. – Asian lopputulos huomioden B:n tulee korvata edellä mainituista A:n oikeudenkäyntikuluista [9.825,90 euroa] 5.300 euroa.”

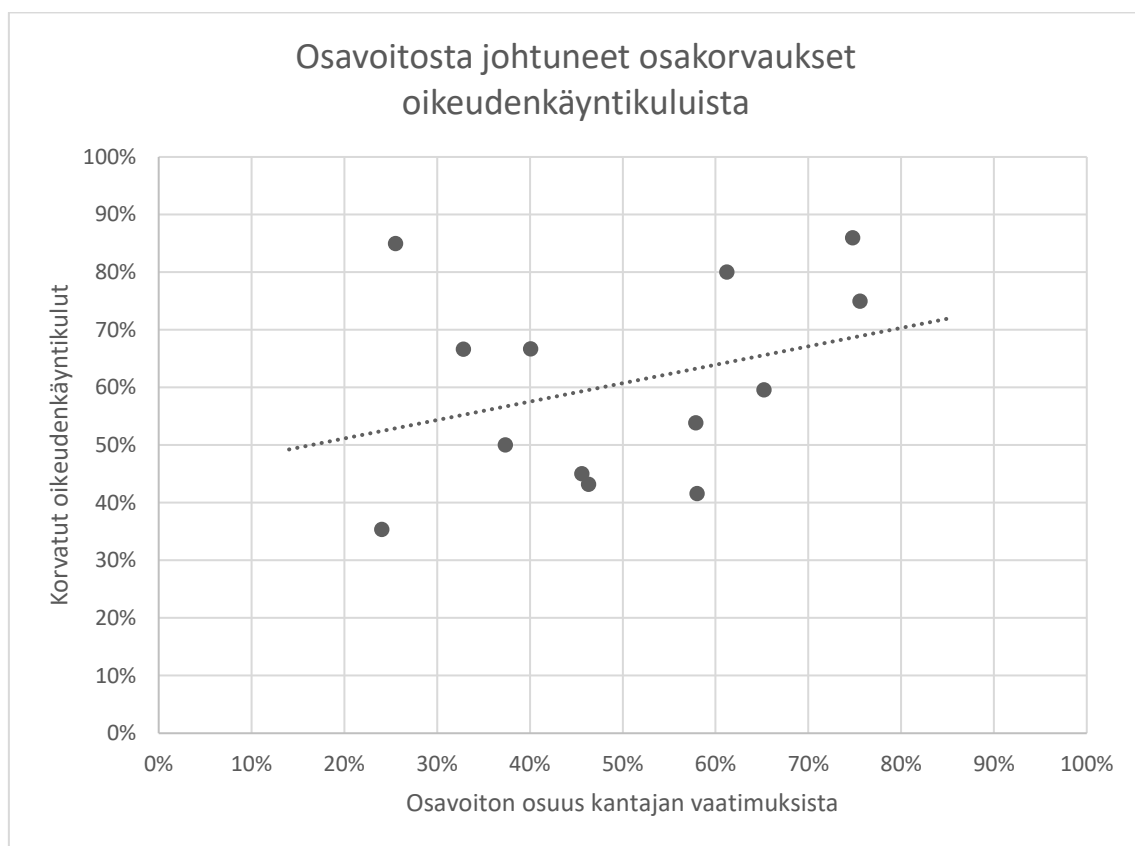
Tuomio 36 ”Käräjäoikeus katsoo, vaikka vahingonkorvausta tuomitaan vain alle puolet vaaditusta kokonaismäärästä, että asiassa on syytä velvoittaa A ja B korvaamaan puolet taloyhtiön tarpeellisista oikeudenkäyntikuluista taloyhtiön kanteen osalta.”

Tuomio 29 ”A on voittanut asian osittain. -- Oikeudenkäyntikulujen tuomitsemisen osalta kysymys on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettusta tilanteesta. A:n vaatimukset ovat menestyneet ratkaisevilta osin; huoneistossa on katsottu olevan virhe molempien niiden seikkojen osalta, joihin hän on vedonnut. Hänelle on tuomittu maksettavaksi merkittävä vahingonkorvauksen ja hinnanalennuksen yhteismäärä. Näitä seuraamuksia A:n ei olisi ollut mahdollista ilman oikeudenkäyntiä saada. Niillä seikoilla, joiden osalta hän on hävinnyt kanteen on kokonaisuutena arvostellen olennaisesti vähäisempi merkitys. B on syytä velvoittaa korvaamaan merkittävä osa A:n oikeudenkäyntikuluista. -- Kantajalle koko prosessin aikana aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen kokonaismäärä on vastaaviin asunto- tai kiinteistökauppariitoihin nähden varsin korkea. Myös mainittu seikka otetaan huomioon B:n maksettavaksi määrättävien oikeudenkäyntikulujen määrää harkittaessa. Käräjäoikeus arvioi kohtuulliseksi korvattavien oikeudenkäyntikulujen määräksi 12.000 euroa.”²¹⁷

---

²¹⁷ Perusteluihin nähden tässä on päädytty hieman erikoiseen lopputulokseen. A on voittanut kanteen määrällisesti 58 prosentin osalta, mutta käräjäoikeus on tuominut vaadituista oikeudenkäyntikuluista vain 42 prosenttia. Kun asiassa syntyneitä oikeudenkäyntikuluja verrataan aineiston muihin asuntokauppaa koskeviin riitoihin, ei vaadittuja oikeudenkäyntikuluja voida pitää määrällisesti poikkeuksellisen korkeina.

Kaikissa tuomioissa on perusteltu ainakin jonkin verran sitä, miksi asiassa tulee tuomita osittainen korvaus eli ylipäänsä poiketa OK 21:3:n pääsäännöstä. Näin ollen tuomioistuimet ovat pääsääntöisesti oikeudenkäyntikuluratkaisuissaan tuoneet esiin pykälässä edellytetyn syyn siitä, miksi vastaaja on syytä velvoittaa korvaamaan oikeudenkäyntikulut osaksi kantajalle. Sen sijaan sitä, miten korvattavan summan osalta on päädytty lopputulokseen, ei perustella käytännössä lainkaan. Käräjäoikeus on joko ”harkinnut oikeaksi”, ”katsonut kohtuulliseksi”, ”olevan syytä” tai muulla tavoin ylimalkaisesti perustellut lopullisen osuuden korvattavista oikeudenkäyntikuluista perusteeltaan menestyneelle kantajalle.²¹⁸ Oheinen kuvio havainnollistaa epä johdonmukaisuuksia.

Kuvio 9 Osittaisen voiton myötä tuomitut osakorvaukset oikeudenkäyntikuluista

On toki myönnettävä, että jutut eivät ole luonteeltaan identtisiä. Siten ainoana syynä osakorvauksen tuomitsemiselle, ja sitä myöten osakorvauksen suuruuteen vaikuttavana tekijänä, ei voida pitää osavoiton suhteellista osuutta.²¹⁹ Trendiviiva osoittaa kuitenkin sen,

²¹⁸ Suomalaisessa tuomioistuinkäytännössä on havaittu merkittävästi puutteellisia perusteluita myös henkilövahinkoja koskevilla ratkaisuilla, Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke 2009, s. 105. Ks. perusteluiden puutteellisuuden ongelmallisuudesta alaluku 6.2.

²¹⁹ Esimerkiksi Tuomiossa 3 on todettu hyvin: ”Vaaditun määrän ja hyväksytyn määrän erot eivät ole vain suuruusluokan arviointia, vaan ero perustuu siihen, että hinnanalennusvaatimukseen on sisällytetty perusteettomia eriä.”

että pienistä osavoitoista tuomitaan yleensä suurempi osuus oikeudenkäyntikuluista kuin mitä korvaus olisi suoraan suhteessa osavoiton suuruuteen. Mitä suuremmaksi osavoitto nousee, sitä lähemmäksi osakorvaus lähenee samaa prosenttiosuutta. Osakorvauksiin päättäneitä juttuja on aineistossa sen verran vähän, että trendiviivan luotettavuus jää heikoksi. Tutkielman johtopäätöksissä esitetään samanlainen kaavio kaikista ratkaisuksista, jonka myötä päästään parempaan kuvaukseen nykytilasta.

Lopuksi on syytä esittää vielä yksi ratkaisu, jossa käräjäoikeus on argumentoinut tuomittavan osakorvauksen suuruutta nähdäkseni menestyksekkäästi huomioden juuri asiaan liittyvän vahingonkorvausoikeudellisen sääntelyn ja sen lopputuloksen.

Tuomio 30 VahKL 6:1:n perusteella kantajan omaksi myötävaikutukseksi vahingosta arvioitiin 1/3. ”Kantajan vaatimus on ollut 13.787,21 euroa ja vastaaja on velvoitettu suorittamaan korvausta 5.524,75 euroa. Kantaja on voittanut jutun, kun otetaan huomioon, että suurin osa kuluista on johtunut korvausperusteen selvittämisestä mukaan lukien korvaushakemuksen laatiminen B:lle ennen asian vireilletuloa käräjäoikeuteen. Käräjäoikeus katsoo, että saman 2/3 vastuun noudattaminen soveltuu myös oikeudenkäyntikuluihin, koska määrällisesti kantajan vaatimus ei ole menestynyt kuin noin 40 prosenttisesti, mikä pitkälti johtuu siitä, ettei kantajan näkemys korjaustavasta ole menestynyt. Näin ollen kyse on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n tilanteesta, jossa asianosaisen vaatimus hyväksytään osaksi.”

4.2.4 Täyden korvauksen soveltuminen osittaisesta häviöstä huolimatta

Neljäs mahdollinen ratkaisu osavoittotilanteissa on osavoitosta huolimatta tuomita OK 21:1:n pääsäännön mukainen täysi korvaus oikeudenkäyntikuluista. Täyden korvauksen soveltumiseen voidaan päätyä kahta reittiä pitkin. Ensinnäkin, jos sillä, minkä asianosainen on hävinnyt, on vain vähäinen merkitys asiassa, hänen tulee saada täysi korvaus kuluistaan. Toisaalta asianosaiselle voidaan tuomita täysi korvaus kuluistaan myös siinä tapauksessa, että hänen vaatimuksensa hyväksymättä jäänyt osa koskee ainoastaan harkinnanvaraista seikkaa, jolla ei ole sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään. Tällaisia ratkaisuja aineistossa oli yhteensä seitsemän kappaletta, joiden keskeiset perustelut esitetään seuraavaksi. Alimmillaan 42 prosentin määrällinen osavoitto johti täyden korvauksen periaatteen soveltamiseen.

Tuomio 25 ”Vastaaja on hävinnyt asian [kantaja voitti määrällisesti 42 prosenttia vaatimuksistaan] ja on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n nojalla velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolen tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. Vastaaja on myöntänyt kantajan oikeudenkäyntikulujen määrän oikeaksi.”²²⁰

Tuomio 7 ”Kantaja on vastaajaan nähden voittanut asian [määrällisesti 44 prosentin osalta]. Näin ollen vastaajan on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 ja 8 §:n nojalla korvattava kantajan oikeudenkäyntikulut asiassa viivästyskorkoineen.”

Tuomio 12 ”Kantajat ovat voittaneet asian [määrällisesti 95 prosentin osalta], minkä vuoksi vastaajien on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n nojalla korvattava kantajien tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset oikeudenkäyntikulut.”

Edellä esitetyt oikeudenkäyntikuluratkaisut voivat sinänsä olla lopputulokseltaan hyväksyttäviä, mutta niiden perustelut ovat virheellisiä. Ratkaisuissa ei nimittäin sovelleta lainkaan OK 21:3:ää, vaikka molemmissa jutuissa kyse on selvästi vain asian osittaisesta voitosta, jolloin pykälää tulisi soveltaa aina. Käräjäoikeus on ikään kuin kokonaan unohtanut perusteluista tämän osavoittosäännöksen ja viitannut vain täyden korvauksen pääsääntöön. Tällaiset puutteet ovat aineiston vakavimmat, sillä kyse on yksinkertaisesti kokonaan väärän lainkohdan soveltamisesta. Seuraavissa ratkaisuissa tuomioistuin on onnistunut perusteluissaan paremmin.

Tuomio 13 ”Kantajien vaatimukset on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla hyväksytty ainoastaan osittain. Kantajien vaatimuksista hyväksymättä jäänyt osa on koskenut piilevänä virheenä vaadittua alakerran kylpyhuoneen osuutta sekä vahingonkorvausvaatimukseen sisältyviä irtaimistolle aiheutuvia vahinkoja ja osittain matkakuluja. Käräjäoikeus toteaa, että alakerran kylpyhuoneen vaurioiden selvittelyllä on ollut olennainen merkitys rakennuksessa todettujen muiden kosteusvaurioiden ja virheiden selviämiseen. Siltä osin, kuin putkivuodon selvittely ei ole liittynyt

---

²²⁰ Todennäköisesti hyvin ohuiden perusteluiden vuoksi vastaaja valitti asiasta hovioikeuteen. Hovioikeus perusteli oikeudenkäyntikulovelvollisuuden kattavammin ja piti käräjäoikeuden tuomion voimassa. Helsingin hovioikeuden tuomio 26.11.2018 (S 18/222).

edellämainittuihin muihin virheisiin, asiassa on arvioitava, mikä merkitys oikeudenkäyntikulujen syntymiseen on sillä seikalla, milloin kylpyhuoneen putkivuodon on todettu alkaneen. Käräjäoikeus katsoo, että kyse on näiltä osin harkinnanvaraisesta seikasta, jolla ei ole ollut asian laatu ja laajuus huomioon ottaen sanottavaa vaikutusta kantajien oikeudenkäyntikulujen määrään. Kantajille tulee siten tuomita täysi korvaus kuluistaan. Vastaajilla ei ole ollut huomauttamista kantajien oikeudenkäyntikuluihin määrältään.”

Tuomio 40 ”Rahamääräisesti A:n vaatimukset ovat menestyneet suurimmaksi osin määrästään. A on pyrkinyt sopimaan asian vastaajan kanssa ilman oikeudenkäyntiä, mutta B ei ole tähän vastannut, joten A on ollut pakotettu nostamaan kanne asiassa. A:lla on oikeus saada täysi korvaus oikeudenkäyntikuluistaan. B on hävinnyt asian, joten hän on velvollinen korvaamaan A:n kohtuulliset oikeudenkäyntikulut.”

Tuomio 15 ”A on voittanut pääosin asian. Käräjäoikeus katsoo, että siltä osin kuin se on hävinnyt asian, on vain vähäinen merkitys asiassa. Näin ollen B on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n 1 momentin nojalla velvollinen korvaamaan A:lle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut ja asianosaiskulut, jotka ovat määriltään riidattomia.”

Eräs mielenkiintoinen erityistilanne löytyy seuraavasta esimerkistä. Kantajan alkuperäiset vaatimukset olivat huomattavasti suurempia, mutta niistä luovuttiin oikeudenkäynnin aikana. Kantaja voitti lopulta kaikki vaatimuksensa koko määrältään. Käräjäoikeus huomioi osapuolten kulujen suuruutta toisiinsa nähden sekä tunnisti kantajalla olleen perusteltu syy nopeaan kanteen nostamiseen. Ratkaisusta ei siis voida vetää sellaisia johtopäätöksiä, että osasta vaatimuksista luopuminen oikeudenkäynnin aikana automaattisesti johtaisi osavoittotilanteessa kantajan kannalta parempaan oikeudenkäyntikuluratkaisuun.²²¹

Tuomio 26 ”Kantajan ja vastaajan oikeudenkäyntikulut ovat olleet lähes samansuuruiset. Kantaja on ryhtynyt Verohallinnon ennakkoratkaisun hakemalla toimiin, joiden seurauksena tavarán katoamisesta aiheutunut

---

²²¹ Asia on pikemminkin toisinpäin OK 21:5:n nojalla. Toisaalta myös Helsingin hovioikeuden tuomiossa 15.5.2008 (S 06/955) todettiin, ettei kaupan purkuvaatimuksesta luopumisella ollut merkitystä oikeudenkäyntikuluratkaisussa. Asiassa oli kuitenkin kyse poikkeuksellisen pitkstä asian käsittelystä, jonka vuoksi purkuvaatimuksesta oltiin luovuttu. Kanne tuli vireille vuonna 1999, mutta tuomio annettiin 2006. Käsiteltyjen tuomioiden perusteilla on selvää, että kanteen osittaiselle luopumiselle on oltava vahvat perusteet, jottei se vaikuttaisi oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen.

vahinko on olennaisesti pienentynyt ja kanteesta on siltä osin luovuttu. Ottaen huomioon tiekuljetussopimuslain 41 §:ssä säädetty kanneaika, kantaja ei ole voinut viivyttää kannevaatimustensa esittämistä kovin pitkään. -- Kantajan oikeudenkäyntikuluvaatimus on määrällisesti hyväksyttävä. B on osittaisesta kanteesta luopumisesta huolimatta velvollinen korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikulut kokonaan.”

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että käräjäoikeudet saattavat päätyä osavoittotilanteissa täyden korvauksen soveltamiseen myös huomattavan kevyin perusteluin. Perusteluvollisuuden laiminlyönti on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmasta ongelmallista, sillä se muun muassa vaikeuttaa asian hävinneen osapuolen mahdollisuuksia arvioida tuomion lainmukaisuutta ja valitusmahdollisuuksia. Tuomioistuinten tulisi huomioida nykyistä paremmin, että aina kun se joutuu hylkäämään kantajan vaatimuksista edes pienen osan, on kyse osavoittotilanteesta. Täyden korvauksen periaate soveltuu hyvin erityisesti määrällisesti suuriin osavoittotilanteisiin, mutta sen soveltamisen perusteet poikkeavat kuitenkin OK 21:1:n suorasta soveltamisesta.

4.3 Oikeuskäytännön epäjohdonmukaisuudet ja kantajan vaatimistaakka

Aineistosta löytyy eniten variaatiota niistä oikeudenkäyntikuluratkaisuista, joissa osavoiton määrällinen osuus on 30 ja 60 prosentin välissä. Näistä ratkaisuksista löytyy ”kulut kuittiin” -ratkaisuja, osakorvaukseen päätyneitä ratkaisuja sekä täyden korvauksen periaatteen mukaisia ratkaisuja. Kuten oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on todettu, määrällinen osuus ei ole ainoa oikeudenkäyntikuluratkaisuun vaikuttava tekijä OK 21:3:n nojalla, mutta kuluratkaisun perusteluissa tulisi ottaa huomioon aina myös hävityn osuuden merkitys.²²² Mikäli oikeudenkäynnin aikana on muita mahdollisia perusteita, jotka vaikuttavat kuluratkaisuun, tulee ne huomioida tämän pohdinnan jälkeen.

Käyn seuraavaksi läpi muutamia aineistosta löytyneitä selvästi erisuuntaisia oikeudenkäyntikuluratkaisuja ja pyrin tarkastelemaan, löytyykö niistä määrällisen osavoiton lisäksi muita merkittäviä tekijöitä kuluratkaisujen perusteiksi vai onko kyse oikeuskäytännön aidosta epäjohdonmukaisuudesta. Lopuksi arvioin, miten kantajan tulee näiden ratkaisujen ja vaatimistaakan valossa asettaa vaatimuksensa tilanteissa, joissa vahingon määrästä on aitoa epäselvyyttä.

---

²²² Ks. KKO 2008:52 ja Jokela 2015, s. 414-415. OK 21:3:n sanamuodon perusteella tuomioistuimen tulisi aina ottaa kantaa siihen, onko sillä, minkä asianosainen on hävinnyt, vain vähäinen merkitys asiassa.

Tuomio 24 ”A ja B ovat voittaneet asiansa perusteen osalta, mutta hinnanalennuksen määrästä on hyväksytty vain noin kolmannes. C:n vastakanne on hylätty. Tässä tilanteessa kärjäoikeus harkitsee oikeaksi C:n ja D:n velvoittamista korvaamaan noin 2/3 eli 19.000 euroa A:n ja B:n oikeudenkäyntikuluista kärjäoikeudessa.”

Tuomio 11 ”Kantajan vaatimukset on hyväksytty ainoastaan osaksi. Asianosaiset saavat pitää oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n nojalla oikeudenkäynti kulunsa vahinkonaan.”

Tuomio 19 ”Kantaja on esittänyt asiassa useita vaatimuksia, joista vaatimuksista osa on hyväksytty ja osa hylätty. Rahamääräisesti vaatimukset ovat menestyneet myös noin puolesta määrästä. Kärjäoikeus katsoo lisäksi vaatimusten olleen selvästi liiallisia ottaen huomioon alkuperäisessä haastehakemuksessa vaadittu määrä suhteessa korjauskustannusten lopulliseen rahalliseen arvoon sekä vastaajan pyrkineen ratkaisemaan asian sovinnollisesti. Vastaaja on katsonut kantajan hyväksyneen vuokrakohteen muutokset hiljaisesti sekä koiran aiheuttamien jälkien olleen tavanomaista kulumista, joten hänellä on ollut peruste kiistää kanne. Asiassa ei ole syytä velvoittaa vastaajaa korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikuluja osaksikaan. Edellä ja yllä selostetuista oikeusohjeista ilmenevin perustein asianosaiset saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.”

Kaikissa yllä olevissa tapauksissa kantaja on voittanut määrällisesti kolmasosan vaatimuksistaan. Käytännössä kyse on kaikissa tapauksissa yhdestä vuokrasuhteeseen tai asuntokauppaan liittyvästä hinnanalennus- / vahingonkorvausvaatimuksesta. Tuomiossa 19 on lisäksi vaadittu vahingonkorvauksen liitännäisvaatimuksena vuokratulon menetystä. Kuitenkin näiden vaatimusten perusteina on iso joukko erilaisia asioita, kuten usein asuntoihin liittyvissä riidoissa. Esimerkiksi Tuomiossa 11 on vaadittu hinnanalennusta kattolämmityksen, märkätilojen rakenteiden, lämminvesivaraajan sekä maaperän virheiden osalta. Tällaisissa oikeudenkäynneissä on käytännössä mahdotonta jakaa oikeudenkäyntikuluja eri perusteiden tuottamiin työmääriin.²²³

---

²²³ Ks. HE 191/1993 vp, s. 12. Esitöiden mukaan ”silloin, kun samassa asiassa esitetään puolin ja toisin useita vaatimuksia, oikeudenkäyntikulujen kohdentaminen eri vaatimuksiin on usein äärimmäisen vaikeata.” Tästä voidaan päätellä, että oikeudenkäyntikulujen jakaminen yksittäisen vaatimuksen eri perusteisiin on vielä vaikeampaa.

Tuomiossa 11 perustelut ovat ongelmallisen puutteelliset. Hinnanalennusvaatimuksen perusteista puolet menestyivät. Kantaja on vaatinut oikeudenkäyntikuluja korvattavaksi, joten tuomioistuimen olisi pitänyt argumentoida, miksi asiassa ei ole OK 21:3:n mukaista syytä velvoittaa vastaajaa korvaamaan kuluja edes osittain.²²⁴ Tuomiossa 19 on tämän syyn puuttumista yritetty perustella, mutta mielestäni epäonnistuneesti. Kantajan voittama osuus on ollut merkittävä, ja perusteet ovat suurimmaksi osaksi menestyneet, joten kantajan olisi tullut saada osakorvaus oikeudenkäyntikuluistaan. Tuomiossa 24 ei sen paremmin ole perusteltu, miksi käräjäoikeus on harkinnut 19 000 euron osakorvauksen oikeudenmukaiseksi, mutta erityisesti vahingonkorvausoikeudellisesta näkökulmasta kyseistä tuomiota on pidettävä näistä esimerkeistä onnistuneimpana. Ratkaisujen lopputulosten sekä erityisesti perusteluiden puutteellisuuden myötä oikeuskäytäntöä on näiden tuomioiden osalta pidettävä ristiriitaisena.

Seuraavissa tapauksissa on kyse 41 prosentin ja 42 prosentin määrällisistä osavoitoista. Ensimmäisessä tuomiossa kulut on kuitattu ja toisessa kantaja on saanut täyden korvauksen oikeudenkäyntikuluistaan. Molemmissa ratkaisuissa tuomioistuin on täyttänyt perusteluvelvollisuutensa heikosti oikeudenkäyntikuluratkaisujen osalta.²²⁵ Lisäksi molemmissa ratkaisuissa on kyse ollut vielä edellisiä ratkaisuja selkeämmin ainoastaan tuomittavan korvauksen määrästä.

Tuomio 27 ”Asiassa ei ole ollut kysymys vahingonkorvausvelvollisuuden perusteesta vaan ainoastaan korvausmäärästä. A on vaatinut lähes 5.000 euron korvausta, josta B on jo ennen oikeudenkäyntiä myöntänyt 1.000 euroa oikeaksi. Kun A:n vaatimus on hyväksytty ainoastaan osaksi asianosaiset saavat oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n nojalla pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.”

Tuomio 25 ”Vastaaja on hävinnyt asian ja on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n nojalla velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolen tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. Vastaaja on myöntänyt kantajan oikeudenkäyntikulujen määrän oikeaksi.”

---

²²⁴ Tuomio on sittemmin kumottu Helsingin hovioikeuden tuomiolla 28.2.2014 (S 13/578). Kantajat hävisivät hovioikeudessa asian suurimmalta osin ja joutuivat korvaamaan huomattavan osan vastaajan oikeudenkäyntikuluista.

²²⁵ Ks. perusteluvelvollisuudesta ja sen merkityksestä Ervo 2005, s. 415-424 ja alaluku 6.2.

Tuomio 25 on sittemmin vahvistettu hovioikeudessa, joka on perustellut oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden oikein OK 21:3:n harkinnanvaraisen seikan kautta.²²⁶

Alaluvussa 4.2.3 on käyty lisäksi läpi sitä epäjohtonmukaisuutta, jota löytyy tuomioista, joissa on sinänsä samankaltaisten tilanteiden kautta päädytty oikeaoppisesti osakorvausten tuomitsemiseen, mutta osakorvausten suuruuksia ei ole perusteltu. Näiden edellä mainittujen havaintojen myötä voidaan perustellusti todeta käräjäoikeuksien oikeuskäytännöstä löytyvän selittämättömiä eroja oikeudenkäyntikulujen tuomitsemisessa osavoittotilanteissa.²²⁷

Kantajan näkökulmasta aineiston perusteella vaikuttaa selvältä, että kantajan on syytä välttää asettamasta vahingonkorvausvaatimusta epärealistisen korkeaksi.²²⁸ Vaikka kanne menestyisi perusteeltaan kokonaan, tuomitun korvauksen ollessa selvästi vaadittua pienempi kantajalla on suuri riski joutua itse vastaamaan ainakin osasta omia oikeudenkäyntikulujaan.

Määräämisperiaatteen vuoksi kantajan ei kuitenkaan kannata myöskään asettaa vaatimustaan liian alhaiseksi. Tämän tutkielman aineiston perusteella voidaan todeta, että kunhan vaatimus on asetettu niin, että siitä tulee hyväksytyksi ainakin 60 prosenttia, kantajan mahdollisuudet saada oikeudenkäyntikulut korvatuksi täyden korvauksen periaatteen mukaisesti nousevat merkittävästi.

Toinen kantajan kannalta harkinnanarvoinen seikka on se, kuinka paljon asiassa kannattaa esittää vaihtoehtoisia vaatimuksia tai vaihtoehtoisia perusteita vaatimusten tueksi.²²⁹ Jos esimerkiksi asuntokauppaa koskevan riidan osalta kantaja todellisuudessa arvioi kaupan purkuvaatimuksen hylkäämisen mahdollisuuden korkeaksi, saattaa olla oikeudenkäyntikuluriskin vuoksi perustellumpaa vaatia ainoastaan hinnanalennusta. Jokela on tulkinnut asiaa seuraavalla tavalla:

---

²²⁶ Helsingin hovioikeuden tuomio 26.11.2018 (S 18/222).

²²⁷ Tätä ongelmaa käsitellään laajemmin luvussa 6.

²²⁸ Joissain tilanteissa kanteen nostamiseen liittyvät määrääjat puoltavat kuitenkin kanteen pikaista nostamista ja vahingon tarkan arvioinnin siirtämistä myöhemmäksi prosessissa. Ks. Tuomio 26 ja alaluku 4.2.4. Lisäksi Tuomion 4 mukaan: ”Kiinteistön kaupan liittyvissä laatuvirheriidoissa on kuitenkin tyypillistä se, ettei asiaa vireille pantaessa ole edes selvillä hinnanalennuksena vaadittavien korjauskustannusten määrä. Tällöin vaatimukset esitetään enimmäismääräisinä ja tarkat eritellyt määrät valmistelun aikana ennen pääkäsittelyä, joten alkuperäisten vaatimusten supistamisella ei ole merkitystä oikeudenkäyntikulujen korvattavuuden kannalta.”

²²⁹ Ks. KKO 2007:96. Ratkaisussa kantaja voitti vahingonkorvauskanteensa kolmannella perusteellaan. Kun sekä ensisijainen että toissijainen peruste oli hylätty, kantaja joutui korvaamaan osan vastaajan oikeudenkäyntikuluista.

”OK 21:3.1:n soveltaminen juttuun, jossa kantaja on esittänyt vaihtoehtoisia vaatimuksia tai jossa vastaaja on vedonnut kiistämisensä tueksi useisiin vaihtoehtoihin perusteisiin, näyttää tulkinnanvaraiselta. Tällaisissa tapauksissa kantaja haluaa yleensä saada vain yhden suorituksen ja vastaaja puolestaan haluaa saada kanteen torjutuksi, jolloin täyttä kulukorvausta on pidettävä perustelluimpana vaihtoehtona. Joissakin tapauksissa ensisijaista vaatimusta, esimerkiksi kaupan purkua pelkkään vahingonkorvaukseen nähden, voidaan kuitenkin pitää siinä määrin ”erillisenä” vaatimuksena, että kulujen kuittaminen tai osakorvaus voi tulla kysymykseen, jos ensisijainen vaatimus hylätään.”²³⁰

Näin ollen merkitystä näyttäisi olevan erityisesti sillä, ovatko purku- ja hinnanalennusvaatimuksen perusteet olennaisesti samat. Kun kantaja esittää purkuvaatimuksen perusteina sellaisia vakavampia kauppaan liittyviä virheitä, joita tuomioistuin ei katso näytetyn toteen, on oikeudenmukaista, ettei kantaja saa täyttä korvausta oikeudenkäyntikuluistaan, vaikka toissijainen hinnanalennusvaatimus tulisi hyväksytyksi kokonaan. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että myös asiamiesten olisi syytä kannetta laatiessaan ja oikeudenkäynnin aikana kiinnittää entistä enemmän huomiota oikeudenkäyntikuluvaatimusten perusteluun ja esittää mahdollisesti toissijaisia kuluvaatimuksia mahdollisen osavoiton varalle.²³¹

4.4 OK 21:3:n harkinnanvaraisen seikan tulkinta oikeuskäytännössä

Lakivaliokunta lisäsi käsittelyssään OK 21:3:ään maininnan, jonka mukaan silloin kun osavoittotilanteessa on kyse harkinnanvaraisen seikan osittaisesta hyväksymisestä, tuomioistuin voi tuomita täyden korvauksen oikeudenkäyntikuluista. Harkinnanvaraisen seikan käsite onkin aiheuttanut oikeuskäytännössä epäselvyyksiä, sillä lakivaliokunta ei perustellut mietinnössään valitun termin sisältöä juurikaan. Lakivaliokunta toisaalta toi lausunnossaan esimerkinomaisesti esiin juuri vahingonkorvausoikeudenkäynnin.²³²

Aikaisemman oikeuskäytännön perusteella harkinnanvaraisen seikan käsite on jäänyt epäselväksi. Korkein oikeus on ottanut käsitteeseen kantaa ratkaisuisaan KKO 2002:70 –

---

²³⁰ Jokela 2015, s. 415.

²³¹ Hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden mukaan ”[a]sianajaja on velvollinen lakia ja hyvää asianajajatapaa noudattaen parhaan kykynsä mukaan valvomaan asiakkaansa etua ja oikeutta.” Oikeudenkäyntikuluratkaisulla on tässä tutkielmassa todetulla tavalla huomattava merkitys asiakkaan edun kannalta, joten kuluvaatimuksen prosessaamiseen tulisi myös kiinnittää huomiota.

²³² LaVM 22/1993 vp, s. 3.

2002:72. Ensimmäisessä ratkaisussa katsottiin, että kivusta, särystä sekä kosmeettisesta haitasta vaaditut korvausmäärät olisivat olleet harkinnanvaraisia seikkoja, mutta tällaisen vaatimusten osittainen hylkääminen VahKL 6:1:n nojalla ei ollut harkinnanvarainen seikka. Toisessa ratkaisussa todettiin irtisanomisajan palkkaa koskevan vaatimuksen koskevan harkinnanvaraista seikkaa. Kolmannessa ratkaisussa todettiin, että sopimuksen perusteettoman irtisanomisen myötä syntynyt ylimääräinen kehittämistyö ja yritystoiminnan uudelleenjärjestelyn aiheuttamat kustannukset eivät myöskään olleet harkinnanvaraisia seikkoja. Varsinainen perustelu sisältyi lauseeseen, jonka mukaan ”asiassa esitetyllä todistelulla on muutenkin ollut merkitystä harkittaessa sekä vaadittujen kustannusten korvattavuuden perustetta että korvattavien kustannusten määrää.”²³³

Harkinnanvaraisesta seikasta on usein kysymys ainakin silloin, kun kyse on aineettoman vahingon arvioinnista.²³⁴ Tämä tulee hyvin esiin myös markkinaoikeuden oikeuskäytännössä.²³⁵ Lisäksi esimerkiksi TSL 12:2:n mukaisen korvauksen työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä on vakiintuneesti katsottu olevan harkinnanvarainen seikka.²³⁶

Tutkielman empiirisessä aineistossa muutamissa tuomioiden perusteluissa viitattiin harkinnanvaraisen seikan käsitteeseen. Tuomiossa 21 oli kyse kivusta ja särystä sekä henkisestä kärsimyksestä maksettavista korvauksista. Edellä mainitusti käsitettä on tältä osin käyty läpi korkeimmassa oikeudessa. Vaikuttaa siten selvältä, että kipukorvausten osalta kyse on harkinnanvaraisesta seikasta.

Tuomio 21 ”A on pääosin hävinnyt asian. Vaatimusten hyväksymättä jääneessä osassa on kyse harkinnanvaraisesta seikasta, jolla ei ole sanottavaa vaikutusta oikeudenkäyntikulujen määrään.”

Tuomiossa 32 on ollut kyse asumishaitan määrän arvioinnista, jota tuomioistuimien on perustellusti pitänyt harkinnanvaraisena seikkana. Lisäksi tuomiossa on pidetty

---

²³³ Koulu 2003, s. 122.

²³⁴ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 75 ja Lappalainen – Hupli 2017, s. 818.

²³⁵ Markkinaoikeuden tuomio 19.10.2018 (2017/765): ”A on vaatinut toiminimensä loukkaukseen perustuvana vahingonkorvauksena 45.000 euroa, josta on hyväksytty 1.000 euroa. Siitä huolimatta, että tuomitun vahingonkorvauksen määrä on olennaisesti vaadittua pienempi, asiassa on tältä osin katsottava olevan kysymys sellaisesta harkinnanvaraisesta seikasta, jolla ei ole ollut sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään.”

²³⁶ Helsingin hovioikeuden tuomio 26.11.2018 (S 18/222): ”Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että työsuhteen perusteettoman päättämisen johdosta vaadittua korvauksen määrää voidaan pitää oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuna harkinnanvaraisena seikkana (KKO 2002:71).”

harkinnanvaraisena sellaisen vahingon määrän arviointia, jonka korjausta ei ole vielä suoritettu.

Tuomio 32 ”Oikeudenkäynnin keskeinen kysymys on koskenut asunto-osakeyhtiön kunnossapitovastuun edellyttämien toimenpiteiden tekemistä. Näiltä osin on hylätty kesäkuun 2013 ja joulukuun 2013 välistä aikaa koskeva vaatimus. Muista vaatimuksista on hylätty kokonaan ainoastaan asumishaitan lisäksi tehty erillinen vaatimus olohuoneen käyttämättömyydestä joulukuussa 2013 ja tammikuussa 2014. Korvausvaatimuksia ei ole hyväksytty määrällisesti kokonaan, mutta määrät ovat koskeneet harkinnanvaraisia seikkoja, joilla ei ole ollut sanottavaa vaikutusta oikeudenkäyntikulujen määrään.”

Tuomiossa 34 on kyse yksittäisen vahingon määrän arvioinnista, joka on aiheutunut kotietsinnän yhteydessä. Tuomioistuimien on arvioinut sitä, miltä osin korjaustöiden jälkeen kantajan omakotitalon yläpohja on tullut parempaan kuntoon kuin se on ollut ennen kotietsintää. Mielestäni myös tällainen arviointi on ollut sellaisen harkinnanvaraisen seikan arviointia, jolla ei ole ollut merkitystä oikeudenkäyntikulujen määrään. Tuomioistuimien on kuitenkin päätenyt toisenlaiseen ratkaisuun.

Tuomio 34 ”Sitä minkä A on hävinnyt, käräjäoikeus ei pidä merkitykseltään vähäisenä eikä sellaisena puhtaasti harkinnanvaraisena seikkana, jolla ei olisi ollut sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään. Asiassa esitetty näyttö on kohdistunut kaikkiin vaurioihin.”

Tuomiossa 36 on puolestaan todettu oikein, ettei vahingon määrän arviointi ollut pääosin harkinnanvarainen seikka, sillä kyse oli siitä, mitä on ylipäätään katsottava asunto-osakeyhtiön johtohenkilön huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta aiheutuneena vahinkona.

Tuomio 36 ”Vahinkojen syy-yhteyden ja määrän sekä sovittelun edellytysten selvittäminen ja arviointi on jäänyt huomattavasti vähemmälle painoarvolle ja selvitystyölle, vaikka nämäkään kysymykset eivät pääosin ole harkinnanvaraisia seikkoja.”

Lisäksi seuraavassa hovioikeuden tuomiossa tulee esiin se peruseriaate, että lähtökohtaisesti vahingon määrä ei ole harkinnanvarainen seikka, vaikka tätä onkin käytetty

esimerkkinä lakivaliokunnan mietinnössä. Pääsääntöisesti vahingon määrä on sellainen seikka, joka kantajan tulee OK 17:2:n mukaisesti näyttää toteen.

Itä-Suomen hovioikeus 5.6.2007 (S 06/42) Hovioikeus totesi kiinteistönkauppaa koskevassa riidassa, että ostajien vaatimusten hyväksymättä jäänyt osuus ei ollut OK 21:3.2:ssa tarkoitettu tavoin koskenut ainoastaan harkinnanvaraista seikkaa, jolla ei olisi ollut sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään, koska asiassa esitetyllä todistelulla oli ollut merkitystä harkittaessa laatuvirheiden olemassaoloa ja hinnanalennuksen määrää.

Sekä tämän tutkielman aineiston että aikaisemman oikeuskäytännön valossa on todettava, ettei harkinnanvaraisen seikan käsite ole edelleenkään täsmentynyt oikeuskäytännössä riittävällä tavalla. Usein kysymys nousee esiin aineettoman vahingon korvaamisen tai muiden määrällisten vaatimusten yhteydessä.²³⁷ Kuitenkin tässäkin tutkielmassa on tullut esiin, että vahingon määrää koskeva arviointi saattaa olla harkinnanvarainen seikka myös aineellisissa vahingoissa. Monesti esimerkiksi käytetyn asunnon kaupan jälkeen ostaja ryhtyy pikaisesti virheiden korjaamiseen. Tällöin hän usein korjaa kohteen osittain aikaisempaa parempaan kuntoon, ja tämä tasonparannus on huomioitava vahingonkorvauksen määrää arvioitaessa eduntasoituksena.²³⁸ Se, onko tällainen arviointi puhtaasti harkinnanvaraista, puhtaasti näyttökysymys, vai jotain siltä väliltä jää avoimeksi. Nähdäkseni tällainen eduntasointu tulisi katsoa harkinnanvaraiseksi seikaksi, jolla ei käytännössä ole merkitystä oikeudenkäyntikulujen kannalta.

Joka tapauksessa harkinnanvaraisen seikan käsitteeseen vahingonkorvauksen määrän arvioinnin osalta olisi toivottavaa saada tarkempi selko joko korkeimman oikeuden ennakkopäätöksellä tai lainmuutoksen kautta. Tämä tutkielma osoittaa, että OK 21:3:n soveltamiseen liittyy siinä määrin muitakin haasteita, että lakimuutos vaikuttaisi perustellulta. Muutoksen perusteluissa tulisi tarkemmin määritellä erityisesti vahingonkorvauksia koskien, minkälaiset lopulliseen vahingon määrään vaikuttavat tekijät ovat harkinnanvaraisia seikkoja, tai luopua käsitteen käytöstä kokonaan.

---

²³⁷ Ks. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 75-81.

²³⁸ Hemmo 2005, s. 204.

4.5 Kulujen kohtuullistaminen osavoittosäännöksen nojalla

Kuten tutkielman toisessa luvussa on käyty läpi, oikeudenkäyntikulujen on oltava laadultaan tarpeellisia ja määrältään kohtuullisia voidakseen tulla ylipäättään korvattavaksi. Kohtuullisuus sisältyy siis täyden korvauksen periaatteeseen jo itsessään.²³⁹ Toisaalta myös sinänsä kohtuulliseksi katsottavat oikeudenkäyntikulut voisivat johtaa yhdessä täyden korvauksen periaatteen soveltamisen kanssa kohtuuttomuuteen. Tämän varalta OK 21 lukuun säädettiin vuoden 1999 uudistuksessa uusi kohtuullistamista koskeva 8b §. Oikeudenkäyntikulujen kohtuullistaminen on suhteellisen harvoin sovellettava poikkeus.²⁴⁰

OK 21:3:stä ei sen sijaan ole löydettävissä mitään kohtuullisuusarviointia lain sanamuodosta tai esitöistä. Saarensola on kohtuullisuusharkinnan osalta katsonut, että ”[k]ohtuullistaminen seuraa prosessia, jossa ainakin ajatuksen tasolla ja optimaalisessa tilanteessa myös nimenomaisesti todetaan, mikä olisi täyden korvauksen periaatteen mukainen korvaus.”²⁴¹ Nähdäkseni oikea tapa olisi soveltaa tällaista menettelyä myös OK 21:3:n mukaisissa tilanteissa. Ensin tulisi OK 21:1:n nojalla varmistua kulujen tarpeellisuudesta ja kohtuullisuudesta. Sitten tulisi todeta, mikä olisi OK 21:3:n nojalla oikea korvaus näistä kuluista, ja vasta tämän jälkeen mahdollisesti, kaikkien edellytysten täytyessä, kohtuullistaa kuluja. Valitettavasti aineistosta löytyi kuitenkin useita tuomioita, jotka antavat aiheen epäillä käräjätuomareiden sekoittavan kohtuullisuusharkinnan perusteettomasti osavoittotilanteiden osakorvauksen määrittelemiseen.

Tuomio 3 ”Edellä mainituilla perusteilla on kohtuullista, että asianosaiset saavat pitää heillä asiassa olleet oikeudenkäyntikulut kaikilta osin vahinkonaan.”

Tuomio 29 ”Käräjäoikeus arvioi kohtuulliseksi korvattavien oikeudenkäyntikulujen määräksi 12.000 euroa.”

Tuomio 32 ”Asian lopputulokseen nähden käräjäoikeus katsoo A:lle korvattavaksi kohtuulliseksi oikeudenkäyntikulunmääräksi 24.000 euroa.”

Tuomio 31 ”Kohtuullisena osakorvauksena on yhtiön häviämä osa huomioon ottaen pidettävä 3.000 euroa.”

---

²³⁹ Ks. kohtuullisuuden arvioinnista Saarensola 2017, s. 146-151.

²⁴⁰ Ks. alaluku 2.4.

²⁴¹ Saarensola 2017, s. 157.

Edellä mainituissa ratkaisussa ei sinänsä ole välttämättä päädytty vääriin lopputuloksiin, mutta tuomioissa olisi ollut syytä käyttää esimerkiksi lauserakennetta ”käräjäoikeus pitää oikeudenmukaisena”. Osakorvauksen suuruuden ei nimittäin lain nojalla tule olla erikseen kohtuullinen. Seuraavassa ratkaisussa tuomioistuin on puolestaan oikeaoppisesti erottanut kulujen tarpeellisuus- ja kohtuullisuusharkinnan osakorvauksen suuruutta koskevasta harkinnasta.²⁴²

Tuomio 34 ”A on vaatinut oikeudenkäyntikuluina 9.835,90 euroa, joka voidaan hyväksyä A:n tarpeellisista toimenpiteistä johtuviksi kohtuullisiksi oikeudenkäyntikuluiksi. Asian lopputulos huomioiden B:n tulee korvata edellä mainituista A:n oikeudenkäyntikuluista 5.300 euroa - - ”

Seuraavassa ratkaisussa käräjäoikeus tarkasteli hyväksyttäviä oikeudenkäyntikuluja poikkeuksellisen tarkasti.

Tuomio 23 ”Käräjäoikeus katsoo, että tarpeellisia ja kohtuullisia ovat olleet oikeudenkäyntimaksu 500 euroa ja kulut, jotka ovat aiheutuneet vastaajan velvoittamiseksi vapaaehtoisesti suorittamaan vahingonkorvausta kantajalle, oikeusturvahakemukseen liittyneet kulut lukuunottamatta OP vakuutuksen uusi kirje 500 euroa 25.4.2017, mistä kohtuullisena ja tarpeellisena määränä hyväksytään 125 euroa, sekä haastehakemuksen laatimisesta hyväksytään kohtuulliseksi yhteensä 500 euroa. Sitä vastoin liiallisiksi katsotaan asian jo selvitettyyn tilaan nähden haasteen luonnostelusta 250 euroa ja lopulliseen muotoon saattamisesta 250 euroa ylittävin osin, neuvottelukulut päämiehen kanssa hyväksyttävä määrä 24.5.2017 on 250 euroa ja 23.8.2017 ja 19.9.2017 on 125 euroa, lausuman 28.8.2017 ja 20.9.2017 luonnoksesta hyväksyttävä määrä on 125 euroa, lopulliseen muotoon saattamisesta 21.9.2017 62,50 euroa ja perehtyminen pesänjakajan lausumaan 22.5.2017 hyväksyttävä määrä on 250 euroa sekä 8.9.2017 hyväksyttävä määrä on 125 euroa ja kuluista 250 euroa.”

OK 21:8b:n sanamuodon perusteella kaikkien kohtuullistamisharkintaan vaikuttavien tekijöiden tulee täytyä samanaikaisesti.²⁴³ Kulujen kohtuullisuutta arvioidessaan tuomioistuinten tulisi ratkaisuisaan erottaa selkeästi OK 21:1:n ja OK 21:8b:n mukainen

---

²⁴² Toisaalta osakorvauksen suuruusharkintaa ei ole perusteltu lainkaan.

²⁴³ Ks. näistä tekijöistä laajasti Saarensola 2017, s. 170-205.

kohtuullisuusharkinta. Osavoittotilanteen perusteella laki ei anna mahdollisuutta erilliselle kohtuullisuusharkinnalle, vaan se tulisi tehdä edellä mainittujen pykälien nojalla. Aineiston perusteella tuomioistuinkäytännössä on havaittavissa selkeitä puutteita kohtuullistamisharkintaan ja kohtuullistamiskäsitteen käyttöön liittyen.

5 Oikeudenkäyntikulut vahingonkorvausoikeudellisesta näkökulmasta

5.1 Vahingonkorvausoikeudellinen vahinko

Kuten tutkielmassa ja sen aineistossa on aiemmin tullut esille, osavoittotilanteet koskevat valtaosin juuri vahingonkorvausoikeudenkäyntejä.²⁴⁴ Tämän vuoksi on mielekästä tarkastella oikeudenkäyntikuluja myös vahingonkorvausoikeudellisesta näkökulmasta ikään kuin osana syntynyttä vahinkoa. Oikeudenkäyntikulut muodostavat lähes aina merkittävän osan asian kokonaisuudesta ja merkityksestä osapuolille. Edellisessä luvussa käsitellyn empiirisen aineiston osalta vaaditut oikeudenkäyntikulut ylittivät pääasian intressin 30 prosentissa jutuista.

Liberalistisen vahingonkorvausoikeusteorian mukaan vahingonkorvaussääntelyä on oltava siksi, että se yhteensovittaa yhteiskunnan yksilöiden vapauden sekä vastuun. Yksilön vapauden rajat asetetaan siten, että omia vapauksiaan toteuttaessaan ei saa estää muilta vastaavaa mahdollisuutta. Näin ollen turvataan kaikille yksilön omia arvoja ja pyrkimyksiä vastaavan ihmiselämän edellytykset.²⁴⁵

Vahingonkorvausoikeudessa on pohjimmiltaan ratkaistavana kysymys siitä, miten vahingosta aiheutuvat haitalliset seuraamukset jaetaan vahinkoa kärsineen ja sen aiheuttaneen kesken. Vahingonkorvausoikeuden tavoitteet on jaettu kahteen osaan. Yleisesti vahingonkorvaussäännöksillä pyritään ehkäisemään vahinkojen syntyminen ylipäätään (preventiivinen vaikutus). Toisaalta yksittäisen vahinkotapahtuman osalta vahingonkorvausoikeuden tehtävänä on hyvittää tilanne vahingonkärsijälle (reparatiivinen vaikutus). Nykyään reparatiivinen vaikutus on korostunut, vaikkakin vahingonkorvauslaki sisältää molempia tavoitteita ilmentäviä säännöksiä.²⁴⁶ Tämän tutkielman näkökulman kannalta fokus on nimenomaan vahingonkorvausoikeuden reparatiivisessa luonteessa. Lisäksi tässä yhteydessä on syytä huomata, että vahingonkorvausoikeudella sekä siviiliprosessioikeudella on perinteisesti ollut samankaltaiset ja samalla tavalla jaotellut tavoitteet: yleisesti estää vahinkoja tai riitoja sekä yksittäistilanteessa korjata vahinko tai ratkaista riita.

---

²⁴⁴ Lisäksi lakivaliokunnan mietinnössä todetaan vahingonkorvaus nimenomaisena esimerkkinä. LaVM 22/1993 vp, s. 3.

²⁴⁵ Mielityinen 2006, s. 181-182.

²⁴⁶ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 7-8.

Itse vahingon määritelmää on lähestytty 1800-luvun puolivälistä alkaen saksalaisen Mommsenin differenssiopin kautta. Differenssioppi perustuu kahden tapahtumakulun vertailuun.²⁴⁷ Vahinkona pidetään siten odotetun eli hypoteettisen ja todellisen tapahtumakulun erotusta.²⁴⁸ Vahingon määrän arviointi onkin siten monissa tapauksissa hyvin hankalaa, sillä erityisesti monimutkaisissa tapauksissa voidaan perustellusti esittää hyvin erilaisia hypoteettisia tapahtumakuluja.²⁴⁹ Vahingonkärsijällä on lähtökohtaisesti todistustaakka aiheutuneesta vahingosta, joten vahingonkärsijän tulisi pystyä myös näyttämään hypoteettisen tapahtumakulun sisältö.²⁵⁰ Se, kuinka korkealle tämä taakka tulee kulloinkin asettaa, on laaja kysymys, jota ei ole tässä tarkoituksenmukaista käsitellä.²⁵¹

Yllä esitetyn määritelmän myötä näyttäisi siltä, että oikeudenkäyntikuluja voitaisiin lähestyä myös vahingonkorvausoikeudellisen ajattelun kautta. Kuluja voitaisiin siis pitää pääasian perusteesta syntyneinä erillisinä vahinkoina, kuten esimerkiksi sijaisasumisen kustannuksia hometaloriidoissa. Oikeudenkäyntikulujen osalta vahingon määrän osoittaminen ei myöskään ei tuottaisi edellä kuvattuja haasteita hypoteettisesta tapahtumankulusta, sillä perustellusti voidaan esittää, että ilman aiheutettua vahinkoa oikeudenkäyntikuluja ei olisi syntynyt lainkaan.

Jotta vahinko voi ylipäättään tulla korvattavaksi, sen tulee olla syy-yhteydessä tekoon tai toimintaan. Teon tai toiminnan tulee puolestaan olla joko tuottamuksellista tai perustua ankan vastuun tilanteisiin.²⁵² Vahinkolajit on perinteisesti jaettu henkilö- ja esinevahinkoihin sekä varallisuusvahinkoihin.²⁵³ Oikeudenkäyntikulujen osalta kyse olisi puhtaista varallisuusvahingoista. Tällaisten vahinkojen korvattavuuteen vaikuttaa merkittävästi se, onko kyse sopimuksenulkoiseen vastuuseen vai sopimusvastuuseen perustuvasta tilanteesta.

Vahingonkorvauslaissa on asetettu rajoituksia puhtaan varallisuusvahingon korvaamiseksi sopimuksenulkoisissa tilanteissa. Puhtaat varallisuusvahingot voidaan VahKL 5:1:n nojalla korvata silloin, kun vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käyttäessä tai muuten on erittäin painavia syitä vahingon korvaamiseen. Käytännössä

---

²⁴⁷ Hemmo 1994, s. 62.

²⁴⁸ Halila – Norros 2017, s. 502 ja Ståhlberg – Karhu 2013, s. 9.

²⁴⁹ Esim. kilpailuoikeudellisten vahingonkorvausten osalta Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 73.

²⁵⁰ Hemmo 2005, s. 145.

²⁵¹ Ks. Halila 1955, s. 259-290. Lisäksi vahingon määrän todistelun ongelmista ks. Klami 1995, s. 124-125.

²⁵² Hemmo 2005, s. 109.

²⁵³ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 289.

puhtaat varallisuusvahingot tulevat harvoin korvattavaksi vahingonkorvauslain nojalla.²⁵⁴ Sopimusvastuussa puolestaan pääsääntönä on puhtaidenkin varallisuusvahinkojen korvaaminen.²⁵⁵

Isossa-Britanniassa on käyty enemmän keskustelua siitä, milloin oikeudenkäyntikuluja voidaan pitää vahingonkorvaukseen oikeuttavina vahinkoina.²⁵⁶ Pääsäännöksi on muodostunut se, ettei oikeudenkäyntikuluja voida vaatia vahingonaiheuttajalta vahinkona, vaan oikeudenkäyntikulusäännöstö on oma kokonaisuutensa, jota ei voida heikentää vaatimalla oikeudenkäyntikuluja vahinkoina.²⁵⁷

Erään tulkintaongelman muodostavat erilaiset asiantuntijalausunnot ja muut selvittelykulut. Asiantuntijalausunnot ovat välttämättömiä silloin, kun oikeudenkäynnin kohteeseen liittyy sellaisia seikkoja, joita ei voi tuomarin ammattitaidolla tietää.²⁵⁸ Kiinteistönkauppoja koskevasta hovioikeuskäytännöstä on löydettävissä sekä ratkaisuja, joiden mukaan selvittelykuluja on vaadittava vahingonkorvauksena että ratkaisuja, joiden mukaan selvittelykuluja voidaan vaatia vain oikeudenkäyntikuluina.²⁵⁹ Näyttökysymysten kannalta on huomattava ero siinä, kumman tavan kantaja valitsee. Vahingonkorvausta vaadittaessa tulee täyttyä vahingonkorvauksen kaikki yleiset edellytykset, kuten vahingonaiheuttajan tuottamus. Oikeudenkäyntikulujen rajoituksena on puolestaan OK 21:1:n mukainen tarpeellisuus ja kohtuullisuus.²⁶⁰ Ottaen huomioon OK 21:8:n esityöt, selvittelykuluja tulee voida vaatia oikeudenkäyntikuluina.²⁶¹ Tämä on myös kantajan kannalta edullisempaa. Toisaalta mikään ei nähdäkseni myöskään estä tuomioistuinta tuomitsemasta edellä mainittuja kuluja myös vahingonkorvauksena kantajan niin vaatiessa ja osoittaessaan kaikkien vahingonkorvauksen edellytysten täyttyvän.

Suomessa oikeudenkäyntikulujen korvattavuus vahingonkorvauksena on käytännössä tutkimaton alue. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että myös täällä on päädyttävä ratkaisuun, jossa oikeudenkäyntikulut ovat lähtökohtaisesti oma kokonaisuutensa, joita ei voida vaatia

---

²⁵⁴ Saarnilehto 2007, s. 118-122.

²⁵⁵ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 321-322 ja Saarnilehto 2007, s. 118.

²⁵⁶ Merret 2009, s. 468.

²⁵⁷ Ibid, s. 490.

²⁵⁸ Rask 2011, s. 11. Asiantuntijoiden käytön yhtenä vaarana on oikeudellisen ratkaisuvallan osittainen siirtyminen asiantuntijoille. Lisäksi oikeudenkäymiskaaren epäselvän systematiikan vuoksi voi olla epäselvää, ketä oikeudenkäynnissä on pidettävä asiantuntijana. Rask 2011, s. 17.

²⁵⁹ Koskinen-Tammi – Laurila 2010, s. 316.

²⁶⁰ Ibid, s. 451.

²⁶¹ HE 191/1993 vp, s. 16. Samaan ratkaisuun on päätyntä esimerkiksi Itä-Suomen hovioikeus tuomiossaan 17.10.2006 (S 05/420).

vahingonkorvausoikeudellisina vahinkoina.²⁶² Voidaan ikään kuin ajatella, että OK 21 luvun erityissäännökset sivuuttavat yleiset vahingonkorvauslain säädökset sekä vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet.²⁶³

Niin Isossa-Britanniassa kuin meilläkin oikeudenkäyntikuluja voidaan pitää vahingonkorvausoikeudessa tarkoitettuina vahinkoina tietyissä tilanteissa. Kuluja voidaan esimerkiksi vaatia oikeudenkäynnin jälkeen kolmannelta taholta, joka on aiheuttanut oikeudenkäynnin tarpeen.²⁶⁴ Sen sijaan on selvää, ettei vahingonaiheuttajan ja vahingonkärsijän välisessä suhteessa lopullisia oikeudenkäyntikuluja yksittäisestä vahingosta voida ratkaista enää uudessa oikeudenkäynnissä *ne bis in idem* ja *res judicata* -periaatteiden nojalla.

5.2 OK 21:3 ja vahingonkorvausoikeudellinen täysi korvaus

Vahingonkorvausoikeudessa korvattavan määrän osalta lähtökohta on täyden korvauksen periaate, jonka mukaan vahingonkärsijällä on oikeus saada korvaus kaikesta kärsimästään vahingosta, joka on ollut ennakoitavassa syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan.²⁶⁵ Korvausta on suoritettava siten niin suuri määrä, että vahingonkärsijä pääsee korvauksen myötä asemaan, jossa hän olisi, ellei vahinkotapahtumaa olisi sattunut.²⁶⁶ Ns. rikastumiskielto on täyden korvauksen periaatteen rajoitus. Sen mukaan korvaus ei saa johtaa myöskään siihen, että vahingonkärsijä saa lopulta etua vahinkotapahtumasta.²⁶⁷ Täyden korvauksen periaatetta rajoittaa myös vahingonkärsijän velvollisuus pyrkiä rajoittamaan korvattavan vahingon määrää.²⁶⁸

Kuten aiemmin on tullut ilmi, oikeudenkäyntikulujen jakautumista koskevien säännösten taustalla on samantyyppinen täyden korvauksen periaate, vaikka OK 21:3:n mukaisena pääsääntönä se ei enää olekaan. OK 21:3:n mukaisen ”kulut kuittiin” -lähtökohdan soveltaminen ei toteuta vahingonkorvausoikeuden reparatiivisia näkökohtia usein lainkaan riittävästi.²⁶⁹

---

²⁶² Tähän on päädytty myös Belgiassa vuoden 2002 oikeudenkäyntikuluja koskevan uudistuksen yhteydessä. Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 18.

²⁶³ Lex specialis derogat legi generali -periaate.

²⁶⁴ Tämä tulee hyvin esille tapauksessa KKO 2012:101, jossa oikeudenkäyntikuluja pidettiin osana virheellisen tuotteen myynnistä aiheutunutta välitöntä vahinkoa.

²⁶⁵ Halila – Norros 2017, s. 501.

²⁶⁶ HE 167/2003 vp, s. 36. Ks. lisäksi Ståhlberg – Karhu 2013, s. 397.

²⁶⁷ Hemmo 2005, s. 144.

²⁶⁸ HE 167/2003 vp, s. 36.

²⁶⁹ Ervasti 2009, s. 757.

Osavoittotilanteiden kannalta ongelmallisimpia ovat tilanteet, joissa kaikki vaatimusten perusteet tulevat hyväksytyksi ja osavoiton määrällinen osuus on suhteellisen korkea, mutta tuomioistuimien ei päädy OK 21:1:n mukaiseen täyden korvauksen soveltamiseen. OK 21:3 antaa tällaiseen tilanteeseen mahdollisuuden, vaikka kyse olisi vain edellä kuvatuista harkinnanvaraisista seikoista, sillä pykälän mukaan tällaisissa tilanteissa ainoastaan ”voidaan” tuomita täysi korvaus.

Silloin, kun osa perusteista hylätään tai määrällinen osavoitto on pienehkö, saattaa syntyä myös ongelmia reparatiivisen vahingonkorvausoikeuden toteutumisen kanssa. Nykyisin monesti asian lopputulos jää tällaisissa osavoittotilanteissa kantajan kannalta niin epäedulliseksi, että sinänsä oikeutettuun ja perusteltuun oikeudenkäyntiin ei olisi kannattanut lainkaan lähteä.²⁷⁰

Yhdessä oikeudenkäyntikulusääntelyn kanssa vahingonkärsijän oikeussuojan toteutumisen kannalta saattaa siten syntyä ongelmallisia tilanteita. Koko oikeudenkäyntiprosessin yksi merkittävimmistä funktioista on oikeussuojan tarjoaminen yksityisoikeudellisten intressien hyväksi.²⁷¹ Oikeussuoja-ajattelu korostuu nimenomaan yksittäistapausten ratkaisussa ja niiden hyväksyttävyydessä aineellisen oikeuden näkökulmasta.²⁷² Ruotsin korkein oikeus on kiinnittänyt oikeudenkäyntikuluratkaisuihinsa paremmin huomiota siihen, onko itse vahingonkorvauksen peruste tullut hyväksytyksi. Osavoittoa koskevassa ennakkotapauksessa, jossa kantajalla oli sekä 3 000 että 12 000 kruunun vaatimukset, joista jälkimmäinen menestyi vain neljänneksen osalta, kantaja sai kuitenkin korvauksen kaikista oikeudenkäyntikuluistaan.²⁷³

Kantaja on usein vahingonkärsijänä käytännössä pakotettu nostamaan vahingonkorvauskanne, sillä vastaaja on kiistänyt vastuunsa kokonaan eikä asiassa päästä muutoin ratkaisuun. Maallikon ei voida olettaa pystyvän hoitamaan esimerkiksi asuntokauppaa koskevaa riitaa ilman asiamiestä, joten käytännössä merkittävien kulujen syntyminen on väistämätöntä, ellei kantaja saa julkista oikeusapua.²⁷⁴

---

²⁷⁰ Esim. Helsingin hovioikeuden tuomio 30.8.2007 (S 04/1441), jossa kantaja sai hinnanalennusta 20 000 euroa, mutta joutui vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan 23 180 euron osalta.

²⁷¹ Ervo 2005, s. 104.

²⁷² Saarensola 2017, s. 126.

²⁷³ NJA 1978:307.

²⁷⁴ Ks. Cornford 2016, s. 28 ja s. 39. Oikeus avustajaan kuuluu olennaisesti oikeuden saavutettavuuden periaatteeseen.

Vahingonkorvaustapauksissa tuomioistuimet voisivat nähdäkseni nykylainsäädännönkin valossa perustella oikeudenkäyntikulujen osakorvausten suuruutta osavoittotilanteissa myös vahingonkorvausoikeudellisin näkökulmin asian kokonaisuus huomioden.²⁷⁵ Lisäksi oikeudenkäyntikulukorvauskäytännön muuttaminen kantajaa suosivammaksi olisi mahdollista kantajan oikeussuojanäkökulman perusteella. Tällaisella käytännön tiukentamisella kannustettaisiin myös vastaajia entistä vahvemmin sovintoihin ennen oikeudenkäyntejä, ja kulusäännösten preventiivinen vaikutus toimisi paremmin. Ruotsissa samankaltaisesta sääntelystä huolimatta oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on kiinnitetty enemmän huomiota siihen, mikä merkitys asian määrällisellä osavoitolla tulee olla oikeudenkäyntikulujen jakautumisessa.²⁷⁶

Oikeuskäytännön selkeä muutos yksistään ilman lakimuutosta olisi todennäköisesti hankalaa. OK 21:3.2:n säännöstä tulisikin edellä mainittujen argumenttien nojalla muokata. Lähtökohtana ainakin vahingonkorvausasioissa tulisi olla nimittäin se, että mikäli kantajalla on yksittäinen vahingonkorvausvaatimus, ja vastaajan todetaan aiheuttaneen kyseistä vahinkoa, myös oikeudenkäyntikuluista vähintään osa kuuluu vastaajan korvattavaksi. Tästä puolestaan voitaisiin poiketa erityisistä syistä, esimerkiksi silloin, kun kantajan vaatimus tulee hyväksytyksi huomattavan vähäisenä suhteessa vaadittuun korvaukseen. Näin ollen sekä vahingonkorvausoikeudelliset että siviiliprosessuaaliset preventiiviset tavoitteet toteutuisivat nykyistä paremmin, ja sääntely lisäisi entisestään kannusteita sovittelulle sekä muille vaihtoehtoisille riidanratkaisutavoille.

5.3 Tuomioistuimen suorittama arviointi vahingon määrästä ja sen vaikutus oikeudenkäyntikuluihin

Riita-asioissa lähtökohtana on se, että kantajan tulee näyttää toteen ne seikat, jotka tukevat kannetta.²⁷⁷ Vahingonkorvausasioissa tämä tarkoittaa, että kantajan tulee osoittaa sekä syntynyt vahinko että vahingon määrä muiden vahingonkorvauksen yleisten edellytysten lisäksi.²⁷⁸ Usein vahingon määrään liittyy tekijöitä, joita joudutaan arvioimaan oikeudenkäynnissä. Esimerkiksi silloin, kun vahingonaiheuttajan tuottamuksellinen toiminta on aiheuttanut vain osan vahingosta, korvattavan vahingon määrän osoittaminen

---

²⁷⁵ Ks. Tuomio 30 ja alaluku 4.2.3.

²⁷⁶ Lindell 1998, s. 545-546.

²⁷⁷ Linna 2012, s. 78. Ks. todistustaakkateorioista laajasti Halila 1955, s. 29-76.

²⁷⁸ Näyttötaakkaa koskevat tilanteet vaihtelevat huomattavasti, sillä lainsäädännössä on myös oikeudenkäymiskaaren ulkopuolella useita näyttötaakkaa koskevia erityissäännöksiä. Ks. esimerkiksi asunto-osakeyhtiölain 24 luku.

voi olla hankalaa.²⁷⁹ Nykyisen OK 17:2.3:n mukaan silloin, kun ”yksityisoikeudellisen saatavan määrästä ei ole saatavissa uskottavaa näyttöä taikka se olisi saatavissa vain vaikeuksin tai asian laatuun nähden kohtuuttomilla kustannuksilla tai kohtuuttomalla vaivalla, tuomioistuin arvioi määrän.”²⁸⁰

Todistelua koskevan OK 17 luvun kokonaisuudistuksen yhteydessä kyseistä pykälää päivitettiin. Aiemmin samanlainen arviointivaltuutus koski ainoastaan vahingonkorvausta. Säännöksellä ei ole ollut tarkoitus muuttaa lähtökohtaa, jonka mukaan asianosaisen on esitettävä saatavissa oleva näyttö, ja saatavan määrästä on ainakin pyrittävä esittämään uskottava näyttö.²⁸¹ Näin ollen kantajan tulisi aina yksilöidä myös differenssiopin mukaisesti hypoteettisen tapahtumankulun taloudelliset vaikutukset ja perustelut.²⁸²

Säännöksen nojalla tuomioistuin voi kuitenkin arvioida saatavan määrän, vaikkei siitä olisi esitetty näyttöä lainkaan. Sääntelyn tarkoituksena on mahdollistaa korvauksen tuomitseminen silloin, kun maksuvelvollisuudesta on pystytty esittämään luotettava näyttö. Olisikin nimittäin epäoikeudenmukaista, mikäli kanne jouduttaisiin hylkäämään kokonaan sen vuoksi, ettei maksun suuruudesta ole esitetty riittävän vahvaa näyttöä.²⁸³

Esitöiden mukaan säännöstä voidaan soveltaa, kun määrästä ei ylipäättään voida esittää näyttöä lainkaan, tai sen perusteella ei voida arvioida tarkkaa rahamäärää. Lisäksi säännös voi tapauskohtaisesti soveltua tilanteissa, joissa riittävän näytön esittäminen on asian laatuun nähden kohtuuttoman kallista tai vaivalloista. Merkittävä muutos aikaisempaan on lisäksi se, että nykyään arviointia ei tehdä kohtuuden mukaan vaan tuomioistuimen pitää pyrkiä arvioimaan vahinko mahdollisimman realistisesti.²⁸⁴

OK 17 luvussa sen paremmin kuin OK 21 luvussa tai niiden esitöissäkään ei ole otettu kantaa siihen, tulisiko tällaisten tilanteiden vaikuttaa osapuolten oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen jollain tavoin. Tämä kysymys syntyy erityisesti silloin, kun kantajan asiamies on käyttänyt huomattavan osan ajastaan vahingon määrää koskevaan todisteluun ja/tai asiassa on käytetty paljon asiantuntijatodistelua vahingon määrän osalta, mutta lopulta tuomioistuin joutuu arvioimaan vahingon määrän. Tämän tutkielman empiirisestä

---

²⁷⁹ Vahtera 2017, s. 455.

²⁸⁰ Ruotsissa samankaltainen säännös on RB 35:5:ssä.

²⁸¹ HE 46/2014 vp, s. 47.

²⁸² Klami 1995, s. 125. Kantajan tulee aina vaatia tarkkaa määrää, sillä OK 24:3.1:n nojalla tuomioistuin ei voi tuomita vaadittua määrää enempää. Rautio – Frände 2016, s. 37.

²⁸³ HE 46/2014 vp, s. 47. Ks. uudistuksesta Rautio – Frände 2016, s. 37-38.

²⁸⁴ HE 46/2014 vp, s. 47.

aineistosta löytyi muutamia tuomioita, joissa kärjäoikeus totesi arvioineensa itse vahingon määrän.

Tuomio 37 ”Kärjäoikeus katsoo, että asiassa on edellä todetulla tavalla hylätty vaatimukset pääasiassa sen vuoksi, että ne ovat jääneet selvittämättä. Vaatimukset on hyväksytty 500 euron osalta, joka sekin määrä on jouduttu kärjäoikeuden toimesta arvioimaan puuttuvan selvityksen vuoksi.”

Tuomio 38 ”Kantajien vaatimaa korvausmäärää ei ole hyväksytty vaatimuksen mukaisena, vaan tuomittu vahingonkorvaus on arvioitu määrältään kantajien vaatimusta huomattavasti pienemmäksi. - - Edellä mainituilla perusteilla [osittain myös syy-yhteys jäänyt näyttämättä] kärjäoikeus katsoo, että asianosaiset saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.”

Tuomio 34 ”Kärjäoikeus tässä tapauksessa arvioi edellä mainitun oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan sen vahingon, joka A:lle on aiheutunut kotietsinnässä. Kärjäoikeus arvioi vahingon määräksi 5.500 euroa, jonka B:n tulee korvata A:lle.” Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta koskevassa kappaleessa kärjäoikeus huomautti OK 17:2.3:n soveltamisesta, mutta ei täsmentänyt mikä mahdollinen vaikutus asialla oli oikeudenkäyntikuluratkaisun kannalta. ”Kärjäoikeus on edellä todetulla tavalla päättänyt arvioimaan A:lle aiheutuneen vahingon määrän -- Asian lopputulos huomioiden B:n tulee korvata edellä mainituista A:n oikeudenkäyntikuluista 5.300 euroa.”

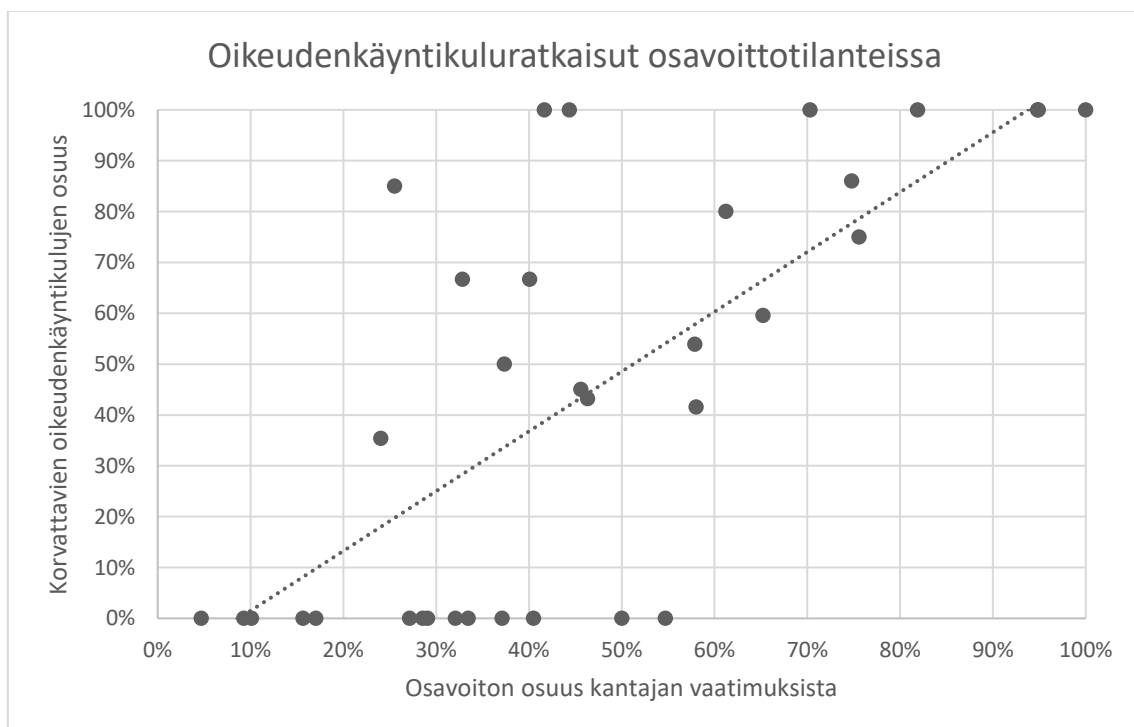
Kysymys siitä, miten OK 17:2.3:n sääntely vaikuttaa oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen, jää tässä tutkielmassa arvailuiden varaan. Yllä esitetyt esimerkit eivät valaise asiaa. Tuomioistuimet saattavat todeta oikeudenkäyntikuluratkaisuissaan, että vahingon määrä on päädytty arvioimaan. Näin ollen on pääteltävissä, että tällä seikalla on ollut ainakin jonkinlainen merkitys tuomioistuimen kuluratkaisun harkinnassa. Harkintaa ja sen lopputulosta ei perustella riittävästi. Lisäksi kun yleensä kyseessä on myös paljon muita oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen liittyviä elementtejä, on OK 17:2.3:n soveltamisen merkitystä mahdotonta arvioida. Tämä lienee yksi mahdollinen prosessioikeudellisen tutkielman aihe tulevaisuudessa.

6 Johtopäätökset

6.1 Empiirisen tutkimuksen johtopäätökset

Tutkielmassa on esitetty useita merkittäviä puutteita käräjäoikeuksien oikeudenkäyntikuluratkaisuissa osavoittotilanteissa. Tutkielmassa on havainnointu, miten samankaltaiset osavoittotilanteet ovat voineet johtaa kokonaan päinvastaisiin oikeudenkäyntikuluratkaisuihin. Lisäksi osakorvausten suuruudet ovat vaihdelleet merkittävästi samankaltaisissa tilanteissa. Oikeudenkäyntikuluratkaisujen perusteluista on löydetty sekä ilmeisen väärän lainkohdan soveltamista että merkittävän puutteellisia perusteluita ja kyseenalaisia johtopäätöksiä.

Oikeuskäytännön perusteella oikeudenkäyntikuluratkaisut osavoittotilanteissa vaihtelevat siis hyvin merkittävästi. Siten tällä hetkellä ei ole tehtävissä yleistäviä johtopäätöksiä osavoiton suuruuden merkityksestä oikeudenkäyntikulujen jakautumisessa.²⁸⁵ Yleisesti voidaan todeta, että osavoittotilanteissa asianosaisilla on huomattava riski joutua vastaamaan ainakin osittain itse omista oikeudenkäyntikuluistaan asian lopputuloksesta huolimatta. Seuraavassa kuviossa on esitetty empiirisen aineiston oikeudenkäyntikuluratkaisut.

Kuvio 10 Oikeudenkäyntikulujen jakautuminen osavoittotilanteissa²⁸⁶

²⁸⁵ Ks. samanlainen johtopäätös Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 11.

²⁸⁶ Kuvioista on jätetty pois ne kuusi tapausta, joissa kantajaa pidettiin asian hävinneenä osapuolena.

Kuten tutkielmassa on aikaisemmin todettu, suurinta vaihtelua kuluratkaisuissa vaikuttaa olevan silloin kun osavoiton määrällinen osuus on 30 ja 60 prosentin välillä. Kantajan kannattaa luonnollisesti pyrkiä asettamaan vahingonkorvausvaatimuksensa mahdollisimman realistisesti ja siten välttää osavoittotilanteen syntymiseltä. Täydellisen tarkkuuden saavuttaminen on kuitenkin useissa tilanteissa perustellusti vaikeaa. Erityisesti asuntokauppariidoissa riidan lopputulos on usein aidosti vaikeasti etukäteen ennustettavissa.²⁸⁷ Toisen merkittävän ryhmän muodostavat erilaiset aineettomiin vahinkoihin liittyvät vaatimukset, kuten esimerkiksi kilpailuoikeudelliset vahingonkorvausjutut.²⁸⁸

Toisaalta voidaan argumentoida juttujen olevan aina niin tapauskohtaisia, että johdonmukaista oikeuskäytäntöä ei tulekaan muodostua pelkästään osavoittojen määrällisiä osuuksia tarkasteltaessa. Tuomioistuimen tulee oikeudenkäyntikuluratkaisua harkitessaan ottaa huomioon koko OK 21 luku, ja siten lopulliset oikeudenkäyntikuluratkaisut voivat perustellusti vaihdella tapauksissa, joissa määrälliset osavoitot ovat yhtä suuret. Toisaalta empiirisen aineiston myötä on osoitettu, että usein tällaisia perusteita ei ole tai niitä ei ainakaan ole tuotu esiin. Siten osavoiton määrällinen osuus on hyvä lähtökohta kuluratkaisulle osavoittotilanteissa.

Tuomioistuinten olisi syytä saada käyttöönsä järjestelmällisesti yllä esitetyn kaltaista oikeuskäytäntöä kuvaavaa aineistoa. Vaikutuksena tulisi olla ainakin se, että käräjäoikeus kiinnittäisi nykyistä enemmän huomiota oikeudenkäyntikuluratkaisun tekemiseen ja tarkastelisi sen asettautumista vallitsevaan oikeuskäyttöön. Näin ollen oikeuskäytännöstä saataisiin hieman ennakoitavampaa. Perustelemalla ratkaisun hyvin, tuomioistuin voisi luonnollisesti poiketa määrällisen osavoiton perusteella yleisesti tuomittavasta kuluratkaisusta. Kansainvälisesti yhtenä merkittävimpana ongelmana on pidetty juuri sitä, että osapuolilla ei ole mahdollisuutta tosiasiallisesti arvioida ennen jutun päättymistä, minkälaisen korvauksen he voivat saada vastapuolelta oikeudenkäyntikuluistaan.²⁸⁹ Tutkielman perusteella Suomessa asianosaisilla ei ole tällaista mahdollisuutta jutuissa, jotka todennäköisesti päättyvät osavoittoihin.²⁹⁰

---

²⁸⁷ Ks. Koskinen-Tammi – Laurila 2010, s. 455-456.

²⁸⁸ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 73.

²⁸⁹ Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2009, s. 39. Sen sijaan asianajajan on ilmoitettava asiakkaalleen mikäli näyttää, että hänen antamansa palkkioarvio ylittyy. Ylönen 2018, s. 562.

²⁹⁰ Alaluvussa 3.1. on osoitettu tällaisten juttujen osuuden kasvaneen merkittävästi viime vuosikymmeninä.

6.2 Tuomioistuinten perusteluvelvollisuuden laiminlyönti oikeudenkäyntikuluratkaisuissa

Tutkielmaa tehtäessä merkittävämmäksi ongelmaksi nousivat tuomioistuinten puutteelliset perusteet oikeudenkäyntikuluratkaisujen osalta. Ne osittain vaikeuttivat kvalitatiivisen empiirisen oikeustutkimuksen tekemistä, sillä ratkaisut olivat paikoitellen niin suppeita, ettei niistä saatu lainkaan käsitystä tuomioistuimen harkinnasta oikeudenkäyntikuluratkaisuissa. Kuluratkaisujen puutteelliset perustelut muodostavat huomattavan uhan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle.

Tuomioistuimilla on velvollisuus oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen mukaisesti perustella ratkaisunsa riittävän täsmällisesti.²⁹¹ Tämä velvollisuus ilmenee suoraan kansallisen perustuslakimme sanamuodossa. PeL 21.2:n mukaan oikeus saada perusteltu päätös turvataan lailla. OK 24:4:n nojalla tuomio on perusteltava, ja perusteluissa on ilmoitettava, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu.²⁹²

OK 21:3 antaa tuomioistuimille laajan harkintavallan oikeudenkäyntikuluratkaisun osalta.²⁹³ Tätä harkintavaltaa ei itsessään ole pidettävä ongelmallisena, mutta kun harkintavalta on laajaa, perusteluiden merkitys korostuu. Siten niiden puutteellisuus muodostaa korostetun oikeusturvaongelman. Yleisesti tuomioistuinten perusteluilla on paljon tärkeitä funktioita, kuten tuomioistuinten läpinäkyvyyden ylläpitäminen, ratkaisun legitimointi ja muutoksenhakumahdollisuuksien arviointi osapuolille.²⁹⁴

Perustellessaan ratkaisunsa tuomari valaisee asianosaisille, mitkä oikeudenkäynnin aikana esiin tulleet seikat ovat vaikuttaneet lopputulokseen ja millä tavoin. Perusteluiden tulee siis kuvata mahdollisimman tarkasti tuomarin ajatusta.²⁹⁵ Perusteluvelvollisuus pakottaa tuomioistuimen selvittämään tapaukseen liittyvät seikat huolellisesti, ja se auttaa siten lainmukaisen lopputuloksen saavuttamisessa.²⁹⁶ Vaikka perusteluiden taso on vuosikymmenten kuluessa kasvanut, vaaditaan oikeuskirjallisuudessa edelleen

---

²⁹¹ Virolainen – Martikainen 2010, s. 24-36.

²⁹² Ks. Virolainen – Martikainen 2010, s. 148-150. Perusteluilla on perusoikeuksien kannalta korostettu merkitys rikosoikeudenkäynneissä. Ks. ROL 11 luku sekä Huovila – Lahti – Ojala 2005.

²⁹³ Ks. myös Lindfors 2008, s. 405.

²⁹⁴ Ks. perustelujen funktioista Ervo 2005, s. 420-422; Ervo 2008, s. 447-448 ja Virolainen – Martikainen 2010, s. 37-51.

²⁹⁵ Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke 2009, s. 60. Raportin mukaan ”[k]aikki harkintaan vaikuttaneet seikat tulee avoimesti ja rehellisesti kirjoittaa näkyviin.”

²⁹⁶ Hallberg 2001, s. 92.

tuomioistuimilta tarkempia perusteluita. Tomunen on katsonut, että paljon julkisuutta saaneissa jutuissa perustelut ovat yleensä tavanomaista laadukkaampia.²⁹⁷

Oikeus saada perusteltu päätös on oikeusturvan keskeinen tae, ja kunnolliset perustelut ovat perusedellytys muutoksenhakuohjaukselle. Muutoksenhakuoikeus on puolestaan keskeinen osa perustuslaissa turvattua oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä.²⁹⁸ Asianosaisilla on oikeus tietää, minkä vuoksi asia on ratkaistu niin kuin se on ratkaistu. Asianosaisen ei tarvitse nykyään tyytyä olettamukseen, että tuomioistuimen ratkaisu on aina oikea ja lainmukainen.²⁹⁹ Kun oikeudenkäyntikuluilla on käytännössä yleensä merkittävä vaikutus asian kokonaisuuteen, tulisi oikeudenkäyntikuluratkaisua perustella samanlaisella vakavuudella ja painoarvolla kuin itse pääasian ratkaisua.

Valitettavasti kuitenkin käytännön tasolla oikeudenkäyntikuluratkaisujen perustelut eivät usein vastaa tarkkuudeltaan sitä, mitä niiltä voitaisiin kohtuudella edellyttää. Asianosaisilla tulisi olla oikeus saada hyvin perusteltu ratkaisu myös kulukorvauksen osalta, ja täsmälliset perustelut ohjaisivat oikeuskäytännön yhdenmukaisuutta.³⁰⁰ Tutkielman aineisto osoittaa tuomioistuimen laiminlyöväen perusteluvollisuuttaan oikeudenkäyntikuluasioissa aivan liian usein.

Myös oikeuskäytännössä on katsottu, että osavoittotilanteissa tuomioistuimen tulisi arvioida, minkä kysymysten käsittelyyn oikeudenkäynti on keskittynyt, ja minkä kysymysten käsittely on aiheuttanut suurimman osan asianosaisten oikeudenkäyntikuluista.³⁰¹ EIT on puolestaan katsonut useissa tapauksissa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaavaa EIS 6 artiklaa loukatun tilanteissa, joissa tuomiota ei ole perusteltu riittävän hyvin.³⁰²

Pelkästään OK 21:3:n sanamuodon perusteella tuomioistuimen tulisi aina osavoittotilanteissa arvioida hävityn osan vähämerkityksisyyttä ja sitä, onko hävitty osa koskenut vain harkinnanvaraista seikkaa. Toisaalta pelkkä sanamuodonkaan tulkinta ei joustavien ja väljien ilmaisujen osalta useinkaan riitä perustelemaan oikeudenmukaista ratkaisua. Tulkinnassa tulisi kiinnittää huomiota myös säännösten päämääriä koskeviin

---

²⁹⁷ Hän mainitsee esimerkkinä Ulvilan surmajutun. Tomunen 2015, s. 35. Suomalaisten tuomioistuinten on jo 1990-luvulla katsottu perustelevan vahingonkorvausoikeudenkäyntien vahingon määrää koskevia ratkaisuja ongelmallisen niukasti ja oleellisesti ruotsalaista oikeuskäytäntöä heikommin. Ks. Klami 1995, s. 124.

²⁹⁸ Hupli 2012, s. 130.

²⁹⁹ Ervo 2005, s. 420-422.

³⁰⁰ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011, s. 125.

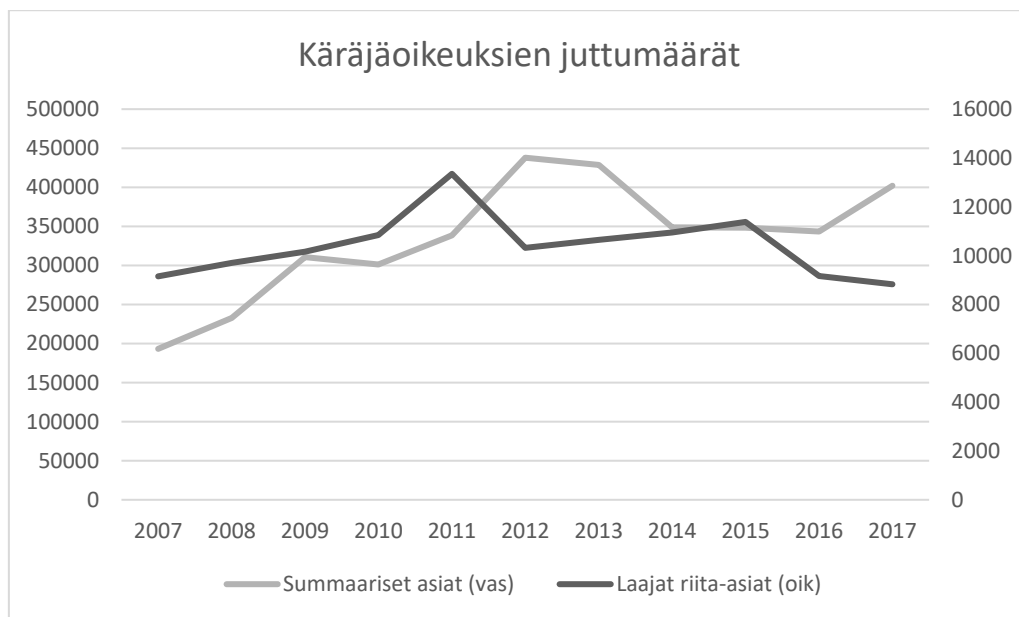
³⁰¹ KKO 2017:68.

³⁰² Virolainen – Martikainen 2010, s. 203. Suomea koski esimerkiksi tuomio Hirvisaari v. Suomi 2001.

näkemyksiin.³⁰³ Oikeudenkäyntikuluratkaisuissa tulisi huomioida OK 21 luku kokonaisuutena ja täyden korvauksen periaate lähtökohtana. OK 21:3 on kirjoitettu ongelmallisen monimutkaisesti. Siten sitä soveltaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota soveltamisen ja tulkintakannanoton perusteluihin.

6.3 Näkökulmia vallitsevan tilanteen kehittämiseksi

Käräjäoikeudet näyttävät olevan muuttumassa entistä enemmän vain rikostuomioistuimiksi sekä summaaristen asioiden leimasimiksi.³⁰⁴ Siviilioikeudelliset konfliktit pyritään ratkaisemaan yhä useammin muilla tavoin kuin laajamittaisilla riitaoikeudenkäynneillä.³⁰⁵ Tämän osoittaa hyvin oheinen kaavio, joka kuvaa summaaristen asioiden sekä laajojen riita-asioiden määrien kehitystä käräjäoikeuksissa viimeisen vuosikymmenen ajalta. Laajat riita-asiat ovat laskevassa trendissä ja summaariset asiat puolestaan merkittävässä kasvussa. Esimerkiksi vuonna 2017 laajoja riita-asioita jätettiin käräjäoikeuksiin kolme prosenttia edellistä vuotta vähemmän, kun samaan aikaan summaaristen juttujen määrä kasvoi 17 prosentilla.³⁰⁶

Kuvio 11 Käräjäoikeuksien juttumäärät 2007-2017³⁰⁷

³⁰³ Hallberg 2001, s. 94.

³⁰⁴ Saarensola 2017, s. 129-130.

³⁰⁵ Esim. Viitanen on todennut, että useimpien yksityishenkilöiden kannattaa pyrkiä välttämään riita-asian oikeudenkäynti lähes kaikin mahdollisin keinoin, Viitanen 2011, s. 416. Käytännössä yksityishenkilön kannalta suurin osa tarpeellisista riitaprosesseista näyttävät liittyvän vain arvokkaisiin asuntokauppoihin, joissa toisaalta on myös merkittävät oikeudenkäyntikulut.

³⁰⁶ OMTH 11/2018, s. 42.

³⁰⁷ OMTH 11/2018, s. 39.

Oikeudenkäyntikulujen suhteen tulisi tavoitella kokonaiskulujen hillitsemistä.³⁰⁸ Yhtenä ongelmana niin meillä kuin kansainvälisestikin on se, ettei prosessiin lähtiessä osata arvioida syntyviä kuluja.³⁰⁹ Lopputulokset saattavatkin olla kohtuuttomia ja epätarkoituksenmukaisia. Eräs ääriesimerkki on Turun hovioikeuden tuomio³¹⁰, jossa oikeudenkäyntikulut nousivat kiinteistöriidassa, jossa kauppahinta oli ollut 115 000 euroa, 92 000 euroon. Tällä summalla kaikki kiinteistön viat olisi korjattu noin kolmeen kertaan.³¹¹

Viime aikoina julkisuudessa on esiintynyt myös kohtuuttomia tekijänoikeuslain rikkomisesta langetettuja tuomioita. Isot tekijänoikeuksia hallinnoivat yhtiöt ovat vaatineet markkinaoikeudessa yksityishenkilöiltä hyvityksiä tv-sarjojen luvattomasta levittämisestä. Säännönmukaisesti itse hyvitysten määräksi on tuomittu murto-osa vaaditusta summasta, mutta koska tämä summa on katsottu harkinnanvaraiseksi seikaksi, on vastaaja joutunut maksamaan useiden kymmenien tuhansien eurojen oikeudenkäyntikuluja.³¹²

Tärkein muutos yksityishenkilön kannalta olisi luoda erillinen pienten asioiden menettely. Tällainen on käytössä useissa Euroopan maissa, kuten Virossa, Ranskassa ja Isossa-Britanniassa.³¹³ Summaaristen asioiden ja laajojen riita-asioiden väliin jää huomattava joukko asioita, jotka tulisi ratkaista yksinkertaistetussa menettelyssä.³¹⁴ Tällaisen menettelyyn sopisivat esimerkiksi alle 10 000 euron³¹⁵ riidat, ja niiden osalta korvattavat oikeudenkäyntikulut voitaisiin rajata vaikkapa 2 000 euroon. Yksityishenkilöiden kustannuksia voidaan pienentää esimerkiksi myös alentamalla oikeuspalveluiden arvonlisäverokantaa.³¹⁶ Toisaalta kulujen kehitykseen voitaisiin vaikuttaa myös suuremmilla prosessuaalisilla muutoksilla, kuten joukko- tai ryhmäkanteiden käyttömahdollisuuksia parantamalla.³¹⁷

---

³⁰⁸ Jacksonin mukaan korkeat oikeudenkäyntikulut johtuvat 16 eri syystä, joita tarkastelemalla kuluja voitaisiin laskea. Jackson 2009, s. 43.

³⁰⁹ Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2009, s. 25.

³¹⁰ Turun hovioikeuden tuomio 13.11.2015 (S 14/2109).

³¹¹ Suhteettomia ratkaisuja löytyy runsaasti myös markkinaoikeuden puolelta.

³¹² Ks. esim. MAO:419/16, kappaleet 81-82. Vastaaja joutui maksamaan 600 euron hyvitysten lisäksi noin 32 000 euron oikeudenkäyntikulut.

³¹³ Ks. EU-maiden oikeudenkäyntijärjestelmistä <https://e-justice.europa.eu>.

³¹⁴ Ks. samanlainen ehdotus Linna 2019, s. 7.

³¹⁵ Vuosina 2011-2015 hovioikeuksissa vaadittiin jatkokäsittelylupa mikäli riidan häviöarvo oli alle 10 000 euroa. Näin ollen 10 000 euroa voisi olla perusteltu raja pienten asioiden määritelmäksi. Nykyään jatkokäsittelylupa vaaditaan kaikissa riita-asioissa. Ks. uudistuksesta HE 246/2014 vp.

³¹⁶ Ervasti 1998, s. 110-113.

³¹⁷ Koulu 2017, s. 313-315. Esimerkiksi Yhdysvalloissa joukkokanteilla pienennetään yksittäisen kuluttajan oikeudenkäyntikuluriskiä huomattavasti. Tuil – Visscher 2010, s. 189.

Eräs mahdollinen näkökulma oikeuden saavutettavuuden lisäämiseksi olisi ns. ehdollisten asianajopalkkioiden yleistyminen.³¹⁸ Tällöin asianajajan ja päämiehen välisessä sopimuksessa sovitaan siitä, että asianajaja saa palkkionsa tai osan siitä vain voittamalla jutun.³¹⁹ Näin oikeudenkäyntikuluriskiä voidaan ikään kuin osittain vierittää myös asiamiehelle.³²⁰ Suomessa tällaiset palkkioperusteet erityisesti yksityisten henkilöiden oikeudenkäynneissä ovat harvinaisia, mutta niiden yleistyminen voisi jonkin verran parantaa oikeuden saavutettavuutta vähentäen osapuolten oikeudenkäyntikuluriskiä.³²¹ Voimassa olevan sääntelyn näkökulmasta tällaisista palkkioista sopimiselle ei ole Suomessa esteitä.³²² Erityisesti Yhdysvalloissa on lisäksi yleistyneet erilaiset kolmannen osapuolen tarjoamat oikeudenkäynnin rahoitusjärjestelyt, jotka sopisivat huonosti suomalaiseen prosessijärjestelmään.³²³

Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyiden suosiota selittää yleisesti niiden nopeus ja merkittävästi alhaisemmat kustannukset perinteiseen tuomioistuinväylään nähden.³²⁴ Sovinto on yleensä aina houkuttelevampi vaihtoehto aikaa vievään ja hintavaan oikeudenkäyntiin nähden.³²⁵ Välimiesmenettelystä aiheutuvat kustannukset ovat toisaalta yleensä moninkertaiset tavallisesta oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuviin kustannuksiin verrattuna, mutta käytännössä yksityishenkilöt eivät ole juurikaan osapuolina välimiesoikeudenkäynneissä.³²⁶ On hyvä, että tuomioistuinmenettelylle on olemassa vaihtoehtoja, mutta näiden vaihtoehtoisten tapojen yleistymisestä huolimatta on olennaista kehittää myös tuomioistuinlaitosta.³²⁷

Jatkossa tuomioistuinten tulisikin entistä vahvemmin pyrkiä sovintoihin riita-asioiden valmisteluissa.³²⁸ Käytännön työssä tuomareiden olisi syytä painottaa asianosaisille

---

³¹⁸ Yhdysvalloissa tällaiset palkkioperusteet ovat huomattavasti yleisempiä kuin Euroopassa. Tuil – Visscher 2010, s. 189 ja Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 9. Toisaalta Englannissa on katsottu tällaisten palkkioiden nostavan oikeudenkäyntien kuluja. Jackson 2009, s. 41.

³¹⁹ Turunen 2000, s. 606.

³²⁰ Ehdollinen asianajopalkkio lienee yleensä tavanomaisia tuntiveloituksia korkeampi, sillä asiamiehen on saatava tuottoa ottamalleen ylimääräiselle riskille. Ks. Turunen 2000, s. 617.

³²¹ Saavutettavuus paranee vain, mikäli tuomioistuinikäytännössä vakiintuisi myös linja siitä, että tällaiset ehdolliset palkkiot ovat yhtä lailla OK 21:8:n mukaisesti korvattavia oikeudenkäyntikuluja. Turunen 2000, s. 616. Osavoittolanteissa tällainen elementti monimutkaistaisi nykytilaa entisestään.

³²² Turunen 2000, s. 619 ja Viitanen 2006, s. 620. Monessa Euroopan maassa ehdolliset palkkiot on päinvastoin kokonaan kielletty. Hodges – Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 25.

³²³ Ks. rahoitusjärjestelyistä Steinitz 2013, s. 479-496.

³²⁴ Ks. esim. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/11/EU perusteluiden 5. kohta.

³²⁵ LaVM 12/2002 vp, s. 5.

³²⁶ Halijoki 2000, s. 206.

³²⁷ KM 2003:3, s. 102.

³²⁸ Esimerkiksi Portugalissa kannustetaan sovintoon siten, että tuomioistuin palauttaa puolet oikeudenkäyntimaksusta, mikäli asia saadaan ratkaistua sovinnolla ennen prosessin päättymistä. Hodges –

sovinnon järkevyyttä myös korkean oikeudenkäyntikulturiskin myötä. Sovintomenettelyt mahdollistavat päätöksenteon, joka on osapuolten ja oikeuslaitoksen kannalta sekä nopea että edullinen.³²⁹ Asiamiehet eivät vaikuta olevan kovin huolissaan korkeista oikeudenkäyntikuluista, mikä on toisaalta ymmärrettävää. Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien yleistyessä, ja yritystenkin muuttuessa yhä kustannustietoisemmiksi, olisi myös asiamiesten syytä tarjota enenevissä määrin sovintopalveluita sekä muita riidanratkaisutapoja. Tällainen toiminta saattaisi luonnollisesti johtaa liikevaihdon pienenemiseen yksittäisissä asioissa, mutta pitkällä tähtäimellä uudenlaisia riidanratkaisukeinoja tarjoavat toimijat voisivat pärjätä markkinoilla hyvin.

Tämän tutkimuksen tärkein viesti lainsäätäjälle on tarve lainsäädännön päivittämiselle. Kun OK 21 lukua on viimeksi tarkasteltu 20 vuotta sitten, olisi perusteltua suorittaa oikeudenkäyntikuluja koskeva kokonaisarviointi, jonka yhteydessä selkeytettäisiin erityisesti osavoittoja koskevia tilanteita. Tämä tulisi tehdä samalla kun otetaan käyttöön kansallinen pienten riita-asioden menettely, jolla parannettaisiin kansalaisten oikeusturvaa merkittävästi. Lainvalmistelun perustana on usein käytetty ministeriöiden tilaamia selvityksiä, joissa on analysoitu vallitsevaa tuomioistuinkäytäntöä.³³⁰ Oikeudenkäyntikulujen määrästä ja tosiasiallisesta jakautumisesta oikeuskäytännössä olisi syytä tuottaa valmistelun pohjalle tällainen kvantitatiivinen tutkimus.

Vahingonkorvausoikeudellisten näkökulmien perusteella tilanteissa, joissa vastaaja on todistetusti aiheuttanut vahinkoa, hänen velvollisuuttaan korvata ainakin osa vahingonkärsijän oikeudenkäyntikuluista tulisi korostaa nykykäytäntöön verrattuna. Vahingonkorvausoikeudellinen täyden korvauksen periaate tulisi ottaa huomioon oikeudenkäyntikulusääntelyssä vahvemmin, sillä se toteuttaa oikeussuojaa niissä tapauksissa, joissa vahingonkorvausoikeuden sekä siviiliprosessin preventiivinen vaikutus on epäonnistunut, ja asia joudutaan ratkaisemaan tuomioistuimessa.³³¹ Häviöön perustuvan kuluvastuun perusteena on myös oikeusjärjestyksen vahvistaminen, sillä kustannukset eivät

---

Vogenauer – Tulibacka 2010, s. 14. Meillä oikeudenkäyntimaksut muodostavat hyvin pienen osan kokonaiskuluista, joten samankaltainen kannustin ei toimisi. Siten Suomessa tulisi pystyä kannustamaan sovintoihin muilla tavoilla.

³²⁹ OMML 16/2003, s. 51. Tämän ns. oikeusturvaohjelman mukaan myös hallintoasioissa tulisi etsiä sovintoratkaisua ennen tuomioistuin käsittelyä.

³³⁰ Määttä 2015, s. 43.

³³¹ Ks. reparatiivisesta funktiosta Saarensola 2017, s. 125-126.

jää oikeussuojaa tarvinneen kannettaviksi.³³² Siksi vahingonkorvausjuttuihin liittyvissä osavoittotilanteissa vahingonaiheuttajan tulisi lähtökohtaisesti vastata vahinkoa kärsineen osapuolen oikeudenkäyntikuluista vähintään samassa suhteessa pääasian määrälliseen osavoittoon nähden.³³³

Tutkielman merkittävin viesti asiamiehille ja tuomioistuimille on puolestaan se, että oikeudenkäyntikuluvaatimusten ajamiseen ja tuomitsemiseen tulisi, asian merkitys osapuolille huomioiden, kiinnittää enemmän huomiota jo nyt ennen mahdollisia lakimuutoksia. Luonnollisesti kysymys on tuomioistuinten osalta myös tuomioistuinlaitoksen resursseista. Vuonna 2016 Suomessa käytettiin 76,5 euroa kansalaista kohden oikeudenhoitoon. Samaan aikaan kyseinen luku oli Ruotsissa 118,6 euroa ja Saksassa 122 euroa.³³⁴ Digitalisaatio tarjoaa lähitulevaisuudessa varmasti mahdollisuuksia tehostaa tuomioistuinten toimintaa entisestään, mutta käräjätuomareille on jätävä riittävästi aikaa jokaisen tapauksen laadukasta ratkaisemista varten.³³⁵

Tuomioistuimessa käsiteltävät jutut ovat keskimäärin vaikeampia kuin aikaisemmin ja oikeusjärjestys laajenee yhä uusille alueille. Jatkossa esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjuminen synnyttää kokonaan uudenlaisia oikeudellisia kysymyksiä.³³⁶ Yhteiskunnan on huolehdittava tuomioistuinlaitoksen resursseista samalla kun se asettaa sille yhä enemmän vaatimuksia.³³⁷ Riittävien resurssien turvaaminen vaatii koko juristikunnalta aktiivista vaikuttamistyötä. Julkisessa keskustelussa on ymmärrettävä, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin mahdollistaminen kaikissa tilanteissa kaikille yhteiskunnan jäsenille on oikeusvaltion tärkeimpiä tehtäviä.³³⁸

---

³³² Jokela 1995, s. 43. Myös Kanadassa ollaan päädytty siihen, että vaikka korkeat oikeudenkäyntikustannukset voivat toisaalta muodostaa ongelmia oikeuden saavutettavuuden kannalta, on vielä ongelmallisempaa, mikäli kanteeseen oikeutettu kantaja ei saa oikeudenkäyntikulujaan korvatuksi. Knutsen 2010, s. 158-159.

³³³ Lähtökohdasta voitaisiin poiketa esim. silloin, kun osavoitto on niin pieni (alle 10 prosenttia), että kantajaa on pidettävä asian hävinneenä osapuolena. Lisäksi OK 21 luvun muu sääntely vaikuttaa lopulliseen kuluratkaisuun.

³³⁴ CEPEJ Studies 2018, s. 26.

³³⁵ Ks. digitalisaation tuottamista mahdollisuuksista tuomioistuimille Handbook on European law relating to access to justice 2016, s. 177-180.

³³⁶ Ks. Aukia 2019, s. 11-14.

³³⁷ Näin myös Halila 2006, s. 646.

³³⁸ Ks. esim. viimeaikainen uutisointi syyttäjälaitoksen resursoinnista <https://yle.fi/uutiset/3-10630047>.